

Бонкдорӣ Тараққиёт Ҷаҳонишавӣ

ш. Душанбе, х. Рӯдакӣ 38/1
тел: +992(44)600-32-49
e-mail: majalla@nbt.tj

МАҶАЛЛАИ БОНКИ МИЛЛИИ ТОҶИКИСТОН

ЯНВАР-МАРТИ 2022

ЧЕҲРАҶО / ЛИЦА / FACES

Осим Фарайдунов, муҳаққиқ
Фирдавс Маюнусов, бонкдор
Раҳматшо Сайисмонов, иқтисодчӣ

Рохҳои такмилдиҳии идоракунии
корпоративӣ дар бонкҳои тиҷоратии
Ҷумҳурии Тоҷикистон

Мавзӯи асосӣ дар саҳ.

68

МУАРРИФИИ ДИГАРГУНСОЗИИ
НИҲОДИИ БАХШИ БОНКӢ ДАР
ДОНИШГОҲҶОИ ОЛИИ ТОҶИКИСТОН

12

САТҲИ ТАВАРРУМ
ДАР ДОИРАИ НИШОНДИҲАНДАИ
ЯКРАҚАМА ЧАМЪБАСТ ГАРДИД

19

РАМЗҶОИ QR
ЧӢ БАРТАРӢ ДОРАНД?

30

Солҳои
2022-2026
«Солҳои рушди саноат»

ДАР ИН ШУМОРА:

3

ПРЕЗИДЕНТ

“НАВРӢЗ ДАР САРНАВИШТИ
МИЛЛАТИ МО ВА ТАМОМИ
МЕРОСБАРОНИ ИН ГАНЧИНАИ
БЕБАӖОИ БОСТОНӢ НАҚШИ
БАРҚАСТА ДОРАД”

Қаҳонӣ шудани Наврӯз мо
— ворисони ин ҷашни босто-
ниро водор месозад, ки дар
баробари ифтихор кардан аз
ин ойини дерина, барои мин-
баъд эҳё намудану ...

8

РӢЙДОДӖОИ МУӖИМ

ВОХӢРӢ БО ӖАЙАТИ КУМИТАИ ӖАМКОРИӖОИ ШИМОЛИИ
ИҚТИСОДИИ НАЗДИ ПРЕЗИДЕНТИ ҚУМӖУРИИ КОРЕЯ

12

НАЗАРИЯ ВА АМАЛИЯ

МУАРРИФИИ ДИГАРГУНСОЗИИ НИӖОДИИ БАХШИ БОНКӢ
ДАР ДОНИШГОӖӖОИ ОЛИИ ТОҶИКИСТОН

42

МАВЗӢИ РӢЗ

МУШКИЛОТИ АСОСИИ
САВОДНОКИИ МОЛИЯВӢ ВА
РОӖӖОИ ӖАЛЛИ ОНӖО

Стратегияи миллии маърифати
молиявӣ ҷузъи ҷудонашаван-
даи Стратегияи миллии фаро-
гирии молиявӣ дар Қумҳурии
Тоҷикистон ба ҳисоб рафта,
дар доираи самти ...

30

НАВГОНӢ

РАМЗӖОИ QR ЧӢ БАРТАРӢ
ДОРАНД?

Истифодаи рамзҳои QR ё худ
QR-кодҳо дар низоми бонкӣ
таҷрибаи нав аст ва ҳоло дар
бисёре аз кишварҳои қаҳон
мавриди амал қарор дорад.
Дар Қумҳурии Тоҷикистон низ
ин навгониро аллакай бонкҳои
пешрафта, аз қабили ...

60

МУСОӖИБАИ МУӖИМ

“ӖУМО”: РАСОНИДАНИ
ХИЗМАТРАСОНИИ ДАСТРАСУ
БОСИФАТ БА АӖОЛӢ МАРОМИ
МОСТ!

Ташкилоти амонатии қарзии
хурди “Ӗумо” аз ҷумлаи
муассисаҳои фаъол дар
бозори бонкии кишвар ба
шумор меравад, ки солҳост
устуворона ҳадамоти ...

В ЭТОМ НОМЕРЕ:

19

НИШАСТИ МАТБУОТӢ

САТӢ ТАВАРРУМ ДАР ДОИРАИ НИШОНДИӢАНДАИ
ЯКРАӢАМА ӢАМӢБАСТ ГАРДИД

38

ӢАМКОРӢ ВА СУӢУРТА

ТАШКИЛОТИ СУӢУРТАВИИ “МУИНИ”
ВА 30 СОЛИ ФАӢОЛИЯТИ ПУРБА-
РАКАТИ ОН

Нахуст бояд бигӢем, ки дар
ибтидои солӢои 90-уми қарни
гузашта бар асари ба касодӢ
ва инқироз дучор шудани
Ӣомеаи сотсиалистӢ давлати
абарқудрати шӢравӢ аз ...

72

ӢАМКОРИИ САМАРОВАР

НАӢШИ ХИЗМАТРАСОНИӢОИ БОСИФАТИ БОНКӢ
ДАР ПЕШРАФТИ ФАӢОЛИЯТИ ЗАНОНИ СОӢИБКОР
НАЗАРРАС АСТ

БонкдорӢ Тараққииёт ӢаӢонишавӢ

МаӢаллаи таӢлилии бонкӢ
1 (96) ЯНВАР-МАРТ, 2022

Тел: +992 (44) 600- 31- 24

Факс: +992 (44) 600- 32- 49

НИШОНИИ МАӢАЛЛА:

734025, ш. Душанбе, х. Рӯдакӣ 38/1
E-mail: majalla@nbt.tj

РАИСИ ШӢРОИ МАШВАРАТӢ:

Ӣ. Холиқзода
Аъзои ШӢрои машваратӢ:
Ӣ. Нуралиев, Н. Ӣикматуллозода,
М. НакӢатзода, Ш. Ӣайрзода,
Қ. Ӣушвақтзода, А. Миралиев,
Т. Ӣақназаров, А. Курбонов

ӢАЙАТИ МАӢАЛЛА:

СармуӢаррир: А. Курбонов
Мутахассиси пешбар: А. Мӯминов
Мутахассиси дараӢаи II: М. Умадулова
Ороишгар: Ӣ. МуӢебуллоев

МаӢаллаи “БонкдорӢ Тараққииёт
ӢаӢонишавӢ” дар Вазорати фарӢанги
Ӣумхурии Тоҷикистон ба қайд
гирифта шудааст.
ШаӢодатномаи қайд: №114/МӢ- 97,
аз 20 юни 2019 с.

МаӢалла ба хотири гуногунандешӢ
маводӢои муаллифонеро низ ба
табъ мерасонад, ки фикри шахсии
онхоро инъикос мекунад. Ӣангоми
истифодаи маводи маӢалла истинод
ба асл Ӣатмист.

Теъдоди нашр: 486 нусха.

Дар матбааи

ӢДММ “Орбита”

чоп шудааст.

ш. Душанбе, кӯчаи Чехов 1/1, 17.

Наврӯз дар сарнавишти миллати мо ва тамоми меросбарони ин ганчинаи бебаҳои бостонӣ нақши барҷаста дорад

Аз Паёми шодбошии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат мухтарам Эмомалӣ Раҳмон ба ифтихори ҷашни Наврӯз

Нахуст Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тамоми сокинони кишварро ба муносибати фарорасии ҷашни Наврӯзи байналмилалӣ самимона табрику таҳният гуфта, чунин ибраз доштанд: “Сидқан орзумандам, ки баҳор ва ҷашни фархундаи Наврӯз имсолу солҳои дигар ба кишвари бихиштоси мо шодиву нишот, кушоишу дастовардҳои нав ва баракату фаровонӣ оварад. Наврӯз, ки дар сарнавишти миллати мо ва тамоми меросбарони ин ганчинаи бебаҳои бостонӣ нақши барҷаста дорад, ҳамчун падидаи нотакрори фарҳангиву тамаддунии дар айни замон ҷаҳонишуда тайи ҳазорсолаҳо инсонҳоро ба таҳаммулгароиву ҳамдигарфаҳмӣ, ваҳдату дӯстӣ, созандагиву офарандагӣ, барои эҷод ва бунёди зиндагии беҳтар, дӯст доштани ҳаёт ва табиат ҳидоят кардааст”.

Тавре Пешвои миллат мухтарам Эмомалӣ Раҳмон гуфтанд, мо ифтихор дорем, ки баъди соҳибистиқлол гардидани Тоҷикистони азизамон ин ҷашни бузурги аҷдодиамонро умри дубора бахшида, ба сатҳи байналмилалӣ расонидани мақоми онро таъмин кардем ва ин ойини деринаи ниёгонамонро ҳар сол дар саросари мамлакат бо иштироки тамоми сокинони кишвар таҷлил менамоем. Ҷаҳонӣ шудани Наврӯз мо – ворисони ин ҷашни бостониро водор месозад, ки дар баробари ифтихор кардан аз ин ойини дерина, барои минбаъд эҳё намудану ривоч додани суннатҳои ахлоқиву маънавӣ ва фарҳангии он бештар кӯшиш намоем ва ҷиҳати ба аҳли башар боз ҳам беҳтар муаррифӣ намудани фазилятҳои инсонпарваронаи Наврӯз пайваста саъю талош варзем.

Вобаста ба ин, хотиррасон намуданд, ки арҷ гузоштан ба гузаштаи пурифтихор барои ташаккули маънавиёти наслҳои имрӯзу оянда нақши калидӣ дорад. Аз нав зинда гардонидани расму ойинҳо, суннату анъанаҳо ва либосҳои миллий, маросиму ҷашнҳои бостонӣ, аз ҷумла Сада, Наврӯз, Тиргон, Мехргон ва барқарорсозии номҳои ҷуғрофию таърихӣ сарзамини куҳанбунёдамон ба тақвияти ҳофизаи таърихиву ҳисси миллии мардуми кишвар ва махсусан, наврасону ҷавонон мусоидат менамояд.

Дар идомаи Паёми шодбошӣ бо қаноатмандии зиёд таъкид гардид, ки дар баробари эҳё намудани суннатҳои наврӯзӣ мардуми захирапешаву созандаи мо тибқи анъанаи нек гулгашту боғҳои нав бунёд мекунанд. Дарвоқеъ, ниҳолшинонӣ ва гулгардониву гулшинонӣ аз ҷумлаи муҳимтарин падидаҳои зебоипарастии фарҳанги Наврӯз аст, ки намунаи он дар симои пойтахти кишвари азизамон равшан намудор мебошад.

Наврӯз, пеш аз ҳама, ҷашни кишоварзон аст ва онро, аз ҳама бештар, деҳқонон интизорӣ мекашанд. Мардуми мо дар баробари тантанҳои наврӯзӣ ба кишту кори баҳорӣ машғул мешаванд, бо нияти нек ба замин донаи ризқу рӯзӣ мекоранд, ниҳол мешинованд ва дигар корҳои баҳориро оғоз мекунанд. Фазилати Наврӯз ҳамчун ҷашни пайванди инсон бо табиат дар вусъати амалҳои созандагиву ободкорӣ ифода меёбад. Маҳз ба ҳамин хотир қайд карда шуд, ки мардуми мо чун анъана

дар арафаи Наврӯз манзилу кошона ва кӯчаву маҳалли зисти худро тозаву обод мекунанд, зеро ғайзу баракат дар ҷоест, ки покизагиву ободӣ бошад.

Фазилати дигари Наврӯз ин аст, ки одамон ба истиқболи он бо хушҳолии зиёд омодагӣ мекунанд, кинаву адоватро фаромӯш мекунанд, рӯзи нав ва ҷашни сари солро бо умеди он, ки сол пурғайзу бобаракат ояд, бо дилу нияти пок ва сару либоси тозаву озода пешвоз мегиранд. Иброн карда шуд, ки мо – тоҷикон соҳиби адабиёту фарҳанги ғаниву қадима буда, аксари ташаббусҳои байналмилалӣ, ки дар арсаи ҷаҳонӣ аз ҷониби Тоҷикистони соҳибистиклол пешбарӣ карда мешаванд, маҳз аз ҳамин фарҳангу маънавиёти деринаи халқамон сарчашма мегиранд.

Басо рамзист, ки 22 март соли 2018 дар айёми наврӯзӣ ва дар “Рӯзи ҷаҳонии об” татбиқи ташаббуси нави Тоҷикистон – Даҳсолаи байналмилалӣ амал “Об барои рушди устувор” барои солҳои 2018 – 2028 оғоз гардид. Яъне ҳоло ибтикори чоруми кишвари мо дар миқёси сайёра амалӣ шуда истодааст, ки албатта, моёи сарфарозиву ифтихори ҳар як шаҳрванди мамлакат мебошад. Ташаббусҳои сатҳи байналмилалӣ Тоҷикистон дар масъалаи об бесабаб нестанд, зеро об дар тамаддун ва фарҳанги мардуми ориёинажоди мо асрҳои аср мақоми бисёр баланду арзишманд дошта, халқи тоҷик аз замонҳои қадим чун мардуми шаҳрсозу шаҳрनिшин, кишоварзу ободгар ва соҳиби

марказҳои бостониву эътирофгардидаи маданияти заминдорӣ шинохта шудааст.

Тавре Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон дар суҳанронии худ иброз намуданд, умед дорем, ки Наврӯзи имсола бо қадамҳои мубораки худ ба мардуми куҳанбунёду тамаддунсоз ва заҳматдӯсти тоҷик дар роҳи талошҳои созандаву бунёдкорона ва ободонии кишвари соҳибистиклоламон фатҳу кушоишҳои нав меоварад. Зеро мо Наврӯзи имсолро дар айёме ҷашн мегирем, ки дар саросари мамлакат қору пайкори созандагӣ ба истиқболи 35-солагии истиқлоли давлатии Тоҷикистон идома дорад.

Мардуми сарбаланди мо хуб медонанд, ки истиқлоли воқеиро танҳо бо заҳмати созанда, тафаккури пешрафта, эҳсоси гарми ватандӯстӣ ва масъулияти баланди шаҳрвандӣ метавон пуштибонӣ кард ва таҳкиму тақвият бахшид. Ин рисолати таърихӣ ва қарзи муқаддаси шаҳрвандӣ дар шароити ниҳоят ҳассос ва авзои мураккаби сиёсӣ низомии ҷаҳони имрӯза бар дӯши мову шумо, яъне ҳар як фарди бонангу номуси ҷомеа вазифаҳои басо душвор, пурмасъулият ва тақдирсоз мегузорад.

Сарвари давлат махсус қайд намуданд, ки дар шароити бавҷудодадаи кунунӣ мо бояд барои ғимояи истиқлолу озодии Ватани муқаддасамон ва дастовардҳои таърихӣ он – сулҳу оромӣ, суботи сиёсӣ, ваҳдати милли ва ҳифзи манфиатҳои милливу давлатӣ-амон омода бошем. Дар пешорӯи давлати соҳибистиклоли мо барои солҳои наздиктарин ҳадафҳои бузурги стратегӣ ва сарнавиштсоз қарор доранд, ки мо бояд ҳамеша дар андешаи татбиқи амалии онҳо бошем.

Сипас изҳор гардид, ки яке аз суннатҳои

инсондӯстонаи Наврӯз бахшиши гуноҳи якдигар, навозиши ятимону маъҷубон, аёдати падару модарон, беморону калонсолон ва хайру саховат ба дармондагону ниёзмандон мебошад. Боиси қаноатмандист, ки ҷавонмардонии саховатманди мо ин анъанаи неки ниёгонамонро идома бахшида, ба ятимону маъҷубон ва оилаҳои камбизоату муҳтоҷон пайваста дасти мадад дароз мекунанд.

Мо ҷашни бостонии ниёгонамон – Наврӯзи байналмилалӣ дар давлати соҳибхушӣ обод ва дар шароити сулҳу суботи комил таҷлил менамоем, ки ин неъматӣ бузург аст. Мо бояд ба қадри ин неъмат расем ва шукронаи онро ба ҷо оварем. Ба хурду бузурги мардуми азизи Тоҷикистон муроҷиат мекунам, ки Ватани маҳбубамонро сидқан дӯст доред, босабру таҳаммул бошед, иззату эҳтироми ҳамдигарро ба ҷо оваред, дар лаҳзаҳои душвор дасти ҳамдигарро гиред ва шукрона кунед, ки дар Ватани орому осуда ва давлати озоду соҳибхушӣ умр ба сар мебаред.

Тавре ду соли гузашта, яъне давраи паҳншавии бемории КОВИД – 19 нишон дод, дар лаҳзаҳои душвору вазнин ҳамаи давлатҳо дар фикри мардуми худ ва дар талоши ҳалли мушкилоти хеш мебошанд. Дар чунин вазъият камчиниҳои маҳсулот, болоравии нархҳо, қатъ гардидани интиқоли молу маҳсулот ва ҳатто маводи доруворӣ дар байни кишварҳо боиси азияти миллионҳо нафар одамон гардид.

Мардуми шарифи Тоҷикистон бояд дар ёд дошта бошанд, ки мо рӯзҳои аз ин ҳам вазнинтар, солҳои бисёр сахту ҳалокатбори ҷанги таҳмилиҳои шаҳрвандӣ ва ду соли охир бемории сироятии КОВИД – 19-ро паси сар кардем. Аз ин лиҳоз, мо бояд бо сабру таҳаммул бошем, ба воҳимаву таҳлука наафтем ва бовар дошта бошем, ки мушкилоти имрӯза муваққатӣ ва гузарандаанд.

Таъкид карда шуд, ки дар чунин шароит, мо ҳаргиз набояд ба умеди дигарон шавем, минбаъд низ сарҷамъу муттаҳид бошем, аҳлона қор кунем, софдилона заҳмат кашем ва камбудиву мушкилиҳои зиндагиамонро худамон бартараф созем. Махсусан, деҳқонони асили мо, ки соҳиби таҷрибаи зиёди кишоварзӣ ва маданияти баланди заминдорӣ мебошанд, бояд аз ҳар рӯзи мусоиди баҳорӣ

окилонаву самаранок истифода бурда, киштукори баҳори, ки омили таъминкунандаи файзу баракати хони наврӯзӣ ва рӯзгори халқамон ба ҳисоб меравад, вусъат бахшанд. Зарур аст, ки истифодаи ҳар як ваҷаб замин ва аз заминҳои обӣ рӯёнидани се – чор ҳосил таъмин карда шавад.

Ин яке аз роҳҳои асосии бо маҳсулоти истеҳсоли худӣ ҳарчи беҳтар таъмин намудани аҳоли ва пешгирии кардани болоравии нархи маводи ғизоӣ мебошад. Дар даврае, ки башарият вазнинтарин солҳои таърихи худро аз сар мегузаронад, мо боз ҳам бештар сарфакор бошем ва ба исрофкори роҳ надиҳем. Моҳи апрели соли гузашта дар мурочиати худ ба мардуми Тоҷикистон вазъияти ниҳоят мушкили ҷаҳонро таъкид карда будам.

Дар робита ба гуфтаҳои боло Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон зимни ироаи Паёми шодбошӣ қайд карданд, ки соли ҷорӣ вобаста ба таҳримҳои иқтисодӣ ва дигар низоъҳои, ки рӯз ба рӯз шиддат гирифта, вазъи таъминот бо маводи ғизоӣ дар бисёр минтақаҳои олам хеле мушкил гардидааст, ки таъсири он ба ҳама, аз ҷумла ба кишвари мо низ мерасад. Бори дигар таъкид месозам, ки бо дарназардошти вазъи баамаломата ҳар як оила бояд сарфаю сариштакориро риоя намояд. Чунонки солҳои охир борҳо хотирнишон карда будам, ҳар як оила бояд захираи дусолаи маводи ғизоиро дошта бошад.

Ҳамзамон Сарвари давлат, хотирнишон сохтанд, ки мо бояд ба таълиму тарбияи

фарзандонамон, рушди илму маориф, баҳусус, илмҳои табиӣ, дақиқ ва риёзӣ, ки асоси омода кардани мутахассисони ояндасози миллӣ мебошад, эътибори аввалиндараҷа зоҳир намоем ва нагузорем, ки дар байни ҷомеаи мо ва махсусан, наврасону ҷавонон андешаҳои хурофотиву таассуб ва унсурҳои фарҳанги бегона нуфуз пайдо намоянд.

Чунончӣ дар фуруварди суҳанронии худ Президенти кишвар қайд намуданд, ҷашни Наврӯз, ки имрӯзҳо дар диёри бихиштосои мо таҷлил мегардад, пайвандгари замонҳо, ниғаҳдорандаи суннатҳои волои ниёгон, решапайванди наслҳо, бозгашт ба асли хеш ва эҳёи беҳтарин расму ойин ва анъанаҳои миллиамон мебошад. Бовар дорам, ки мо бо заҳмати аҳлонаи мардуми заҳматқаринамон ба ҳадафҳои неки худ мерасем, Тоҷикистони маҳбубамонро дар ояндаи наздик ба як мулки ободу пешрафта табдил медиҳем ва нуфузу обрӯи онро дар байни ҷомеаи ҷаҳонӣ боз ҳам тақдиму тақвият мебахшем.

Бори дигар фарорасии Соли нави аҷдодӣ – Наврӯзи байналмилалиро ба тамоми мардуми шарифи мамлакат, ҳамватанони бурунмарзӣ, кулли тоҷикону форсизабонони ҷаҳон ва мардумони ҳавзаи тамаддуни Наврӯз самимона табрику таҳният гуфта, орзу менамоем, ки бахту саодат ва хайру баракат дар ҳар хонадони кишварамон ва сулҳу оромӣ, суботи сиёсӣ ва ваҳдати миллӣ дар Тоҷикистони соҳибистиклоламон ҷовидонӣ бошад.

“БТҶ”.

ХАБАР НОВОСТИ NEWS

NEWS
NEWS

NEWS
NEWS
NEWS
NEWS
NEWS
NEWS
NEWS
NEWS

A collage featuring the words "ХАБАР" and "НОВОСТИ" repeated multiple times in different sizes and colors (white, yellow, red). The background consists of a blurred night view of a city skyline with illuminated buildings.

ИТТИЛООТ ■ НАВИД ■ РҶЙДОДҲО

Вохӯрӣ бо ҳайати Кумитаи ҳамкориҳои шимолии иқтисодии назди Президенти Ҷумҳурии Корея

4 марти соли равон мулоқоти раиси Бонки миллии Тоҷикистон Ҳоким Холиқзода бо ҳайати Ҷумҳурии Корея таҳти роҳбарии раиси Кумитаи ҳамкориҳои шимолии иқтисодии назди Президенти Ҷумҳурии Корея ҷаноби Пак Чон Су, ки бо сафари корӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор дошт, баргузор гардид. Дар вохӯрии зикршуда Сафири фавқулода ва мухтори Ҷумҳурии Корея дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷаноби Квон Донг Сок, муовини раиси Кумитаи ҳамкориҳои шимолии иқтисодӣ ҷаноби Ким Бо Кйон, мутахассиси Кумита ҷаноби Ким До Вон иштирок доштанд.

Раиси Бонки миллии Тоҷикистон Ҳоким Холиқзода меҳмононро бо вазъи макро-иқтисодӣ - маҷмӯи маҳсулоти дохилӣ, рушди воқеии иқтисодиёт, сатҳи таваррум шинос намуда, барои рушди муносибатҳои устувори иқтисодӣ миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Корея ба роҳ мондани ҳамкориҳои мутақобилан судмандро дар бахшҳои гуногуни низоми бонкӣ, аз қабili таъмини устувори суботи молиявӣ, рушди низоми пардохт, идоракунии хавфҳо ва тақвият бахшидан ба низоми комплаенс, барпо кардани суратҳисобҳои муро-силотии бонкҳои Тоҷикистонро дар бонкҳои Ҷумҳурии Корея муҳим арзёбӣ намуд.

Раиси Кумитаи ҳамкориҳои шимолии иқтисодии назди Президенти Ҷумҳурии Корея ҷаноби Пак Чон Су дар бораи Кумита, ки бо иқдоми Президенти Ҷумҳурии Корея таъсис ёфтааст ва мақсади он, ки рушди муносибатҳо ва ҳамоҳанг кардани масъалаҳои муҳими иқтисодӣ мебошад, маълумоти мушаххас дод. Номбурда изҳор дошт, ки намои имрӯзаи Тоҷикистон ва бунёд гардидани иншоотҳои наву замонавӣ аз пешрафти феълии Тоҷикистон дарак медиҳанд. Ӯ бо изҳори хушнудӣ кушода шудани Сафорати Ҷумҳурии Кореяро дар Тоҷикистон истиқбол карда, фароҳам омадани шароити мусоид барои рушди ҳамкориҳои судманд ва тақвият бахшидани ҳамкориҳои бонкҳои марказии ҳарду кишвар ва дар маҷмӯъ низоми бонкиро дар сатҳи сифатан нав иқдоми хуб номид.

Раиси Кумитаи ҳамкориҳои шимолии иқтисодӣ Ҷаноби Пак Чон Су диққати ҳозиринро ба як қатор барномаҳои муфид барои кишварҳои рӯ ба тараққӣ, ки аз ҷониби Ҷумҳурии Корея ба ҳайси як давлати донорӣ ва рушдёфта муҳайё мешавад, ҷалб намуд. Зикр карда шуд, ки Ҷумҳурии Корея барои ин давлатҳо Барномаи кумаки расмии Корея барои рушд (ODA) ва Қарзҳои имтиёзноки Фонди рушди

ИТТИЛООТ ■ НАВИД ■ РҶЙДОДҲО

ҳамкориҳои иқтисодии Корея (EDCF) татбиқ менамояд. Амали мазкур ба ин кишварҳо барои гирифтани грантҳо ва қарзҳои дарозмуҳлати имтиёзнок имкон фароҳам меоварад. Мавсуф изҳор дошт, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷиҳати татбиқи барномаи ODA дар солҳои 2021-2025 дар қатори кишварҳои аввалиндараҷа (афзалиятдор) доништа шудааст. Ин имконияти мусоиде хоҳад буд барои рушди ҳамкориҳо дар бахшҳои низомии бонкӣ ва молия.

Зимни мулоқот мусоҳиб оид ба тақвият додани ҳамкориҳои судманд дар бахшҳои гуногуни тичоративу иқтисодӣ, аз қабилӣ низомии бонкӣ, рушди низомии пардохт, идоракунии хавфҳо ва тақвият бахшидани низомии комплаенс, баланд бардоштани маърифати молиявии аҳоли, барпо кардани муносибатҳои муросилотии бонкҳои тичоратии ду кишвар изҳори омодагӣ намуд.

Дар ҷараёни мулоқот ҷонибҳо ҳамчунин лоиҳаи Ёддошти тафоҳумро, ки барои табодули таҷриба миёни Департаменти мониторинги молиявӣ ва Хадамоти иқтишофии молиявии Ҷумҳурии Корея дар назар аст, мавриди муҳокима қарор доданд.

Дар поёни вохӯрӣ раиси Бонки миллии Тоҷикистон Ҳоким Холиқзода ба ҳайати Ҷумҳурии Корея барои таваҷҷуҳи пайвастаашон нисбати низомии бонкии Тоҷикистон изҳори сипос намуда, кумаки техникии аз соли 2018 то инҷониб аз тарафи Бонки марказии Корея татбиқшавандаро қафилӣ ҳамкориҳои шарикӣ самарабахш ва боэътимоди ҷонибҳо хонд. Таъкид карда шуд, ки дар доираи кумаки мазкур 31 нафар кормандони Бонки миллии Тоҷикистон дар самтҳои аудити дохилӣ, идоракунии захираҳои байналмилалӣ, суботи

молиявӣ ва низомии пардохт малакаи тахассусии худро баланд бардоштанд.

ҶДММ ТАҚҲ “ФУРҶЗ” СОҲИБИ ИҶОЗАТНОМА ШУД

Бо қарори навбатии Раёсати Бонки миллии Тоҷикистон аз 18 март соли 2022, таҳти №31 дар асоси Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи Бонки миллии Тоҷикистон” ва Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи ташкилотҳои маблағгузориҳои хурд” ба Ҷамъияти дорои масъулияти маҳдуди Ташкилоти амонатии қарзии хурди “Фурӯз” барои анҷом додани амалиёти бонкӣ бо пули миллӣ ва асъори хориҷӣ иҷозатнома дода шуд.

Иҷозатномаи ҶДММ ТҚҲ “Фурӯз” барои иҷрои амалиёти бонкӣ, ки бо қарори Раёсати Бонки миллии Тоҷикистон аз 02 майи соли 2013, таҳти №97 дода шудааст, бинобар табдилёбӣ ба ташкилоти амонатии қарзии хурд аз эътибор соқит доништа шуд.

Департаменти назорати бонкӣ ва Идораи низомии пардохт уҳдадор гардиданд, ки дар Феҳристи ташкилотҳои маблағгузориҳои хурд ва Маълумотномаи “Рамзҳои мушаххаси бонкии ташкилотҳои қарзии молиявии Ҷумҳурии Тоҷикистон” сабти дахлдорро ворид намоянд.

МУЛОҚОТИ ҲОКИМ ХОЛИҚЗОДА БО ҲАЙАТИ БАТР

Раиси Бонки миллии Тоҷикистон Ҳоким Холиқзода 29 март соли 2022 бо ҳайати Бонки Аврупоии таҷдид ва рушд (БАТР) таҳти сарвари директори идорӣ барои кишварҳои Осиёи Марказӣ хонум Жужанна Харгитай, роҳбари Намояндагии БАТР дар Тоҷикистон

ИТТИЛООТ ■ НАВИД ■ РҶҲДОДҲО

хонум Рика Ишии ва директори минтақавии БАТР дар Қирғизистон, Тоҷикистон ва Туркменистон хонум Айтен Рустамова мулоқот доир намуд.

Зимни суҳбат вазъи феълии ҷаҳон ва таъсири он ба иқтисодиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин ҳамкориҳои пурсамар ва дастгирии доимии БАТР дар рушди иқтимоиву иқтисодии Тоҷикистон, аз ҷумла дар бахши низоми бонкӣ мавриди муҳокимаи ҷонибҳо қарор гирифт.

Раиси Бонки миллии Тоҷикистон ба ҳайати БАТР барои ҳамкории самарабахши бисёрсола ва дастгирии доимӣ дар рушди иқтисодиёти кишвар, аз қабili пешниҳоди кумакҳои молиявӣ, техникаӣ ба низоми бонкии Ҷумҳурии Тоҷикистон изҳори миннатдорӣ намуда, қайд кард, ки дар натиҷаи ба роҳ мондани ҳамкориҳои судманд дар давоми чанд соли охир аз ҷониби БАТР ба иқтисодиёти Тоҷикистон беш аз 800 млн. евро сармоягузорӣ карда шудааст.

Ҳоким Холиқзода саҳми БАТР-ро дар таҳким бахшидани низоми бонкии кишвар, аз ҷумла тақвият бахшидани идоракунии корпоративӣ, рушди бозори асъор ва сармоя, мукамал гардонидани сиёсати пулию қарзӣ, инчунин баланд бардоштани ихтисоси кормандони бахши низоми бонкии мамлакат назаррас арзёбӣ намуд. Ҳамзамон бо истифода аз имкониятҳои бартаридоштаи ин институти молиявӣ бонифуз раиси Бонки миллии Тоҷикистон аз директори идории БАТР барои кишварҳои Осиёи Марказӣ ҷиҳати ба роҳ мондани муносибатҳои муросилоти бонкҳои Тоҷикистон бо бонкҳои Аврупо ва давлатҳои минтақаи шарқ даъват ба амал овард.

Директори идории БАТР барои кишварҳои Осиёи Марказӣ хонум Жужанна Харгитай дар

навбати худ аз ҳамкории пурсамари ҷонибҳо изҳори қаноатмандӣ намуда, ба вазъи молиявӣ, аз ҷумла низоми бонкии Тоҷикистон дар давраи бӯхронӣ таваҷҷуҳ зоҳир намуд. Мавсуф изҳор дошт, ки аз рӯи натиҷаи омӯзиши вазъи феълии минтақа аз ҷониби коршиносони БАТР бо назардошти таҳримҳо, имкониятҳои ҳамкорӣ дар самти ба роҳ мондани муносибатҳои муросилотӣ баррасӣ карда мешаванд. “То ҳадди имкон мо кӯшишҳои худро дар ин самт дучанд мегардонем ва ин масъала дар дафтари асосӣ мавриди омӯзиш қарор хоҳад гирифт”, зикр намуд хонум Жужанна Харгитай. Номбурда дар баробари ин, ташаккули иқтисодиёти сабз, тақвият додани идоракунии корпоративӣ, рушди низоми суғурта, такмил додани қонунгузори соҳаи бонкиро барои дурнамои ҳамкорӣ аз самтҳои афзалиятнок хонд.

БА ҶС БОНКИ ТИҶОРАТИИ “ЮНИСТРИМ” БАРОИ ФАЪОЛИЯТИ ОПЕРАТОРИ НИЗОМИ ПАРДОХТӢ ИҶОЗАТНОМА ДОДА ШУД

Мутобиқи қарори Раёсати Бонки миллии Тоҷикистон аз 22 феввали соли 2022, таҳти №19 ва дар асоси Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи хизматрасониҳои пардохтӣ ва низоми пардохтӣ”, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи иҷозатномадиҳӣ ба баъзе намудҳои фаъолият”, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи Бонки миллии Тоҷикистон” ба Ҷамъияти саҳомии бонки тижоратии “ЮНИСТРИМ” барои фаъолияти оператори низоми пардохтии “ЮНИСТРИМ” ба муҳлати 5 (панҷ) сол иҷозатнома дода шуд.

Дар асоси қарори мазкур иҷозатномаи Ҷамъияти саҳомии бонки тижоратии “ЮНИСТРИМ” барои фаъолияти оператори низоми пардохтӣ, ки бо қарори Раёсати Бонки миллии Тоҷикистон аз 30 августи соли 2018, таҳти №125 дода шудааст, аз санаи қабули ҳамин қарор қатъ карда мешавад.

Идораи низоми пардохт вазифадор аст, ки дар Феҳристи операторони низоми пардохтӣ сабти дахлдорро ворид намояд.

Таҳияи
Шуъбаи матбуот ва
маҷаллаи “БТЧ”.

Ташкилотҳои қарзии низоми соҳа ва эҳтимоли барои соли 2022 муайян шуданд

Рӯйхати ташкилотҳои қарзии низоми соҳа ва ташкилотҳои қарзии эҳтимоли барои соли 2022 бо қарори Раёсати Бонки миллии Тоҷикистон аз 26 январи соли 2022 таҳти №8 ва мутобиқи банди 16-и “Қоидаҳои муайян намуни дани ташкилотҳои қарзии низоми соҳа” тасдиқ карда шуд.

Тавре аз рӯи натиҷаи фаъолияти солони (аз 1 январ то 31 декабри соли 2021) маълум гардид, 3 ташкилоти қарзӣ ҳамчун ташкилотҳои қарзии низоми соҳа ва 1 ташкилоти қарзӣ ба рӯйхати мазкур ҳамчун ташкилоти қарзии эҳтимолии низоми соҳа шомил карда шуданд.

Қайд кардан бамаврид аст, ки рӯйхати мазкур ҳар

сол як маротиба таҳия карда мешавад ва дар сомонии Бонки миллии Тоҷикистон ва маҷаллаи

“Бонкдорӣ Тараққиёт
Ҷаҳонишавӣ” нашр мегардад.

*Замима
ба қарори Раёсати Бонки миллии
Тоҷикистон аз “26” январи с. 2022, №8*

РҶЙХАТИ ТАШКИЛОТҲОИ ҚАРЗИИ НИЗОМСОЗ ВА ТАШКИЛОТҲОИ ҚАРЗИИ ЭҲТИМОЛӢ* БАРОИ СОЛИ 2021

Ташкилотҳои қарзии низоми соҳа	Меъёри ҷамъбасти
1. БДА ҶТ “Амонатбонк”	24,64
2. ҶСК “Ориёнбонк”	20,06
3. ҶСК “Бонки Эсхата”	12,64
Ташкилоти қарзии эҳтимоли	
1. ҶСП ТАҚҲ “Имон Интернешнл”	5,07

* Ба ташкилотҳои қарзии эҳтимоли ташкилотҳое дохил мегарданд, ки аз рӯи баҳодиҳии навбатӣ метавонанд ташкилоти қарзии низоми соҳа эътироф шаванд.

“БТЧ”.

Муаррифии дигаргунсозии ниҳодии бахши бонкӣ дар донишгоҳҳои олии Тоҷикистон

Бо ҳадафи ошноии бештар бо раванди ислоҳоти сохтории бахши бонкӣ, афзун гардонидани сатҳи малакаву дониш ва тафаккури молиявӣ иқтисодӣ, тавсеаи ҷаҳонбинии иқтисодии ҷавонон бо истифода аз амалия ва назарияи муосир дар як қатор донишгоҳҳои олии кишвар, вохӯрӣ-семинарҳои амалӣ дар мавзӯи “Дигаргунсозии ниҳодии бахши бонкӣ дар Тоҷикистон дар шароити мураккаби иқтисодӣ. Барқарорсозии эътимодноки ва боварӣ” баргузор гардиданд, ки дар ин чорабиниҳо муовини якуми раиси Бонки миллии Тоҷикистон Нуралиев Ҷамолиддин Камолович бо суҳанронии пурмуҳтаво мавзӯи мазкурро ба ҳайати профессорон, устодон, унвонҷӯён ва донишҷӯёни донишгоҳҳо муаррифӣ намуд.

Нахустин вохӯрӣ-семинари амалӣ таҳти унвони “Дигаргунсозии ниҳодии бахши бонкӣ дар Тоҷикистон дар шароити мураккаби иқтисодӣ. Барқарорсозии эътимодноки ва боварӣ” 17 январи соли 2022 дар Донишгоҳи миллии Тоҷикистон доир шуд. Ин чорабиниро ректори Донишгоҳи миллии Тоҷикистон Қобилҷон Хушвахтзода хусни оғоз бахшида, ба муовини якуми Раиси Бонки миллии Тоҷикистон Ҷамолиддин Нуралиев барои пешниҳод намудани рӯнамо дар доираи вохӯрӣ-семинари илмӣ бо ширкати ҳайати профессорон, устодон, унвонҷӯён ва донишҷӯёни ин даргоҳи илму маърифатомӯзӣ бо таъя ба назария ва амалияи низоми бонкӣ ва мутобиқ ба меъёрҳои байналмилалӣ сипосгузорӣ намуд.

Зимни суҳанронӣ муовини якуми раиси Бонки миллии Тоҷикистон аз ин иқдоми роҳбарияти Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, ки барои афзун гардонидани сатҳи малакаву дониш ва тафаккури молиявӣ иқтисодӣ, тавсеаи ҷаҳонбинии иқтисодии ҷавонон бо истифода аз амалия ва назарияи муосир мусоидат мекунад, миннатдорӣ намуда, таъкид кард, ки баргузор намудани ин чорабиниҳо барои афзоиши маърифати илмӣ донишҷӯёну пажӯҳишгарон муфид мебошад:

“Имрӯз тасмим гирифтаам мавзӯи “Дигаргунсозии ниҳодии бахши бонкӣ дар Тоҷикистон дар шароити мураккаби иқтисодӣ. Барқарорсозии эътимодноки ва боварӣ”-ро дар шакли рӯнамо манзури Шумо гардонам ва итми-

нони комил дорам, ки дар шароити молиявӣ иқтисодии муосир чунин воҳуриҳо воқеан барои васеъ гардидани доираи тафаккуру ҷаҳонбинӣ ва донишу маърифати илмӣ донишҷӯёну ҷавонони мо мусоидат хоҳанд кард”.

Муовини якуми Раиси Бонки миллии Тоҷикистон Ҷамолиддин Нуралиев дар қисмати аввали суҳанронии худ иштирокдоронро бо қисматҳои асосии рӯнамо, ки аз татбиқи самараноки сиёсати пулию қарзӣ ва асъорӣ, нишондиҳандаҳои асосии макроиқтисодӣ, рушди низоми бонкӣ, рушди устувори бозори асъор ва стратегияи бартараф кардани бухронҳо, ислохотҳои институтсионалии Бонки миллии Тоҷикистон дар солҳои 2015-2021, тадбирҳои Бонки миллии Тоҷикистон ҷиҳати пешгирии таъсири хавфҳои бо пандемияи Covid-19 алоқаманд, идомаи сиёсати пешгирӣ ошно намуд.

Бояд гуфт, ки рӯнамои мазкур аз 74 слайд иборат буда, дар ҳар як слайди он 160 нишондиҳандаи гуногун дар 11 соли охир бо назардошти таҳлилҳо ва диаграммаҳо ба таври муфассал инъикос ёфта буданд. Дар ин рӯнамо, Ҷамолиддин Нуралиев маълумоти муфидро дар бораи нишондиҳандаҳои асосии макроиқтисодӣ, аз ҷумла маҷмӯи маҳсулоти дохилӣ, рушди воқеии иқтисодиёт, сатҳи таваррум ва тамоюли тағйирёбии онҳо дар ёздаҳ соли охир (солҳои 2011-2021) ба иштирокдорон ироа намуд. Аз он ҷумла, дар самти татбиқи сиёсати монетарӣ, роҷеъ ба раванди гузариш аз речаи маъмулии ҳадафгирӣ монетарӣ ба речаи сифатан нави сиёсати пулию қарзӣ - ҳадафгирӣ таваррум баҳри таъмини суботи нархҳо ва нигоҳдории сатҳи муътадили таваррум, ҳамчун яке аз нишондиҳандаҳои фундаменталии макроиқтисодӣ барои коҳиш додани номуайяни ва интизориҳои манфии аҳоли, зиёд гаштани эътимод ба пули миллӣ, тақсими босамари захираҳо, афзоиши ҷалби сармоягузориҳои дохилӣ, ки дар маҷмӯ дар рушди воқеии иқтисодиёт ва сатҳи некӯахлоқии мардум заминаи мусоид фароҳам меорад, ибрози ақида намуд.

Номбурда зикр кард, ки аз соли 2015 то ин ҷониб баҳри гузариш ба речаи ҳадафгирӣ таваррум таҳияи стратегияи сиёсати монетарӣ барои солҳои 2016-2020 ва 2021-2025, ҳамоҳангии самаранок миёни аҳоли тавассути

гузаронидани пурсиши интизории аҳоли оид ба таваррум, ҷорӣ ва самаранок намудани фишангҳои нави монетарӣ баҳри идоракунии пардохтпазирӣ кӯтоҳмуддат ва фаъолгардонии амалиётҳо дар бозори озод, беҳтар гардидани иқтисодӣ таҳлил ва дурнамасозӣ (тавассути моделҳои эмперикӣ), гузариш ба стандартҳо ва методологияҳои нави омори байналмилалӣ, ҷорӣ намудани платформаи мутамаркази автоматии шаффофии электронии савдо, таъсирбахшии меъёри бозтамвил ба сатҳи таваррум, таъмини шаффофият дар амалиётҳои монетарӣ ва дигар ислохотҳои таъсирбахш роҳандозӣ карда шуд. Дар натиҷаи ислохотҳои самараноки таъсирбахш сатҳи таваррум дар доираи ҳадафи пешбинишуда нигоҳ дошта шуда, муътадили қурби пули миллӣ дар сатҳи зарурӣ таъмин карда шуд.

Муовини якуми раиси Бонки миллии Тоҷикистон дар робита ба вазъи низоми бонкӣ ва муаммал гардидани сохтори он тавассути татбиқи ислоҳоти “гузариш аз миқдор ба сифат”, ки боиси беҳтар шудани сифати доройҳои низоми бонкӣ, коҳиш ёфтани қарзҳои ғайрифавол, баланд шудани сатҳи кифоятии сармоя ва пардохтпазирӣ, зиёд гардидани ҳаҷми қарзҳои додашуда дар давоми 6 соли охир гардид, шарҳу тавзеҳ дод. Зикр карда шуд, ки дар натиҷаи таҳкими сифатии низоми бонкӣ нишондиҳандаҳои асосии устувори молиявӣ, новобаста аз берун шудани ташкилотҳои қарзии мушкilotдор (ғайри қобили пардохт) аз низоми бонкӣ, дар қиёс бо баъзе аз кишварҳо дар сатҳи баланд қарор дошта, беҳтаршавии вазъи молиявии

низомии бонкӣ идома дорад.

Ҳамчунин дар чараёни ироаи рӯнамо дар хусуси тамоюли меъёри фоизи қарзҳо ва пасандозҳо, шуруъ аз соли 2015 дар таркиби даромади умумӣ ба амал омадани тағйиротҳои сохтории мусбат, зиёд шудани саҳми даромади фоизӣ нисбат ба ғайрифоизӣ дар даромади умумии ташкилотҳои қарзӣ, тақвият ёфтани миёна-равии молиявӣ дар асоси таҳлилҳои овардашуда маълумот дода шуд.

Ҷамолиддин Нуралиев дар рафти пешниҳоди рӯнамо усулҳои муносири баҳодиҳӣ тобоварии низомии бонкиро нисбат ба хавфҳо шарҳ дода, тавассути харитаи хавфҳо осебазирии низомии бонкӣ аз омилҳои беруна дар соли 2016 ва бо дарназардошти солимгардии низомии бонкӣ сатҳи баланди истодагари онҳоро нисбат ба таъсири манфии Covid-19 дар таъба ба диаграммаҳо ва таҳлилҳо нишон дод.

Дар қисмати дигари рӯнамо таваҷҷуҳи ҳозирин ба ислоҳотҳои институтсионалии муҳим, аз ҷумла таъсиси Маркази миллии протсессингии интиқоли маблағҳо ва Тамсилаи мутавозуни ниҳодии шаффофияти гардиши воситаҳои асъорӣ ҷалб карда шуд, ки ин падида дар ҷаҳон ҳамто надошта, бо мақсади таъмини шаффофияти ниҳодӣ, рақобати солим дар бозори дохилии асъор ва рушди низомии бонкӣ дар сатҳи сифатан наву муосир равона шудааст.

Ҳангоми шарҳи слайдҳо оид ба Маркази миллии протсессингӣ Ҷамолиддин Камолович таъкид дошт, ки бо фаъл шудани Марказ хавфҳои вобаста ба пардохтпазирии низомҳои пардохтӣ пурра аз байн бурда шуда, рақобати солим дар бозори интиқоли маблағҳо таъмин гардид, хавфҳои расмикунонии даромадҳои бо роҳи ҷиноят бадастоварда, маблағгузориҳои терроризм ва маблағгузориҳои паҳнкунии силоҳи қатли ом дар ҳудуди кишвар ба маротиб коҳиш дода шуд. Ҳамзамон, ин Марказ ба рушди инфра-сохтори ҳисоббаробаркунии ғайринақдӣ такони ҷиддӣ дода, дар давраи фаъолияти он қортҳои пардохтӣ ба андозаи 1,3 млн. адад (дар маҷмӯъ 3,5 млн. адад) ва шумораи ҳамёнҳои электронӣ 10 баробар зиёд шуданд, ки ҳамаи ин нишондиҳандаҳоро муовини якуми Раиси Бонки миллии Тоҷикистон Ҷамолиддин Нуралиев дар диаграммаҳои алоҳида шарҳу тавзеҳ дод.

Дар баробари ин, дар рафти рӯнамо марбут ба стратегияи бартараф кардани бухрони бозори асъор ва рушди устувори он, гузаронидани ислоҳот дар воҳидҳои сохторие, ки амалиёти мубодилаи асъорро анҷом медоданд, механизми гузаронидани музоядаҳои асъории Бонки миллии Тоҷикистон, стратегияи тақсимои дороиҳо дар идоракунии самараноки захираҳои байналмилалӣ ва диверсификатсияи сохтори он, сиёсати самараноки қурби асъор ва идоракунии лаппишҳои қурбӣ тавассути механизмҳои муҳолиаҳои асъорӣ, таҳлили тағйирёбии қурби пули милли дар натиҷаи тағйирёбии қурби асъори хориҷӣ ва нархи нафт дар ҷаҳон ва амсоли инҳо дар асоси таҳлилҳои 11 соли охир маълумоти муфасссал пешниҳод шуд.

Мавриди зикр аст, ки рӯнамо аз ҷониби муовини якуми Раиси Бонки миллии Тоҷикистон бо се забон - давлатӣ, русӣ ва англисӣ пешниҳод шуда, дар рафти рӯнамо ҳамчунин муколама ва муҳокимаронии мусоид оид ба мавзӯҳои рӯнамо барои донишҷӯён муҳайё карда шуд. Аз тарафи иштирокдорон вобаста ба масъалаҳои дар рӯнамо зикршуда саволҳои гуногун ба миён омаданд ва аз ҷониби муаррификунонда посухҳои мушаххас пешниҳод гардид. Дар баробари ин, зимни муҳокимаронӣ иштирокдорон оид ба масъалаҳои маблағҳои берун аз низомии бонкӣ, ҳимояи ҳуқуқи истеъмолкунандагони хизматрасониҳои бонкӣ, бозори дохилии асъор, сатҳи таваррум, таъсири Covid-19 ба низомии бонкӣ, рушди зеҳни сунъӣ, меъёрҳои мақбул ва нақшаҳои Бонки миллии Тоҷикистон дар соли

2022 пурсон шуданд ва ҳар яки онҳо ба суолҳои худ ҷавобҳои қаноатбахш дарёфт намуданд.

Дар қисмати ҷамъбасти рӯнамо муовини якуми раиси Бонки миллии Тоҷикистон Ҷамолиддин Нуралиев оид ба идомаи сиёсати Бонки миллии Тоҷикистон, аз ҷумла пешбурди сиёсати самараноки пулию қарзӣ бо татбиқи речаи гузариш ба ҳадафгирии таваррум, муътадил нигоҳ доштани сатҳи таваррум, идоракунии самараноки захираҳои байналмилалӣ, татбиқи сиёсати самараноки қурби асър бо речаи нисбатан озод шинокунанда, фарогирии молиявӣ ва баланд бардоштани саводнокии молиявӣ, таъмини устувори низоми бонкӣ ва таҳкими эътимод ба низоми бонкӣ махсус таъкид намуд.

Ректори Донишгоҳи миллии Тоҷикистон Хушвахтзода Қобилҷон вохӯрӣ-семинари амалиро ҷамъбаст намуда, ба муовини якуми раиси Бонки миллии Тоҷикистон Нуралиев Ҷамолиддин барои рӯнамои муфассалу пурмуҳтаво изҳори миннатдорӣ намуд:

“- Бешубҳа рӯнамои имрӯза бо мазмуну муҳтаво ва тарзу шеваи пешниҳод ба кулӣ фарқкунанда буда, барои тақомули тафаккури муносири иқтисодии ҷавонон муфиду судманд мебошад. Доираи васеи масъалаҳои гуногуни иқтисодию бонкиро фаро гирифтани рӯнамо ва бо касбияти баланд ташреҳу тавзеҳ дода шудани онҳо аз ҷониби муаррифкунанда аз иқдоми саҳмгузори дар татбиқи дастуру ҳидо-

ятҳои Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ҷиҳати пешбурди рушди иқтисодиёти кишвар шаҳодат медиҳад”.

Ректори Донишгоҳи миллии Тоҷикистон бо назардошти бо шавқӣ баланд ва муҳокимаронии зиёд таваҷҷуҳ кардани ҷавонон ба рӯнамои мазкур, пешниҳод намуд, ки бо иштироки мутахассисони Бонки миллии Тоҷикистон барои донишҷӯёни факултетҳои иқтисодию молиявӣ мунтазам машғулиятҳои омӯзишӣ баргузор карда шавад.

Дар ғуруварди ин вохӯрӣ муовини якуми раиси Бонки миллии Тоҷикистон аз донишҷӯёни донишгоҳи мазкур даъват ба амал овард, ки бо истифода аз манбаҳои захиравии донишгоҳӣ, устодони ботачриба, шароити муносири фароҳамшуда ва фазои сулҳу субот дар кишвар, донишу малакаи худро бо тақия ба таҷрибаи муносири ҷаҳонӣ такмил дода, оянда дар рушди иқтисодиёти давлат саҳмгузор бошанд. Нуралиев Ҷамолиддин изҳор дошт, ки “рӯнамои имрӯза агар заррае ҳам ба афзун гардидани сатҳи донишу малака ва барои вусъат ёфтани ҷаҳонбинию тафаккури иқтисодии шумо сабаб шавад, боиси қаноатмандиву хушнудии ман хоҳад шуд”.

Чунин вохӯрӣ-семинари амалӣ 3 феввали 2022 барои беш аз 400 нафар донишҷӯён, унвонҷӯён ва муаллимони ҷавон, ҳайати профессорон ва устодони Донишгоҳи славянии Тоҷикистону Россия таҳти унвони “Дигаргунсозии ниҳодӣ дар самти сиёсати пулию қарзӣ. Барқарорсозии эътимоднокии ва боварӣ” баргузор гардид.

Дар вохӯрӣ-семинари амалӣ ректори Донишгоҳи славянии Тоҷикистону Россия Хоҷазода Тоҳир Абдулло барои дастгирии иқдоми мазкур аз ҷониби муовини якуми Раиси Бонки миллии Тоҷикистон Ҷамолиддин Нуралиев изҳори сипос намуда, кори ин чорабиниро барои унвонҷӯён ва донишҷӯён бо тақия ба назария ва амалияи низоми бонкӣ мутобиқ ба меъёрҳои байналмилалӣ низоми бонкӣ муҳим ва саривақтӣ арзёбӣ намуд, зеро ҷорӣ намудани усулҳои нави пешниҳод бо истифода аз технологияҳои муосир аз ҳидоятҳои ҳамешагии Пешвои муаззами миллат дар доираи татбиқи ислоҳоти

соҳаи маориф маҳсуб меёбад.

Муовини якуми раиси Бонки миллии Тоҷикистон Ҷамолиддин Нуралиев зимни суханронӣ аз иқдоми роҳбарияти Донишгоҳи славянии Тоҷикистону Россия истиқбол карда, ҳадафи ин вохӯриро афзун гардонидани сатҳи донишу малака, тавсеаи тафаккури молиявӣю иқтисодӣ ва ҷаҳонбинии иқтисодии ҷавонон бо истифода аз амалия ва назарияи муосир арзёбӣ намуд.

Номбурда зимни пешниҳоди рӯнамо ба ҳозирон дар бораи татбиқи самараноки сиёсати пулию қарзӣ ва раванди гузариш аз речаи маъмулии ҳадафгирии монетарӣ ба речаи сифатан нави сиёсати пулию қарзӣ - ҳадафгирии таваррум ҳамчун яке аз нишондиҳандаҳои фундаменталии макроиқтисодӣ баҳри таъмини суботи нархҳо ва нигоҳдории сатҳи муътадили таваррум, тақсмоти самараноки захираҳо, афзоиши ҷалби сармоягузориҳои дохилӣ, ки дар маҷмӯъ дар рушди воқеии иқтисодиёт ва сатҳи неқӯаҳволии мардум таъсири мусбӣ расонидааст, маълумоти муфассал пешниҳод кард.

Бояд тазаққур дод, ки дар интиҳои чорабинии мазкур барои иштирокдорон ҳамчунин муколама ва муҳокимаронии озод перомунӣ масъалаҳои рӯнамо фароҳам оварда шуд. Иштирокдорон вобаста ба масъалаҳои соҳаи бонқдорӣ пурсон шуда, ба суолҳои худ посухҳои мушаххас гирифтанд.

Чунин вохӯрӣ-семинарҳои амалӣ аз ҷониби раҳбарияти Бонки миллии Тоҷикистон дар Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон ва Донишгоҳи давлатии тижорати Тоҷикистон низ баргузор шуданд. 7 феввали соли 2022 дар доираи вохӯрӣ-семинари амалӣ дар Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон муовини якуми Раиси Бонки миллии Тоҷикистон Нуралиев Ҷамолиддин мавзӯи “Дигаргунсозии ниҳодии бахши бонқӣ дар Тоҷикистон дар шароити мураккаби иқтисодӣ. Барқарорсозии эътимодноқӣ ва боварӣ” тариқи рӯнамо манзури ҳайати донишмандон ва донишҷӯёни ин донишгоҳ гардонд.

Ректори Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон Шукрулло Ҳайрзода ба кори вохӯрӣ-семинари таълимӣ баҳои баланд дода барои роҳандозии иқдоми мазкур, ки ҷиҳати

тақвияти тафаккури молиявӣ ва ташаккули донишҳои амалии донишҷӯён саҳми назаррас меғузорад, ба Ҷамолиддин Нуралиев изҳори миннатдорӣ намуда, таъкид намуд, ки он бо иқдоми Донишгоҳ ва дастгирии муовини якуми Раиси Бонки миллии Тоҷикистон роҳандозӣ гардид. Ӯ гуфт, “шеваи хоси пешниҳоди рӯнамо ва доираи васеи масъалаҳои гуногуни иқтисодию бонқиро фаро гирифтани он боис гардид, ки ҳозирин бо шавқӣ баланд ба ҳар як масъалаи баррасигардида таваҷҷуҳ намуда, бо истифода аз фурсати муносиб аз донишу таҷрибаи сатҳи байналмилалии Ҷамолиддин Камолович баҳравар гарданд”.

Ҳамчунин семинари илмӣ-амалӣ 15 феввали соли 2022 дар Донишгоҳи давлатии тижорати Тоҷикистон низ бо дастгирии роҳбарияти Бонки миллии Тоҷикистон дар мавзӯи “Дигаргунсозии ниҳодии бахши бонқӣ дар Тоҷикистон дар шароити мураккаби иқтисодӣ, барқарорсозии эътимодноқӣ ва боварӣ” барои устодон ва донишҷӯён баргузор шуд.

Дар ҷараёни ин чорабинӣ ректори Донишгоҳи давлатии тижорати Тоҷикистон Қурбонзода Маҳмадалӣ баргузории семинари илмӣ - амалӣ дар мавзӯи “Дигаргунсозии ниҳодии бахши бонқӣ дар Тоҷикистон дар шароити мураккаби иқтисодӣ, барқарорсозии эътимодноқӣ ва боварӣ” аз ҷониби масъулини Бонки миллии Тоҷикистон иқдоми саривақтӣ унвон карда, таъкид кард, ки он барои ғанӣ гардонидани сатҳи донишу малака, тавсеаи тафаккури молиявӣ ва ҷаҳонбинии иқтисодии донишҷӯён

мусоидат менамояд.

Муовини раиси Бонки миллии Тоҷикистон Моҳбону Накҳатзода дар навбати худ аз номи роҳбарияти Бонки миллии Тоҷикистон ба масъулини Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон барои пазирии самимӣ ва муҳайё намудани шароити мусоид ҷиҳати баргузории семинари илмӣ-амалӣ арзи сипос намуда, зикр кард, ки ташкил ва баргузор намудани чунин чорабиниҳои омӯзишӣ дар шароити имрӯзаи молиявӣ иқтисодӣ хеле муҳиму зарур мебошанд ва яқинан, барои таҳрик додани сатҳи тафаккури ҷаҳонбинӣ, донишу маърифати илмӣ, баланд бардоштани маърифати молиявӣ донишҷӯёну ҷавонони мо мусоидат намуда, барои бештар кардани завқу ҳаваси онҳо ба донишандӯзӣ ва ташаккул додани қобилияти пажӯҳишу навҷӯӣ такони ҷиддӣ мебахшад.

Дар семинари илмӣ - амалӣ муовини раиси Бонки миллии Тоҷикистон Фирдавс Толибзода мавзӯи вазъи низоми бонкиро манзури аҳли нишаст гардонид, диққати ҳозиринро ба вазъи воқеии низоми бонкӣ ва мукамал гардидани сохтори он, сатҳи дороиҳо ва уҳдадорӣ, зиёд гардидани ҳаҷми сандуқи қарзӣ ва пастшавии сатҳи қарзҳои ғайрифаъол, нигоҳдорӣ ва идоракунии захираҳои байналмилалӣ, низоми пардохт ва инфрасохтори пардохт, ҳисоббаробаркунии ғайринақдӣ ва саҳми он дар иқтисодиёт дар давоми 6 соли охир ҷалб намуд. Қайд шуд, ки дар натиҷаи таҳкими сифатии низоми бонкӣ нишондиҳандаҳои асосии устувории молиявӣ, новобаста аз берун шудани ташкилотҳои қарзии мушкilotдор аз низоми бонкӣ, дар қиёс бо баъзе аз кишварҳо дар сатҳи баланд қарор дошта, беҳтаршавии вазъи молиявӣ низоми бонкӣ идома дорад. Дар қисмати дуюми семинари илмӣ-амалӣ роҳбарони як қатор сохторҳои масъули Бонки миллии Тоҷикистон оид ба самтҳои алоҳидаи рӯнамоии мазкур, аз ҷумла татбиқи босамари сиёсати пулию қарзӣ ва асъорӣ, устувории суботи молиявӣ, вазъи низоми иттилоотӣ, татбиқи самараноки низоми пардохт ва ҳимояи ҳуқуқҳои истеъмолкунандагони хизматрасониҳои молиявӣ аҳли нишастро шинос намуданд.

Дар қараёни семинари илмӣ-амалӣ миёни масъулини Бонки миллии Тоҷикистон ва аҳли

нишаст мубодилаи афкор сурат гирифт ва иштирокдорон ба суолҳои худ доир ба низоми бонкӣ посухҳои мушаххас гирифтанд.

Дар анҷом, муовини Раиси Бонки миллии Тоҷикистон Накҳатзода Моҳбону аз ислохотҳои татбиқшуда дар низоми бонкӣ ва низоми пардохт, тадбирҳои андешидаи БМТ ҷиҳати пешгирии таъсири COVID-19, биниш ва дурнамои БМТ, ҳамзамон идомаи сиёсати Бонки миллии Тоҷикистон суҳан карда, чорабиниро ҷамъбаст намуд.

Дар ҷамъбасти чорабинӣ роҳбарияти Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон барои баромади пурмуҳтаво ба масъулини Бонки миллии Тоҷикистон арзи сипос намуда, қайд карданд, ки баргузории чунин семинарҳои илмӣ-амалӣ барои баланд бардоштани дараҷаи дониши молиявӣ ва тафаккури донишҷӯён кумаки бузург хоҳад кард. Ректори Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон Курбонзода Маҳмадалӣ изҳор дошт, ки “Таҳлили ҳаматарафаи соҳаи низоми бонкӣ аз ҷониби масъулини Бонки миллии Тоҷикистон баҳри дар амал татбиқ намудани сиёсати хирадмандонаи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ-Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ҷиҳати тайёр намудани мутахассисони ба бозори меҳнат ҷавобгӯ далолат медиҳад”.

**Таҳияи
Шуъбаи матбуот ва
маҷаллаи “БТЧ”.**

НИШАСТИ МАТБУОТӢ

САТӢИ ТАВАРРУМ • СИЁСАТИ ПУЛӢ • ҚУРБИ ПУЛИ МИЛЛӢ • ПАСАНДОЗӢО

Success

Solution

Business Strategy

Innovation
Branding
Solution
Marketing
Analysis
Ideas
Success
Management

Innovation
Branding
Solution
Marketing
Analysis
Ideas
Success
Management

SOCIAL NETWORK

САТӢИ ТАВАРРУМ • СИЁСАТИ ПУЛӢ • ҚУРБИ ПУЛИ МИЛЛӢ • ПАСАНДОЗӢО

СатӢи таваррум дар доираи нишондиӢандаи якраӢама ӢамӢбаст гардид

2 феввали соли 2022 таӢти роӢбари раиси Бонки миллии ТоӢикистон ӢолиӢзода Ӣоким барои намояндагони воситаӢои аӢбори оммаи дохиливу хориӢи кишвар нишасти матбуотӢ оид ба ӢамӢбастии натиӢаӢои фаӢолияти Бонки миллии ТоӢикистон ва низоми бонкии мамлакат дар соли 2021 баргузор гардид.

Дар кори он муовини якуми раиси Бонки миллии ТоӢикистон Нуралиев Ӣамолиддин, муовинони раиси БМТ Толибзода Фирдавс, НакӢатзода МоӢбону ва роӢбарони сохторӢои калидии Бонки миллии ТоӢикистон ширкат варзиданд.

Дар ибтидои мулоқот раиси Бонки миллии ТоӢикистон изӢор намуд, ки Бонки миллии ТоӢикистон фаӢолияти худро дар соли Ӣаблӣ барои иӢрои вазифаӢое, ки аз Паёми Асосгузори сулҳу ваӢдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти

ӢумӢурии ТоӢикистон муӢтарам Эмомалӣ РаӢмон ба МаӢлиси Олии ӢумӢурии ТоӢикистон “Дар бораи самтӢои асосии сиёсати дохилӣ ва хориӢии ӢумӢури” бармеоянд ва ӢамӢунин тибӢи Дурнамои сиёсати пулию Ӣарзии ӢумӢурии ТоӢикистон барои соли 2021 ва давраи миёнамуӢлат равона намуд. Таъкид карда шуд, ки ба Ӣама мушкilotи дар иӢтисодиёти ӢаӢон ва минтаӢа Ӣойдошта нигоӢ накарда, Бонки миллии ТоӢикистон сиёсати пулию Ӣарзиро ӢиӢати мусоидат намудан ба муӢтадил нигоӢ

доштани нишондиӢандаӢои макроиӢтисодӣ идома дода, тавонист суботи молиявии низоми бонкиро таъмин намояд.

НИШОНДИӢАНДАӢОИ МАКРОИӢТИСОДӢ

Ба иштирокдорони нишасти матбуотӢ иттилоӢ дода шуд, ки дар соли 2021 МаӢмуӣ маӢсулоти дохилии (ММД) кишвар бо арзиши номиналӣ ба 98,9 млрд. сомонӣ баробар гардида, афзоиши воӢеии он 9,2 фоизро ташкил дод, ки рушди воӢеии он нисбат ба соли Ӣаблӣ 4,7 банди фоизӣ зиёд

мебошад. Афзоиши ММД аз ҳисоби истеҳсоли маҳсулоти саноат 22,0 фоиз, кишоварзӣ 6,6 фоиз, сохтмон 23,3 фоиз, гардиши савдои чакана 12,7 фоиз ва хизматрасониҳои пулӣ 7,9 фоиз таъмин гардид.

Гардиши савдои хориҷӣ дар соли гузашта 6,4 млрд. долл. ИМА-ро ташкил дод, ки нисбат ба соли қаблӣ 39,5 фоиз ё 1,8 млрд. долл. ИМА зиёд мебошад.

САТӢИ ТАВАРРУМ – 8 ФОИЗ

Ҳолиқзода Ҳоким ибраз дошт, ки сатҳи таваррум дар соли 2021 дар доираи ҳадафи муқарраршудаи Бонки миллии Тоҷикистон (6 ± 2) қарор гирифта, 8,0 фоизро ташкил намуд ва он асосан дар натиҷаи болоравии нархи маҳсулоти хӯрокворӣ 7,3 фоиз, маҳсулоти ғайрихӯрокворӣ 7,5 фоиз ва арзиши хизматрасониҳои пулӣ ба аҳоли 11,3 фоиз ба амал омад. Изҳор гардид, ки нишондиҳандаи мазкур дар муқоиса ба соли 2020 ба андозаи 1,4 банди фоизӣ паст мебошад.

СИЁСАТИ ПУЛӢ

Тавре дар қараёни нишасти матбуотӣ баён гардид, Бонки миллии Тоҷикистон бо мақсади нигоҳ доштани сатҳи муътадили нархҳо ва раванди танзими ҳаҷми пул, сиёсати пулию қарзиро тавассути механизми фишангҳои худ ҷиҳати маҳдуд сохтани таъсири омилҳои монетарӣ ба нишондиҳандаҳои макроиқтисодӣ амалӣ намуда истодааст. Маҳз ба хотири пешгирӣ намудани афзоиши фишорҳо ва интизориҳои таваррумӣ, меъёри бозтамвил ҳамчун фишанги асосии сиёсати пулию қарзӣ барои анҷом додани амалиётҳои монетарӣ дар

асоси дурнамои таъсири хавфҳои эҳтимолии дохилӣ ва берунӣ ба иқтисодиёт дар соли гузашта тадриҷан ба андозаи 2,5 банди фоизӣ зиёд карда шуда, дар сатҳи 13,25 фоизи солоне муқаррар гардид.

Дар баробари ин, бо мақсади коҳиш додани хавфҳои асъорию қурбӣ, муътадил нигоҳ доштани сатҳи таваррум ва фаъолгардонии бозори молиявӣ, дар соли қаблӣ 7,9 млрд. сомонӣ коғазҳои қиматнок ба ташкилотҳои қарзӣ фурӯхта шуданд. Илова бар ин, дар давраи ҳисоботӣ ба воситаи гузаронидани амалиёти амонатҳои шабонарӯзӣ ба ҳисоби миёна дар як рӯз 900,0 млн. сомонӣ маблағҳои озоди ташкилотҳои қарзӣ ҷалб карда шуданд.

Қайд гардид, ки дар ин давра меъёри захираҳои ҳатмии ташкилотҳои қарзии молиявӣ аз рӯи пасандозҳо ва уҳдадорӣҳои дигари ба онҳо монанд бо пули миллий 3 фоиз ва бо асъори хориҷӣ 9 фоизи солоне муайян карда шуд. Бояд гуфт, ки ҷиҳати таъмини пардохтпазирии ташкилотҳои

қарзӣ дар соли 2021 дар ҳаҷми 720,0 млн. сомонӣ қарзҳои кӯтоҳмуҳлат ҷудо карда шуданд, ки нисбат ба соли қаблӣ 680,0 млн. сомонӣ зиёд мебошад.

ҚУРБИ ПУЛИ МИЛЛӢ МУӢТАДИЛ АСТ

Дар мавриди таъмин намудани муътадили вазъи бозори дохилии асфолт Холиқзода Ҳоким ба аҳли нишаст гуфт, ки Бонки миллии Тоҷикистон сиёсати қурбиро дар речаи “шино-кунандаи танзимшаванда” идома дода, речаи мазкурро ҷиҳати татбиқи сиёсати босамари пули қарзӣ ва самаранок намудани сиёсати идораи захираҳои байналмилалӣ амалӣ карда истодааст.

Номбурда тазаккур дод, ки дар санаи 31 декабри соли 2021 қурби як доллари ИМА нисбат ба пули миллий 11,30 сомони ро ташкил дод ва дар муқоиса ба аввали сол бетағйир боқӣ монд, яъне сомонӣ муътадили худро нигоҳ дошт.

НИЗОМИ БОНКӢ

Дар идомаи мулоқот бо хабарнигорон иброз гардид, ки имрӯз дар қаламрави ҷумҳури дар маҷмӯъ 63 адад ташкилоти қарзӣ фаъолият дошта, тавассути 1 852 воҳидҳои сохтори худ ба аҳоли хизматрасониҳои бонкиро пешниҳод намуда истодаанд. Меъёри кифояти сармоя, ки яке аз нишондиҳандаҳои асосии устувори молиявӣ

дар низоми бонкӣ ба ҳисоб меравад, дар санаи 31 декабри соли 2021 аз ҳудуди муқарраршуда 11,4 банди фоизӣ зиёд иҷро гардида, ба 23,4 фоиз баробар шуд.

Дар баробари ин, талаботи меъёри пардохтпазирӣ дар низоми бонкӣ 88,0 фоизро ташкил намуд, ки ин аз ҳудуди муқарраршуда 58,0 банди фоизӣ зиёд мебошад, яъне пардохтпазирӣ низоми бонкӣ дар сатҳи баланд қарор дорад.

Дороиҳои ташкилотҳои қарзии молиявӣ дар давраи баррасишаванда 22,4 млрд. сомонӣ ва уҳдадорӣҳои онҳо бошад, 17,3 млрд. сомони ро ташкил карданд.

ПАСАНДОЗӢО БО ПУЛИ МИЛЛӢ – 55,5 ФОИЗ

Қайд гардид, ки бақияи умумии пасандозҳо ба ҳолати дар давраи ҳисоботӣ 10,2 млрд. сомони ро ташкил дод, ки аз ҳаҷми умумии пасандозҳо ҳиссаи пасандозҳо бо пули миллий 55,5 фоиз ва бо асфолри хориҷӣ 44,5 фоизро ташкил медиҳанд. Агар ба таркиби

пасандозҳо назар андозем, 4,8 млрд. сомонӣ ё 47,2 фоизро пасандозҳои шахси ҳуқуқӣ ва 5,4 млрд. сомонӣ ё 52,8 фоизро пасандозҳои шахси воқеӣ ташкил медиҳанд.

ҚАРЗДИӢӢ 37,0 ФОИЗ ЗИӢД ШУД

– Дар давоми соли 2021, – гуфт Холиқзода Ҳоким, – ташкилотҳои қарзии молиявӣ ба соҳаҳои муҳталифи иқтисодиёти кишвар 13,7 млрд. сомонӣ қарз пешниҳод кардаанд, ки нисбат ба соли 2020 ба андозаи 3,7 млрд. сомонӣ ё 37,0 фоиз зиёд мебошад. Илова бар ин, муҳлати миёнаи қарзҳои додашуда дар давраи ҳисоботӣ вобаста ба талаботи мизочон 629 рӯзро ташкил намуда, дар қиёс ба ҳамин давраи соли гузашта 208 рӯз зиёд шудааст. Сабаби зиёд гардидани муҳлати миёнаи қарзҳо – ин аз ҳисоби бо шартҳои мусоид ҷалб намудани қарзҳои беруна васеъ гардидани имкониятҳои қарздиҳии ташкилотҳои қарзӣ мебошад.

Шумораи қарзҳои додашуда низ дар ин давра 2,0

маротиба зиёд гардида, ба 2,3 млн. адад баробар шуд. Ҳаҷми умумии қарзҳои додашуда аз рӯи соҳаҳо чунинанд: истеъ-молот 35,5 фоиз, кишоварзӣ 15,4 фоиз, савдои хориҷӣ 14,0 фоиз, хизматрасонӣ 13,1 фоиз, саноат 10,3 фоиз, сохтмон 3,9 фоиз, нақлиёт 0,7 фоиз ва дигар соҳаҳо 7,1 фоиз.

Бояд қайд кард, ки аз ҳаҷми умумии қарзҳои додашуда 64,5 фоиз ё 8,8 млрд. сомонӣ ба соҳибкорон рост меояд, ки нисбат ба соли 2020 ба андозаи 1,8 млрд. сомонӣ ё 25,9 фоиз зиёд шудааст. Ҳамзамон, аз ҳаҷми умумии қарзҳои аз ҷониби ташкилотҳои қарзии молиявӣ дар соли ҳисоботӣ додашуда 37,0 фоиз ба соҳибкории истеҳсолӣ равона шуда, 5,1 млрд. сомониро ташкил дод, ки нисбат ба соли қаблӣ 1,0 млрд. сомонӣ ё 23,3 фоиз афзоиш ёфтааст. Қарзҳои хурд бошанд, аз ҳаҷми умумии қарзҳои додашуда 67,7 фоиз ташкил намуда, ба 9,3 млрд. сомонӣ баробар шуданд, ки назар ба соли қаблӣ 48,2 фоиз зиёд гардиданд.

НИЗОМИ ПАРДОХТ

ТЕӢДОДИ КОРТӢОИ ПАРДОХТИИ БОНКӢ 3,5 МЛН. АДАДРО ТАШКИЛ ДОД

Дар қараёни нишасти матбуотӣ раиси Бонки миллии Тоҷикистон иброз намуд, ки Бонки миллии Тоҷикистон дар якҷоягӣ бо ташкилотҳои қарзии молиявӣ ҷиҳати вусъат додани хизматрасониҳои муосири бонкӣ,

аз ҷумла ҳисоббаробаркуниҳои ғайринақдӣ ва васеъ намудани инфрасохтори пардохтӣ барои хизматрасонии дорандагони кортҳои пардохтии бонкӣ ва таъмини фаъолияти мунтазами онҳо, тамоми чораҳои заруриро андешида истодааст. Мавсуф зикр кард, ки дар давраи ҳисоботӣ кортҳои пардохтии бонкӣ 3,5 млн. ададро ташкил дода, нисбат ба соли 2020 ба андозаи 700 ҳаз. адад ё 24 фоиз зиёд шудаанд. Теъдоди ҳамёнҳои электронӣ бошад, ба 3,5 млн. адад баробар шуда, дар қиёс ба соли 2020 2,1 маротиба зиёд гардидааст.

Барои хизматрасонии дорандагони воситаҳои электронии пардохтӣ дар маҷмӯъ 1 412 адад банкомат, 4 878 адад терминалҳои электронӣ, инчунин 11 036 адад QR-рамз дар марказҳои савдо ва хизматрасониҳо насб гардидааст.

Иттилоъ дода шуд, ки дар соли 2021 тавассути воситаҳои электронии пардохтӣ 29 млн. адад амалиётҳои ғайринақдӣ ба маблағи 3,7

млрд. сомонӣ гузаронида шуданд, ки ин нисбат ба соли 2020 аз рӯи шумора 32 фоиз ва аз рӯи ҳаҷми амалиёти гузаронидашуда 91 фоиз афзоиш ёфтаанд.

МУРОӢИАТИ ШАӢРВАНДОН БЕ ӢАВОБ НАМЕМОНАД

Дар идомаи вохӯрӣ бо хабарнигорон изҳор карда шуд, ки Бонки миллии Тоҷикистон ба ҷимояи ҳуқуқҳои истеъмолкунадагони хизматрасониҳои низоми бонкӣ аҳамияти ҷиддӣ дода, қабули муроҷиати шаҳрвандонро тариқи шифохӣ, телефонӣ, хаттӣ ва тавассути сомонаи расмӣ ба роҳ мондааст. Аз ҷумла, дар соли 2021 дар маҷмӯъ 2100 адад чунин муроҷиатҳо ворид шудаанд, ки 82 адади онҳо ба воситаи Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар мақомоти Ҳукумати ҷумҳурӣ, 238 адад тариқи хаттӣ бевосита ба Бонки миллии Тоҷикистон, 1207 адад тариқи телефони боварӣ, 558 адад хангоми қабули шаҳрвандон ва 15 адад тариқи почтаи электронӣ

ворид гардиданд. Ва нисбати Ҳамаи онҳо дар доираи салоҳият чораҳои дахлдор андешида шудаанд.

РЕЙТИНГИ КРЕДИТИИ СОӢИБИХТИӢРИИ ҶУМӢУРИ БАЛАНД ШУД

Ба диққати намоён-дагон воситаҳои ахбори омма расонида шуд, ки бо мақсади беҳтар намудани фазои сармоягузори ва ҷалби сармояи хориҷӣ ба кишвар, аз соли 2014 инҷониб ширкатҳои байналмилалӣ рейтингии “Standard & Poor’s” ва “Moody’s” рейтингии кредитии соҳибхитирии Ҷумҳурии Тоҷикистонро баҳогузори менамоянд. Масалан, соли 2021 ширкати байналмилалӣ рейтингии “Standard & Poor’s” ҳисоботи навбатии рейтингии кредитии соҳибхитирии Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр намуд, ки дар он баҳои кишвар дар сатҳи “В-/В” бо дурнамои “устувор” тасдиқ карда шуд. 10 июни соли 2021 бошад, ширкати “Moody’s” рейтингии кредитии соҳибхитирии Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар сатҳи “В3” бо “дурнамои устувор” баланд бардошт.

НИЗОМИ СУӢУРТА ДОРОИӢОИ ТАШКИЛОТӢОИ СУӢУРТАВӢ – 527 МЛН. СОМОНӢ

Раиси Бонки миллии Тоҷикистон Ҳолиқзода Ҳоким дар суҳанронии худ оид ба вазъии низоми суғурта иброз дошт, ки ба санаи 31 декабри соли 2021 шумораи умумии

ташкilotҳои суғуртави 19 ададро ташкил менамояд, ки аз онҳо 2 ададашон ташкilotҳои суғуртави давлатӣ мебошанд. Дороиҳои ташкilotҳои суғуртави дар ин давра 527,0 млн. сомони ро ташкил дода, нисбат ба Ҳамин давраи соли қаблӣ 28,0 фоиз зиёд мебошад.

Сармояи худии ташкilotҳои суғуртави бошад, дар соли 2021 ба 321,0 млн. сомони баробар шуда, нисбат ба соли гузашта 47,0 фоиз зиёд шудааст. Миқдори умумии шартномаҳои басташудаи ташкilotҳои суғуртави дар соли ҳисоботи ба 2,0 млн. адад баробар шуд, ки дар муқоиса ба соли 2020 зиёдшавии он 309,0 ҳазор ададро ташкил менамояд.

Дар давраи ҳисоботи воридоти мукофоти суғуртави 287,0 млн. сомони ро ташкил дода, дар муқоиса ба соли 2020 ба андозаи 22,0 фоиз афзоиш ёфтааст. Пардохти суғуртави ба шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ бошад, тамоюли зиёдшавиро касб намуда, ба 92,0 млн. сомони баробар шуд, ки

назар соли қаблӣ 4,8 маротиба зиёд мебошад.

Дар қисмати ниҳии нишастии матбуоти Ҳаба-нигорони Воситаҳои ахбори оммаи ҷумҳури ба масъалаҳои муҳими низоми бонкии кишвар мароқ зоҳир намуда, ба саволҳои худ дар бораи зиёд намудани ҷалби сармоя ба иқтисодиёти ҷумҳури, ҷараёни иҷрои Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи авф бинобар қонунигардониҳои дороиҳо ва маблағҳои шахрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон”, беҳтар намудани нишондиҳандаҳои молияви дар ташкilotҳои қарзии молияви, қарзҳо ба иқтисодиёт, беҳтар намудани сифати хизматрасониҳо, ҳаҷми захираҳои байналмилалӣ, мутобик гардонидани меъёрҳои ҳуқуқӣ, бонкдориҳои исломӣ, биткоин ва масоили вобаста ба он, ҷалби пасандозҳо ва ғайра ҷавобҳои мушаххас ва мукамал гирифтанд.

Таҳияи
Абдуғаффор Қурбонов,
“БТЧ”.

ҲИСОБОТИ БОНКҲО

ҲИСОБОТИ БОНКҲО БАРОИ СОЛИ 2021

ҲИСОБОТИ БОНКҲО БАРОИ СОЛИ 2021			❑ ДОРОИҲО	
НОМГҶИ БОНКҲО	31.12.2021	31.12. 2020	Тағйирот (сомонӣ)	Тағйирот (бо фоиз)
БДА ҚТ "АМОНАТБОНК"	4437724 046	4969573 942	-531849 896	-10,7%
ҚСК "ОРИЁНБОНК"	4067099 220	4034229 262	32869 958	0,8%
ҚСК "БОНКИ ЭСХАТА"	3248884 121	2443976 598	804907 523	32,9%
ҚСП "СПИТАМЕН БОНК"	1154586 580	860310 408	294276 172	34,2%
ҚСП "АВВАЛИН БОНКИ МОЛИЯВИИ ХУРД"	1122928 415	991308 303	131620 112	13,3%
ҚСП "БОНКИ БАЙНАЛМИЛАЛИИ ТОҶИКИСТОН"	902726 401	685307 127	217419 274	31,7%
ҚСП БОНКИ "АРВАНД"	766178 706	566196 912	199981 794	35,3%
ҚСК "АЛИФ БОНК"	703836 470	338133 843	365702 627	108,2%
ҚСК "КОММЕРСБОНКИ ТОҶИКИСТОН"	609877 304	408636 965	201240 339	49,2%
КВД БССТ "САНОАТСОДИРОТБОНК"	496393 572	388385 003	108008 569	27,8%
ҚСП "ХАЛИҚ БОНК ТОҶИКИСТОН"	397398 979	734001 985	-336603 006	-45,9%
ҚСК "ТАВҲИДБОНК"	185620 408	138097 949	47522 459	34,4%
ФИЛИАЛИ БОНКИ "ТИҶОРАТ"-И ҶИЭ	69271 046	415835 147	-346564 101	-83,3%
ҚСП "БОНКИ РУШДИ ТОҶИКИСТОН"	32509 940	79734 513	-47224 573	-59,2%

ҲИСОБОТИ БОНКҲО БАРОИ СОЛИ 2021			УҲДАДОРИҲО	
НОМГҶИ БОНКҲО	31.12.2021	31.12. 2020	Тағйирот (сомонӣ)	Тағйирот (бо фоиз)
БДА ҶТ "АМОНАТБОНК"	3861981 133	4511648 633	-649667 500	-14,4%
ҶСК "ОРИЁНБОНК"	3040839 997	3114334 982	-73494 985	-2,4%
ҶСК "БОНКИ ЭСХАТА"	2674364 879	1993431 211	680933 668	34,2%
ҶСП "СПИТАМЕН БОНК"	1000056 917	734183 239	265873 678	36,2%
ҶСП "АВВАЛИН БОНКИ МОЛИЯВИИ ХУРД"	955548 727	846679 141	108869 586	12,9%
ҶСП "БОНКИ БАЙНАЛМИЛАЛИИ ТОҶИКИСТОН"	772819 303	564829 984	207989 319	36,8%
ҶСП БОНКИ "АРВАНД"	641336 462	458876 869	182459 593	39,8%
ҶСК "АЛИФ БОНК"	586255 828	281524 854	304730 974	108,2%
ҶСК "КОММЕРСБОНКИ ТОҶИКИСТОН"	374266 141	234254 225	140011 916	59,8%
ҶСП "ХАЛИҚ БОНК ТОҶИКИСТОН"	294855 319	621637 253	-326781 934	-52,6%
ҶСК "ТАВҲИДБОНК"	76428 613	49170 702	27257 911	55,4%
ФИЛИАЛИ БОНКИ "ТИҶОРАТ"-И ҶИЭ	34072 438	356221 675	-322149 237	-90,4%
КВД БССТ "САНОАТСОДИРОТБОНК"	23082 671	4082 090	19000 581	465,5%
ҶСП "БОНКИ РУШДИ ТОҶИКИСТОН"	17870 607	23339 561	-5468 954	-23,4%

ҲИСОБОТИ БОНКҲО

ҲИСОБОТИ БОНКҲО БАРОИ СОЛИ 2021

ҲИСОБОТИ БОНКҲО БАРОИ СОЛИ 2021			■ САРМОЯ	
НОМҒЌИ БОНКҲО	31.12.2021	31.12. 2020	Тағйирот (сомонӣ)	Тағйирот (бо фоиз)
ҚСҚ "ОРИЁНБОНК"	1026259 223	919894 280	106364 943	11,6%
БДА ҚТ "АМОНАТБОНК"	575742 913	457925 309	117817 604	25,7%
ҚСҚ "БОНКИ ЭСХАТА"	574519 242	450545 387	123973 855	27,5%
КВД БССТ "САНОАТСОДИРОТБОНК"	473310 901	384302 913	89007 988	23,2%
ҚСҚ "КОММЕРСБОНКИ ТОҶИКИСТОН"	235611 163	174382 740	61228 423	35,1%
ҚСП "АВВАЛИН БОНКИ МОЛИЯВИИ ХУРД"	167379 688	144629 162	22750 526	15,7%
ҚСП "СПИТАМЕН БОНК"	154529 663	126127 169	28402 494	22,5%
ҚСП "БОНКИ БАЙНАЛМИЛАЛИИ ТОҶИКИСТОН"	129907 098	120477 143	9429 955	7,8%
ҚСП БОНКИ "АРВАНД"	124842 244	107320 043	17522 201	16,3%
ҚСҚ "АЛИФ БОНК"	117580 642	56608 989	60971 653	107,7%
ҚСП "ХАЛИҚ БОНК ТОҶИКИСТОН"	102543 660	112364 732	-9821 072	-8,7%
ҚСҚ "ТАВҲИДБОНК"	109191 795	88927 247	20264 548	22,8%
ФИЛИАЛИ БОНКИ "ТИҶОРАТ"-И ҶИЭ	35198 608	59613 472	-24414 864	-41,0%
ҚСП "БОНКИ РУШДИ ТОҶИКИСТОН"	14639 333	56394 952	-41755 619	-74,0%

ҲИСОБОТИ БОНКҲО БАРОИ СОЛИ 2021			ҚАРЗҲО	
НОМГҶИ БОНКҲО	31.12.2021	31.12. 2020	Тағйирот (сомонӣ)	Тағйирот (бо фоиз)
ҚСҚ "ОРИЁНБОНК"	3340292 827	3571589 606	-231296 779	-6,5%
ҚСҚ "БОНКИ ЭСХАТА"	2069171 683	1556504 857	512666 826	32,9%
БДА ҚТ "АМОНАТБОНК"	1072965 010	684739 924	388225 086	56,7%
ҚСП БОНКИ "АРВАНД"	614486 506	412635 773	201850 733	48,9%
ҚСП "СПИТАМЕН БОНК"	613324 334	454700 352	158623 982	34,9%
ҚСП "АВВАЛИН БОНКИ МОЛИЯВИИ ХУРД"	503010 215	389970 399	113039 816	29,0%
ҚСҚ "АЛИФ БОНК"	429513 509	220318 367	209195 142	95,0%
ҚСП "БОНКИ БАЙНАЛМИЛАЛИИ ТОҶИКИСТОН"	269543 492	157250 455	112293 037	71,4%
ҚСҚ "КОММЕРСБОНКИ ТОҶИКИСТОН"	267582 468	174271 520	93310 948	53,5%
КВД БССТ "САНОАТСОДИРОТБОНК"	217202 162	147404 458	69797 704	47,4%
ҚСҚ "ТАВҲИДБОНК"	26413 673	11865 445	14548 228	122,6%
ФИЛИАЛИ БОНКИ "ТИҶОРАТ"-И ҶИЭ	18945 814	16496 658	2449 156	14,8%
ҚСП "БОНКИ РУШДИ ТОҶИКИСТОН"	11779 307	17496 918	-5717 611	-32,7%
ҚСП "ХАЛИҚ БОНК ТОҶИКИСТОН"	9537 104	75358 083	-65820 979	-87,3%

ҲИСОБОТИ БОНКҲО

ҲИСОБОТИ БОНКҲО БАРОИ СОЛИ 2021

ҲИСОБОТИ БОНКҲО БАРОИ СОЛИ 2021			ПАСАНДОЗҲО	
НОМГҲИ БОНКҲО	31.12.2021	31.12. 2020	Тағйирот (сомонӣ)	Тағйирот (бо фоиз)
БДА ҚТ "АМОНАТБОНК"	3217820 442	3775705 668	-557885 226	-14,8%
ҚСК "БОНКИ ЭСХАТА"	1501456 477	1151681 597	349774 880	30,4%
ҚСК "ОРИЁНБОНК"	1249003 613	1815834 839	-566831 226	-31,2%
ҚСП "АВВАЛИН БОНКИ МОЛИЯВИИ ХУРД"	859635 568	753025 996	106609 572	14,2%
ҚСП "БОНКИ БАЙНАЛМИЛАЛИИ ТОҶИКИСТОН"	590692 689	472950 287	117742 402	24,9%
ҚСП "СПИТАМЕН БОНК"	478771 018	320642 343	158128 675	49,3%
ҚСК "АЛИФ БОНК"	333075 836	137816 762	195259 074	141,7%
ҚСК "КОММЕРСБОНКИ ТОҶИКИСТОН"	272611 826	182039 587	90572 239	49,8%
ҚСП "ХАЛИҚ БОНК ТОҶИКИСТОН"	217924 904	522746 509	-304821 605	-58,3%
ҚСП БОНКИ "АРВАНД"	154385 890	106902 687	47483 203	44,4%
ҚСК "ТАВҲИДБОНК"	61287 361	37474 719	23812 642	63,5%
ФИЛИАЛИ БОНКИ "ТИҶОРАТ"-И ҶИЭ	28712 002	4178 566	24533 436	587,1%
ҚСП "БОНКИ РУШДИ ТОҶИКИСТОН"	9002 630	11962 570	-2959 940	-24,7%
КВД БССТ "САНОАТСОДИРОТБОНК"	7885 512	0	7885 512	#ДЕЛ/0!

ҲИСОБОТИ БОНКҲО БАРОИ СОЛИ 2021			ФОИДА	
НОМГҶИ БОНКҲО	31.12.2021	31.12. 2020	Тағйирот (сомонӣ)	Тағйирот (бо фоиз)
ҚСҚ "ОРИЁНБОНК"	127711 177	159968 094	-32256 917	-20,2%
ҚСҚ "БОНКИ ЭСХАТА"	115965 672	77224 193	38741 479	50,2%
БДА ҚТ "АМОНАТБОНК"	66192 950	51261 191	14931 759	29,1%
КВД БССТ "САНОАТСОДИРОТБОНК"	30462 696	4302 913	26159 783	608,0%
ҚСП "АВВАЛИН БОНКИ МОЛИЯВИИ ХУРД"	29125 399	12698 232	16427 167	129,4%
ҚСП "БОНКИ БАЙНАЛМИЛАЛИИ ТОҶИКИСТОН"	21478 805	12056 419	9422 386	78,2%
ҚСҚ "КОММЕРСБОНКИ ТОҶИКИСТОН"	11228 423	5969 247	5259 176	88,1%
ҚСП БОНКИ "АРВАНД"	9007 668	3344 782	5662 886	169,3%
ҚСП "СПИТАМЕН БОНК"	5459 390	5081 054	378 336	7,4%
ҚСҚ "ТАВҲИДБОНК"	4416 057	3692 417	723 640	19,6%
ҚСП "ХАЛИҚ БОНК ТОҶИКИСТОН"	-5187 512	5607 023	-10794 535	-192,5%
ҚСҚ "АЛИФ БОНК"	-12561 347	4140 112	-16701 459	-403,4%
ҚСП "БОНКИ РУШДИ ТОҶИКИСТОН"	-41755 621	317 138	-42072 759	-13266,4%
ФИЛИАЛИ БОНКИ "ТИҶОРАТ"-И ҶИЭ	-337687 661	6185 883	-343873 544	-5559,0%

Рамзҳои QR чӣ бартарӣ доранд?

Истифодаи рамзҳои QR Ӣ худ QR-кодҳо дар низоми бонкӣ таҷрибаи нав аст ва ҳоло дар бисёре аз кишварҳои ҷаҳон мавриди амал қарор дорад. Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон низ ин навлониро аллакай бонкҳои пешрафта, аз қабилӣ “Алиф Бонк” ва “Эсхата Бонк” дар хизматрасониҳои худ истифода бурда истодаанд. Дар айнаи замон, масъалаи муҳим барои хонандагон ин аст, ки ин рамзҳоро бо чӣ мақсад истифода мебаранд ва роҳандозии онҳо дар низоми пардохт чӣ бартариҳо дорад?

ЧАРО МАҲЗ РАМЗИ QR ИНТИХОБ ШУД?

Имрӯз бе муболиға метавон гуфт, ки ҳатто бисёре аз кӯдакон ҳам медонанд, ки мураббаъи сиёҳи бо нуқтаҳои хурд наққошишуда, рамзи QR мебошад. Ҳарчанд аксарият онро дидаанд, аммо то ҳануз бисёриҳо онро шарҳ дода наметавонанд, ки он дар куҷо истифода мешавад. Хусусан, кам касон медонанд, ки рамзи QR –ро барои пардохтҳои бонкӣ чӣ гуна метавон истифода бурд ва Ӣ пардохт бо рамзҳои QR чӣ гуна анҷом дода мешавад ва ин шакли пардохт чӣ афзалият дорад.

Рамзи QR Ӣ худ Quick Response Code аз забони англисӣ ба тоҷикӣ ба таври тахтулафзӣ “Рамзи воқуниши фаврӣ” тарҷума карда мешавад. Дар он тамоми намудҳои маълумотро рамзгузорӣ кардан мумкин аст.

Дар соҳаи бонкдорӣ хусусан, дар низоми пардохт рамзҳои QR маълумотро фаро мегиранд, ки пул бояд ба кадом бонк, ба кадом суратҳисоб, дар кадом ҳаҷм, барои кадом хидматрасонӣ

Ӣ молу маҳсулот интиқол дода шавад. Шахси истифодабаранда барои хондани ин маълумот бояд смартфонӣ дорои камера ва замимаи бонкӣ бо функсияи пардохт бо рамзи QR–ро дошта бошад.

Тарзи истифодаи рамзҳои QR хело осон аст. Корбар дар бахши пардохт бо QR ба замимаи бонкӣ даромада, рамзи QR-ро дар барчаспи нарх Ӣ расид скан мекунад ва тугмаи пардохтро пахш

мекунад. Бо ҳамин пул аз суратҳисоби мизоҷ ба суратҳисоби ширкати хизматрасонӣ ва Ӣ фурушандаи мол интиқол меёбад.

АФЗАЛИЯТИ ПАРДОХТҲО БО РАМЗҲОИ QR

Барои истифодабаранда шояд дар назари аввал фарқ надошта бошад, ки бо корт пардохт кунад ва Ӣ аз барномаҳои смартфонӣ, чун Apple Pay ва Google Pay ва Ӣ

аз низомҳои дигари пардохт истифода барад. Бинобар ин, саволе ба миён меояд, ки дар сурати мавҷуд будани низомҳои пардохти зикршуда, тавассути рамзҳои QR пардохтан чӣ бартарӣ дорад ва чаро одамон худро ташвиш дода, аз ин рамзҳо истифода баранд?

Нахуст бояд гуфт, ки ҳисоббаробаркунӣ бо рамзҳои QR дар қиёс бо усулҳои дигари пардохт якчанд бартариҳо дорад. Якум, пардохтҳо бо истифода аз онҳо боамнтар ҳастанд. Таваҷҷуҳ кунед, дар сурати ворид намудани маълумоти корти бонкӣ барои пардохт дар сомонаҳои интернетӣ, дар бархе мавридҳо хавфи дуздида шудани маълумоти он аз ҷониби қаллобон ба миён меояд ва имкони дастёбии онҳо ба суратҳисоби мизочон вучуд дорад. Пардохтҳо бо рамзҳои QR ин гуна хавфро аз байн мебарад. Зеро ҳангоми пардохт бо истифода аз рамзҳои QR қаллобон ҳеҷ гуна маълумотро дастрас карда наметавонанд.

Корбар дар ин маврид ягон маълумоти кортро ифшо намесозад, балки танҳо бо телефони худ рамзи QR-ро ба истилоҳ “скан мекунад” ва пулро интиқол медиҳад. Муҳимтар аз ҳама, дар вақти интиқоли пул бо истифода аз рамзи QR чун дар пардохт тавассути корт ворид кардани рақамҳо, ному насаб ва рамзи CVC талаб карда намешавад.

ЧАРО ИСТИФОДАИ КОРТ ЗАРУР НАМЕШАВАД?

Рамзи QR ҳангоми харид аз бозору мағозаҳо то андозае ҷои кортҳои бонкиро мегирад. Агар мизоч аз тариқи онлайн харид накунад, дар дӯкону мағозаҳо метавонад, бидуни корт бо истифода аз рамзи QR пардохти маблағро анҷом диҳад. Дар ин ҳангом ба мизоч пешниҳод мешавад, ки рамзи QR-ро скан кунад ва маблағро интиқол диҳад.

Чунин як таҷрибае низ ҳаст, ки бархе аз бонкҳо барои муштариён рамзи QR-и шахсӣ месозанд ва онро ба суратҳисоби ҷорӣ ё кортӣ алоқаманд мекунаанд. Дар ин сурат, ҳангоми пардохт дар назди ҳазинаи мағоза муштарӣ рамзи QR-и мағозаро ба истилоҳ “скан намекунад”, аммо фурушандаи мағоза рамзи QR-и бонкиро аз смартфонӣ мизоч “скан мекунад” ва пас аз он маблағи чек аз суратҳисоби мизоч ситонида мешавад. Ин тарзи кор дар ҷойҳое, ки бо дастрасии интернет мушкilot вучуд дорад, нақши муҳимро мебозад, зеро рамзи QR-и бонк дар ҳолати офлайн низ дастрас мешавад.

ҲИСОББАРОБАРКУНӢ БО РАМЗИ QR ОСОН МЕШАВАД

Қобили қайд аст, ки яке аз хусусиятҳои дигар ва фарқкунандаи ҳисоббаробаркунӣ бо рамзи QR ин осонии амалиёт бо он мебошад. Ҳоло ҳам бисёре аз шахрвандон барои

супоридани андозҳо ё пули хизматрасониҳои маишӣ вақти бисёри худро сарф карда, расидҳои пардохтро дар шӯъбаҳои маҳалии бонкҳо пур намуда, пардохтро анҷом медиҳанд.

Дар сурати истифода аз рамзи QR мизоч маҷбур намешавад, ки вақти зиёдро барои ин корҳо сарф кунад. Зеро барои ин кофист, ки мизоч смартфонӣ худро ба болои рамзи QR дар расид барад ва пардохтнома ба таври худкор бо пур шудани тамоми майдонҳои маълумот омода мешавад ва мизоч фақат тугмаро бо тасдиқи пардохт пахш мекунад.

Метавон гуфт, ки рамзҳои QR барои интиқоли маблағ ва пардохти расидҳо воситаи ивазнашаванда ба шумор мераванд, зеро онҳо вақти зиёди муштариёро сарфа менамоянд.

ОЁ ХИЗМАТРАСОНӢ БО РАМЗИ QR РОЙГОН АСТ?

Дар аксари кишварҳое, ки низомии пардохт бо рамзҳои QR ба роҳ монда шудааст, қариб ҳамаи бонкҳо хизматрасонию бо ин тарз ройгон пешниҳод мекунаанд. Имкон дорад ин кор муваққатӣ бошад. Зеро бонкҳо метавонанд барои ҳаҷми маблағи дар кор истифодашаванда маҳдудият ҷорӣ кунанд. Масалан, онҳо метавонанд, барои анҷоми амалиёт то 1000 доллар дар як моҳ ҳеҷ гуна ҳаққи хизмат нагиранд, вале

дар сурати аз ин ҳаҷм зиёд шудани маблағ ҳаққи хизмат-расонӣ ситонанд.

Дар қиёс бо арзиши пардохтҳо бо кортҳои Visa ва MasterCard қимати пардохтҳо бо рамзҳои QR камтар аст, зеро миёнаравии Visa ва MasterCard дар ин раванд зарур намешавад. Бинобар ин, низоми пардохтҳо бо рамзҳои QR, ҳадди ақал метавонад коҳиши комиссия-хоро пешниҳод кунад, ки ин барои соҳаи тиҷорат ҷолиб аст.

Дар баробари паст будани арзиши хизматрасониҳо бо рамзҳои QR ба мисли пардохтҳо бо кортҳо ба муштариён кешбек дода намешавад, зеро раванди ҳисоббаробаркуниҳо бо истифода аз рамзҳои QR дар аксари бонкҳо тавассути низоми пардохтҳои фаври амалӣ карда мешавад. Бо ин сабаб, пардохтҳо бо рамзҳои QR дар бонкҳо ба интиқолҳо баробар доништа мешаванд ва барои онҳо кэшбек талаб карда намешавад. Бо вучуди ин, баъзе бонкҳо имкон доранд, ки барои пардохтҳо бо истифода аз рамзҳои QR ба мизочон мукофот пешниҳод кунанд.

РАМЗИ QR БА ЗУДӢ ПУЛРО БАРМЕГАРДОНАД

Низоми пардохтҳо бо рамзи QR ба мизоч чунин як имкониятро низ медиҳад, ки дар ҳолати зарурӣ пули мол ва ё хизматрасонии пардохт-шударо зуд баргардонида

бигирад. Масалан, агар мизоч бо сабабе молеро, ки пулаш бо рамзи QR пардохт карда шудааст, ба мағоза баргардонидан хоҳад, бо фурушанда тамос мегирад ва ӯ маблағро ба суратҳисоби мизоч зуд интиқол медиҳад. Дар сурати розигии фурушанда пул фавран ба суратҳисоби мизоч ворид мешавад. Маврид ба зикр аст, ки ин яке аз бартариҳои пардохтҳо бо рамзи QR нисбат ба пардохтҳо бо корт мебошад. Зеро барои баргардонидани маблағи ба воситаи корт пардохт-шуда, одатан якчанд рӯз вақтро дарбар мегирад ва ҳатто баъзан барои ин кор ҳафтаҳо интизор шудан зарур мешавад.

ЧӢ БЕҲТАР АСТ: КОРТИ БОНКӢ Ё РАМЗИ QR?

Бешубҳа, саволе ба миён меояд, ки барои мизоч кадоме аз василаҳо беҳтар аст: пардохтҳо бо кортҳо ё бо рамзҳои QR? Тафовути пардохтҳо бо корт аз пардохтҳо бо рамзи QR дар он аст, ки барои пардохтҳо бо корт смартфон лозим намешавад. Инчунин барои ин амал интернет низ зарур нест. Вале барои пардохтҳо бо рамзи QR смартфон ва доштани интернет ҳатмӣ аст. Бинобар ин, мизочро зарур аст, ки вобаста ба ҳолатҳои муайян барои пардохти ин ё он амалиёт яке аз онҳоро интихоб намояд. Барои мисол, агар пардохтҳо бо корт осонтару ғоиданоктар бошад, аз он

бояд истифода кард ва баръакс дар сурати қулай ва судманд будани пардохтҳо бо рамзҳои QR, аз ин имконият истифода бурдан беҳтар аст. Тавре дида мешавад, ҳар кадоме аз ин василаҳои пардохт камбудҳои ҳамдигарро пурра мекунад.

РАМЗҲОИ QR ДАР МИҚӢСИ ҶАҲОН

Пандемияи COVID-19, ки тамоми ҷаҳонро фаро гирифт, ба афзоиши пардохтҳои ғайринақдӣ мусоидат намуд. Хусусан, ин равандро тарс аз интиқоли вирус ба воситаи пулҳои қоғазӣ филизӣ суръат бахшид. Дар ин замина истифодаи рамзҳои QR ҳамчун воситаи пардохт афзоиш ёфт. Бемории COVID-19 мақомоти Чин, Фаронса, Қатар ва дигар кишварҳоро водор кард, ки рамзҳои QR-ро барои беҳдошти вазъи саломатии шаҳрвандон ғаъолона истифода баранд.

Рамзҳои QR дар бисёре аз кишварҳои Аврупо бештар мавриди истифода қарор гирифтанд. Британияи Кабир аз ҷумлаи пешгомонии истифода аз рамзҳои QR дар Аврупо ба шумор меравад. Британияи Кабир барои таъмини беҳатарии пардохтҳо ба бузургтарин бонкҳои кишвар супориш дод, ки ба муштариён маълумот дар бораи фурушанда ва тасдиқи иловагии анҷоми муомилот огоҳинома ирсол кунанд. Бонки Шотландия

(Bank of Scotland) аввалин шуда, ин тартибро ҷорӣ кардааст.

Дар Африқо ҳукумати Гана низоми ягонаи пардохт бо рамзҳои QR-ро бо номи “Universal QR Code” ба роҳ мондааст, ки истифодаи пули нақдро дар муомилот коҳиш медиҳад. Ба ҳамин монанд, Бонки марказии Бразилия стандарти нави рамзҳои QR-ро ҷорӣ кард, ки ба фароҳам овардани муҳити рақобатпазир ва шаффофияти бештари пардохтҳо равона шудааст.

Рамзҳои QR ба як ҷузъи муқаррарии ҳаёти ҳаррӯза табдил меёбанд ва истифодаи ин технология, пеш аз ҳама, дар соҳаи молия васеъ мегардад.

РАМЗҲОИ QR ДАР МИНТАҚА

Дар бархе аз давлатҳои ҳамсояи Тоҷикистон низ аллакай барои анҷом додани пардохтҳо рамзҳои QR-ро истифода мебаранд. Чин муддати зиёдест, ки хариди молҳо бо истифода аз ин рамзҳо ба роҳ мондааст. Теъдоди пардохтҳо бо истифодаи рамзҳои QR дар Чин бениҳоят бузург аст. Интиқоли офлайнӣ маблағҳо бо ин роҳ барои пардохт дар давоми солҳои 2016-2019 беш аз 15 маротиба афзоиш ёфтааст. Ҳаҷми ин интиқолҳо дар охири соли 2019 ба 9,6 триллион юан ё худ 1,3 триллион доллар баробар шуд.

Бонки марказии Русия дар ин замина барномаеро таҳия намуда, дар амал татбиқ карда истодааст. Ҳоло бисёре аз бонкҳои Русия ба шахрвандон ин намуди хизматрасонию пешниҳод мекунанд.

Дар шаҳри Тошканд низ соли гузашта хизматрасоние аз ҷониби ташкилотҳои қарзӣ ба роҳ монда шуд, ки он ба муштариён имкон медиҳад, пули мол ва хизматрасонию бо рамзи QR пардохт кунанд. Ин низом дар он ҷо ба таври содда кор мекунад. Муассисаҳои тичоратӣ ва хизматрасонӣ рамзи QR-и худро дар бонкҳо сабти ном мекунанд. Дар ин маврид пардохт аз ҷониби харидор бо скан кардани рамзи QR дар назди фурушанда сурат мегирад. Маблағ аз суратҳисоби корти бонкӣ ва ё ҳамёни электронӣ, ки ба барнома алоқаманд аст, гирифта мешавад. Корхонаҳо метавонанд гардиши маблағҳо ба таври онлайн ё бо дарёфти SMS ё канали Telegram назорат кунанд. Ин низом дар ҳамбастагӣ бо низоми ҳисоббаробаркуниҳои клирингии бонки марказӣ кор мекунад.

РАМЗҲОИ QR ДАР ТОҶИКИСТОН

Дар Тоҷикистон низ низоми пардохт бо истифода аз рамзҳои QR тадриҷан ташаккул меёбад. Бархе аз бонкҳои кишвар пардохтҳо бо рамзи QR аллакай ҷорӣ

кардаанд. Яке аз ин бонкҳо ҚСҚ “Алиф Бонк” аст, ки барои густариши ин намуди хизматрасонӣ миёни муштариёнаш кӯшиши зиёд дорад. Бонки мазкур барои пардохт дар барномаи смартфонии худ, функсияи пардохтҳо бо рамзи QR-ро ҷой додааст, ки ҳар мизочи ин бонк метавонад, аз он истифода барад.

ҚСҚ “Бонки Эсхата” низ иқдомҳоеро барои ҳавасманд намудани мизочони хеш ҷиҳати пардохт бо рамзи QR анҷом додааст. Барои мисол, ин бонк соли гузашта барои як давра ҷиҳати пардохтҳо бо рамзи QR аз 3% то 20% мукофот пешбинӣ карда буд. Вале доираи истифодабарӣ аз ин иқдом хеле маҳдуд буд. Бонки мазкур танҳо барои се мағоза ва як ширкати фуруши маводи сӯхт дар ш. Хучанд пардохт бо рамзи QR-ро фароҳам намудааст.

Интизор меравад, ки дар ҷумҳурии мо низ дар баробари рушди хизматрасониҳои гуногуни бонкӣ низоми пардохт бо рамзҳои QR низ инкишофи бештар ёбад. Дар ин сурат муштариёни аксари бонкҳои Тоҷикистон аз осонӣ ва мусоид будани низоми пардохт бо рамзҳои QR баҳраманд хоҳанд шуд.

**Таҳияи
Аслам Мӯминов,
“БТЧ”.**

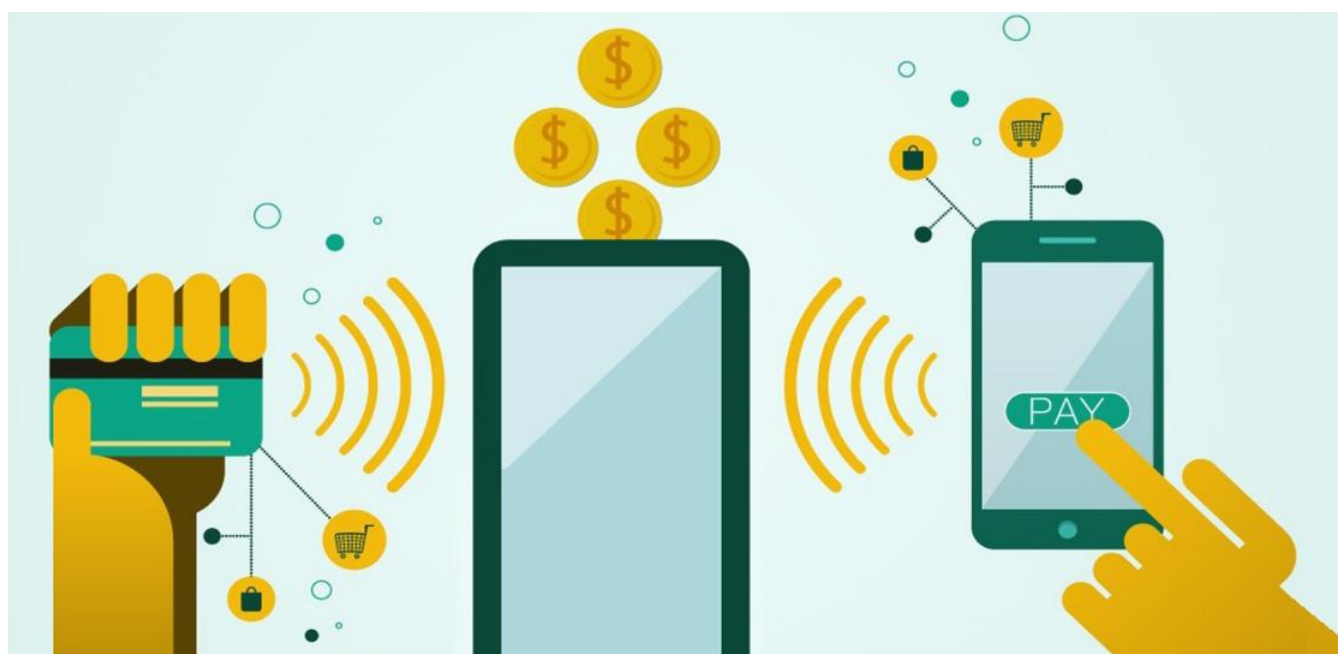

Информационная безопасность электронных платежных систем

Аннотация

В статье рассматриваются средства обеспечения безопасности электронных платежей на основе современных информационных технологий. Исследуются также виды защиты электронных денег, ее сущность, проблемы и перспективы использования.

Ключевые слова: платежная система, электронные деньги, виртуальная валюта, безопасность, терминал, электронный кошелек, защита.

С каждым днем растет число пользователей онлайн-платежных систем, которые позволяют быстро и удобно осуществлять электронные расчеты. XXI век – это период перехода с одних форм денег на другие, а именно с бумажных на электронные. Что же означает термин электронные деньги? Электронные деньги –

это неоднозначный и эволюционирующий термин, употребляющийся во многих значениях, связанных с использованием компьютерных сетей и систем хранения стоимости для передачи и хранения денег. Под электронными деньгами понимают системы хранения и передачи, как традиционных валют, так и негосударственных

частных валют. Обращение электронных денег может осуществляться как по правилам, установленным или согласованным с государственными Центробанками (в случае Республики Таджикистан – это Национальный банк Таджикистана), так и по собственным правилам негосударственных платежных систем [2, с.45].

Электронные деньги позволяют заменить наличные средства при расчетах за товары и услуги, включая коммунальные платежи, услуги мобильных операторов и интернет провайдеров. Расплатиться электронными деньгами сегодня можно в интернет-магазинах посредством мобильного телефона. Стоимость электронных денег и наличных денег эквивалентна. Электронные платежи — это перевод денег с одного банковского счета на другой, который осуществляется через электронные кошельки. Основное отличие электронных платежных систем от моментальных платежей заключается в том, что в первом случае электронные деньги выступают в качестве расчетной единицы, и операторы конвертируют их в реальные деньги по определенному курсу. (например, Яндекс, Деньги, WebMoney). [1] За последние три года несколько банков, микрофинансовых организаций, платежных систем и даже мобильных компаний в Республике Таджикистан создали собственные электронные кошельки и мобильные приложения с внедрением современных	информационных технологий, позволяющих оплачивать услуги, товары, переводы на другие кошельки и другое, доступные без ограничений. Жители страны всё чаще выбирают бесконтактные платежи, а это означает развитие отрасли. Первый национальный электронный кошелек в Таджикистане был разработан в июне 2016 года Государственным банком Таджикистана “Амонатбанк”, который предложил пользователям новую услугу - электронный кошелек “Тезпардохт”. Многие электронные кошельки, такие как Amonat-Mobile, Arvand, DC wallet, IBT24, IMON Online, Spitamen Pay, Favri, TezSum, Humo Online, Eskhata Online и др., которые работают в операционных системах Android и iOS, стали популярными и широко использовались в течение и после 2020 года из-за карантина и ограничений, связанных с пандемией коронавируса COVID-19. Для перевода наличных денег в виртуальную валюту используются специальные терминалы, которые находятся во многих банках, организациях и других	предприятиях, торговых точках и учреждениях. На территории Республики Таджикистан для электронных платежей доступны терминалы ООО МФО “Пайванд”, “Express Pay (Dushanbe City)”, “OSON”, “Эсхата”, “Алиф”, “Хумо” и др. У каждой системы есть свои преимущества и недостатки. Несмотря на удобство и доступность электронных платежных систем, есть и проблемы, одна из которых - безопасность электронных платежей. Оплачивать покупки или другие услуги пластиковой картой онлайн очень удобно, но не всегда безопасно. Обеспечение безопасности электронных платежных систем является сложной задачей для финансового сектора и регулирующих органов. По сути, есть две серьезные проблемы: • несанкционированное снятие средств с пластиковых карт или счетов юридических или физических лиц; • общая гарантия безопасности платежей через небанковские системы платежных переводов. В последние годы меры, принятые с использованием современных информационных
---	---	--

технологий, позволили сделать электронные переводы более безопасными.

По статистике, чаще всего подвергаются атакам следующие системы: терминалы (32%), сервера баз данных (30%), серверы приложений (12%), веб-серверы (10%). На рабочие станции, серверы аутентификации, серверы резервного копирования, файловые хранилища и прочее приходится только 10%. Из данной статистики наглядно видна актуальность безопасности именно сайтов и приложений, так как через их уязвимости чаще всего становится возможным получение доступа к данным [4].

Безопасность электронных платежей в Интернете обеспечивается следующими основными способами:

Безопасные/зашифрованные Интернет-соединения

В настоящее время наличие SSL сертификата на сайте не является достаточным условием для безопасного проведения интернет-платежей. Только комплексный подход, сертифицированный по современным международным стандартам, позволяет говорить о том,

что безопасность обработки интернет-платежей обеспечивается на самом высоком уровне.

Клиентская защита:

- логин/пароль доступа для входа в систему, который проходит тестирование на сложность;
- комбинация номера банковской карты, срока действия, имени держателя карты, CVV/CVC кодов;
- возможность создания виртуальной карты, дублирующей основную, для проведения интернет-платежей.

Техническая защита:

- привязка платежного сервиса к фиксированному IP-адресу и телефонному номеру клиента;
- осуществление клиентского доступа в систему по зашифрованному протоколу HTTPS/SSL;
- возможность использования виртуальной клавиатуры для набора данных идентификации (противодействие перехвату личных данных);
- разделение каналов

формирования транзакций и канала авторизации транзакций: авторизация транзакций осуществляется через специальный код, который при совершении платежа клиент получает от системы на свой мобильный телефон по SMS (случайная комбинация букв и цифр, действующая только в течение нескольких минут) [4].

Защита платежных карт

Хакеры часто пытаются получить доступ к информации карты и таким образом достичь своей цели.

Одним из инструментов защиты платежных карт является технология 3D Secure. Сегодня 3D Secure - лучший инструмент для защиты счёта банковской карты при онлайн-оплате. Такая практика уже внедрена в “Спитамен Банке”, особенно для международной карты VISA, с целью повышения безопасности платежей в Интернете.

Эта технология позволяет идентифицировать держателя карты во время операции, карта защищена от несанкционированного использования и снижается риск мошенничества.

Принцип работы заключается в том, что каждый платеж в Интернете подтверждается вводом одноразового кода, который отправляется в виде SMS на номер мобильного телефона, зарегистрированный в “Спитамен Банке”.

Обеспечение безопасности платежных систем

При обеспечении защитных функций электронной платежной системы должны быть реализованы следующие механизмы защиты:

- управление доступом на конечных системах;
- контроль целостности сообщения;
- обеспечение конфиденциальности сообщения;
- взаимная аутентификация абонентов;
- невозможность отказа от авторства сообщения;
- гарантии доставки сообщения;
- невозможность отказа от принятия мер по сообщению;
- регистрация последовательности сообщений;
- контроль целостности последовательности сообщений.

Существует еще одно средство защиты платежей категории card-not-present. Оно называется address

verification system. В этом случае при совершении платежа платежная система сверяет еще и цифры из почтового индекса и адреса, по которому зарегистрирована карта (postcode / billing address). Такой же системой могут быть оснащены платежные терминалы, поддерживающие метод PAN Key Entry [3].

От рационального выбора криптографических средств при реализации механизмов защиты зависит качество решения вышеуказанных проблем.

Возможный путь

решения этой проблемы – подготовка специалистов и повышение грамотности граждан Республики Таджикистан в области информационной безопасности. Инициатива по обучению и информированию должна осуществляться операторами платежной системы, правительством и Национальным банком Таджикистана, а пользователь должен осознавать риски и быть готовым соблюдать меры безопасности. В этом случае решение является эффективным, и в результате общий уровень киберпреступности снижается.

Список литературы:

1. Пухарева Е. Безопасность электронных платежей как объект правового регулирования. – Information Security/Информационная безопасность, 2015, №6.
2. Хачатурова С. С. Электронные деньги в современном мире. Вестник науки и образования, 2016, № 9(21).
3. Юнусов Т. Близкие контакты. Как хакеры крадут деньги с банковских карт, - [Электронный ресурс] “Хакер”, 2021.
4. [Электронный ресурс] URL: <http://pay2.ru/payment-security/>

Фарайдунов Осим Косумшоевич – к.ф.-м.н., старший преподаватель кафедры прикладной информатики в экономике Таджикского государственного финансово-экономического университета.

Ташкилоти суғуртавии “Муин” ва 30 соли фаъолияти пурбаракати он

Нахуст бояд бигӯем, ки дар ибтидои солҳои 90-уми қарни гузашта бар асари ба касодӣ ва инқироз дучор шудани ҷомеаи сотсиалистӣ давлати абарқудрати шӯравӣ аз арсаи ҷаҳонӣ рафт ва ҷумҳуриҳои иттифоқӣ паҳну парешон шуда, қисме ба ташкили давлатдории мустақили навин шуруъ карданд ва қисме ба гирдоби кашмакашиҳои сиёсӣ муборизаҳои гурӯҳҳои ифротгаро дучор шуданд.

Низоми ягонаи хоҷагии-дорӣ, бонкӣ, суғуртавӣ ва ғайраи ҷумҳуриҳои аз байн рафт. Аз ин баъд давраи гузариш ба муносибатҳои нави иқтисодӣ, муносибатҳои бозоргонӣ оғоз ёфт.

Барои мисол, Сарраёсати суғуртаи давлатии ҷумҳурӣ, ки дар сохтори Вазорати молияи Иттиҳоди Шӯравӣ фаъолият дошт, низ ҳамчун яккатози соҳа фаъолиятшро тағйир дод. Кормандони ботачрибаи соҳа барои кор ба сохторҳои гуногуни хоҷагии халқ гузаштанд. Баъд аз ин дар ҷумҳурӣ раванди ташкилшавии ташкилотҳои суғуртавии мустақил оғоз ёфт.

Маҳз натиҷаи чунин тағйироти зикршуда буд, ки мутахассисони ботачрибаи соҳа, аз қабилӣ шодравон Бобоҷон Олимов (ихтисосаш меъмор), Шарифҷон Исҳоқов ва Ҷӯрабек Ҷӯраев (сардорони ҳамонобақтаи Идораи суғуртаи н.Октябри ш.Душанбе, ҳоло ноҳияи Исмоили Сомонӣ ш.Душанбе), Исматулло Холниёзов (сардори Шӯъбаи ҳуқуқи Сарраёсати суғуртаи Ҷумҳурии Тоҷикистон) ва чанде дигарон, дар ҷумҳурии соҳибистиқлоли мо яке аз аввалинҳо шуда, ба бунёди ташкилоти суғуртавии “Муин” оғоз намуданд. Бо пешниҳоди шодравон Бобоҷон Олимов номи ташкилоти суғур-

тавиرو якдилони “Муин” гузоштанд, ки калимаи тоҷикӣ буда, маънои “мададгор, ёридиҳанда, кумаккунанда, ғамхор, дастгирикунанда”-ро дорад. Аз ибтидои фаъолият то имрӯз принципи кории аъзои ташкилоти суғуртавии мазкур содиқона хизмат кардан буд ва ҳаст. Дар тӯли 30 соли фаъолияти хеш кормандони он кӯшиш ба ҳарч додаанд, ки сазовори номи ташкилот бошанд.

Солҳои минбаъда дар равангу ривочи фаъолияти ташкилоти суғуртавӣ кормандони гуногунсоҳаи ҷумҳурӣ – Алибой Қурбонов, Иброҳим Шукuroв, Исмат Баҳромов, Тоҳир Дадоҷонов, Илём Маҳмудов, Акмалҷон Ҳотамов, Шаҳноза Исҳоқова, Зумрад Ҷӯраева, Шероз Исҳоқов, Хуршед Мукааррамов, Хусрав

Исоқӣ, Гулмира Норматова, Муҳаррама Раҳмонова, Гулҷеҳра Гулмамадова ва дигарон саҳми сазовори ҳудро гузоштанд.

Инак, 1 майи соли 2022 аз оғози ташкилшавӣ ва фаъолияти ТС “Муин” 30 сол пур шуд. Қобили қайд аст, ки аз оғози ташкилшавии ташкилоти суғуртавии мазкур то ба имрӯз роҳбарии онро Шарифҷон Исҳоқов ва муовини ӯ Ҷӯрабек Ҷӯраев ба ўҳда доранд, ки ҳар кадоме мутаносибан зиёда аз 50 ва 35 соли таҷрибаи корӣ дар ин соҳа дошта, ҷиҳати рушди корхона ҳиссаи арзанда гузоштаанд.

Ташкилоти мазкур ҳамеша фаъолияти ҳудро бо риояи ҳатмии қонунгузории амалкунанда, ҳамкории баробарҳуқуқ ва судманд, масъулияти баланди

ичрои ўҳдадориҳои шартномавии суғуртави ба роҳ монда, дар бозори суғуртаи ҷумҳури мавқеи хоси ҳудашро соҳиб шудааст. Дар тӯли ин солҳо ҳазорҳо нафар шаҳрвандони ҷумҳури ва ташкилотҳои гуногунсоҳа аз хизматрасонии суғуртавии ин ташкилот бархӯрдор шудаанд.

Соҳаи суғурта ё дар баъзе мавридҳо онро “бима” ҳам ном мебаранд, солҳои пешин новобаста аз рекламаву ташвиқу тарғиботи густурда он қадар маъмул набуда, фарогирии он ба талаботи замон ҷавобгӯ набуд.

Мавриди зикр аст, ки дар даврони Шӯравӣ суғурта ҳатто қонуни соҳавӣ надошт, муносибатҳои ҳуқуқии субъектҳои бо суғурта фарогирифта тибқи Кодекси граждани, қоидаҳову дастуралҳои аз Марказ таҳиягардида, ҳаллу фасл мешуданд. Дар чунин ҳолат зарурат пеш омад, ки қабл аз ҳама, пойдевори ҳуқуқии фаъолияти суғуртави таҷдиди назар карда шавад.

Дар натиҷа бо шарофати Истиқлолияти давлатӣ ва сиёсати пайгиронаву оқилонаи Сарвари давлат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон Қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи фаъолияти суғуртави”, “Дар бораи суғуртаи тиббӣ”, “Дар бораи суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии гражданию ҳуқуқии соҳибони воситаҳои нақлиёт” ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии соҳавӣ эҷод гардиданд, ки дар раванди фаъолияти суғуртави мавқеи хос доранд.

Илова бар ин, дар асоси Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 1 октябри соли 2016 таҳти №408 “Дар бораи масъалаи Хадамоти давлатии назорати суғуртави” ва Фармони

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 13 март соли 2017 таҳти №857 “Дар бораи ба Бонки миллии Тоҷикистон вогузор кардани ваколати назорати суғуртави” Идораи назорати суғуртави ҳамчун воҳиди таркибии БМТ таъсис дода шуд.

Идораи мазкур фаъолияти соҳаи суғуртави дар ҷумҳури назорат, танзим ва рушди самараноки хизматрасонии суғуртави, ҳимояи ҳуқуқӣ ва манфиатҳои қонунии суғурташавандагон ва давлатро таъмин менамояд.

Қобили зикр аст, ки ҳоло дар ҷумҳури Ассотсиатсияи миллии ташкилотҳои суғуртавии Тоҷикистон низ фаъолият дорад, ки барои бо низоми муайяни ҳуқуқӣ фаъолият кардани ташкилотҳои суғуртави мусоидат менамояд.

Ҳамчунин бояд ибраз намуд, ки соҳаи суғурта дар низоми иқтисодиёти ҷумҳури мавқеи хос дорад. Ба ибораи дигар, соҳаи мазкур аз дигар соҳаҳои хоҷагии халқ, аз ҷумла молияву бонқдорӣ ба кулӣ фарқ мекунад. Айни замон дар ҷумҳури 19 ташкилоти суғуртави амал карда истодааст, ки аз он 2 ададаш ташкилоти суғуртавии давлатӣ, 17 ададаш

ташкилоти суғуртавии ғайридавлатӣ мебошанд, ки дар байни онҳо ташкилоти суғуртавии “Муин” нақши хоси ҳудро дорад.

Тавре маълум аст, суғурта-кунӣ фаъолияти махсус буда, барои ҳифзи манфиатҳои суғурташудагон ва ташкилоту муассисаҳои бо суғурта фаро гирифташуда, равона карда шудааст. Дар бештари мамлики дунё фаъолияти суғуртави ба таври густурда ба роҳ монда шуда, ягон амали иқтисодӣ, муносибатҳои додугирифт, тичорат, сайёҳӣ, савдо ва ғайраҳо бе доштани санадҳои суғуртави амалӣ наметарсанд.

Қайд кардан бамаврид аст, ки соҳаи суғурта яке аз самтҳои амалӣ намудани сиёсати давлат дар ривочу равнақи иқтисодии молиявию иқтисодӣ ба шумор рафта, дар таҳкими муносибатҳои молияву пулии шаҳрвандон, дастгирии онҳо ҳангоми ҳодисаҳои нохуш, барқарор намудани зарари ҷисмонии ба онҳо расонидашуда мавқеи беназир дорад. Имрӯз ташкилотҳои суғуртави, ки дар бозори суғуртаи ҷумҳури фаъолият менамоянд, дар пешбурди сиёсати иқтисодию иҷтимоии кишвар ва дар ин

замина ғанӣ гардонидани бучети ҷумхури ҳиссаи арзанда мегузоянд.

Муҳим ва зарур будани ин масъаларо ба назар гирифта, Сарвари давлат дар суҳанрониҳояшон ба ин самти иқтисодиёти ҷумхури диққати махсус дода, таъкид мекунанд, ки намудҳои суғуртаи ихтиёри афзоиш дода шуда, ҳар чӣ бештар объектҳои суғуртави бо онҳо фаро гирифта шаванд. Ҳанӯз 30 майи соли 2014 Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар ҷаласаи навбатии Шӯрои консултативии беҳтаркунии фазои инвеститсионии назди Президенти кишвар ҳиссаи суғуртаро дар ҳаҷми умумии ММД-и кишвар ҳамагӣ 0,3 фоиз қайд намуда, оиди фароҳам овардани шароити мусоид барои ташкилотҳои суғуртавии ҷумхури таъкид карда буданд.

Имрӯз ҳам мо бояд такрор ба такрор иброз намоем, ки рушди соҳаи номбурда аз маърифати ҳуқуқии шаҳрвандон ва кормандону роҳбарони соҳаҳои гуногуни мамлакат вобастагӣ дорад ва зарур аст, ки корҳои ташвиқотию тарғиботи тавассути васоити ахбори омма, радио ва телевизион, чопу дастрас намудани буклетҳо, тақвиму дигар воситаҳои аӣёнӣ ба роҳ монда шаванд.

Ташкилоти суғуртавии “Муин” дар бозори суғуртаи ҷумхури 30 сол инҷониб дар ҷаҳорҷӯбаи қонунгузории амалкунанда фаъолият намуда, дар пешбурди сиёсати иқтисодию иҷтимоии кишвар ва ғанӣ гардонидани бучаи ҷумхури ҳиссаи худро гузошта истодааст. Дар ин давра ташкилоти мо ҳамкориҳои судмандро бо васоити ахбори

омма ба роҳ монда, мунтазам тавассути рӯзномаву маҷаллаҳо ва радиову телевизион корҳои ташвиқотиву рекламави роҳ мондааст.

Асосгузори сулҳу Ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти кишвар муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон 10 майи соли 2019 зимни мулоқоташон бо кормандони соҳаҳои молия, банкдорӣ, андоз, гумрук ва сармоягузори андешидани чораҳо ва тадбирҳои таъхирнопазирро ҷиҳати рушди инфрасохтори зарури ва ташкили дурусти бозори суғурта, аз ҷумла, васеъ ба роҳ мондани суғуртаи ихтиёри ва фаъол гардонидани иштироки ташкилоту муассисаҳо дар ин бозорро таъкид намуданд.

Ташкилоти суғуртавии “Муин” моҳи сентябри соли 2021 аз нав аз қайди мақомоти назорати гузашта, тибқи иҷозатнома бо 10 намуди суғуртаи ихтиёри фаъолият дорад.

Омӯзиши таҷрибаи фаъолияти ташкилотҳои суғуртави, аз ҷумла ташкилоти суғуртавии “Муин” нишон дод, ки ҷиҳати амали гардонидани дастури Пешвои миллат оид ба андешидани чораҳо ва тадбирҳои таъхирнопазир ҷиҳати рушди инфрасохтори зарури ва ташкили дурусти бозори суғурта, аз қабилӣ васеъ ба роҳ мондани суғуртаи ихтиёри ва фаъол гардонидани иштироки ташкилоту муассисаҳо дар ин бозор, барои фаро гирифтани мактаббачагон ва кӯдакони то синни мактаби бо шартномаҳои ихтиёрии суғуртави аз ҳодисаҳои нохуш Барномаҳои комплексӣ вобаста ба он бо ду забон таҳия гардида, ба муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ва кӯдакостонҳо ирсол гардидаанд.

Дар робита ба ин масъала, дар назар бояд дошт, ки дар ин синну сол кӯдакостонро эҳтимолияти хавфи дучор шудан бо ҳаргуна ҳодисаҳои нохуш, аз қабилӣ захм бардоштан, осебҳои дар натиҷаи афтидан, садамаи нақлиёти, ғарқшавӣ ҳангоми оббозӣ, газидани ҳаргуна ҳашаротҳо ва ҳайвонот вучуд дорад. Бинобар ин, суғуртаи кӯдакони то синни мактаби ва мактаббачагон натавонанд ғамхориҳои волидайн, балки масъулияти маъмурияти мактабу кӯдакостонҳо низ мебошад.

Дар шароити ҳозира ба ин мақсад сарф намудани маблағ, ҳарчанд ки он хеле ночиз аст, ба волидайн муҳтарам дар назари аввал саҳт мерасад ва мо ба ҳеҷ ваҷҳ хостори ба фалокат гирифтор шудани кӯдакони ва ё дигар суғурташудагон нестем. Вале, таъзадро бубинед, ки волидайн барои дар 1 рӯз харидани нӯшокиҳои гуногуни ташнашакан, сақичҳову шириҳои истеҳсолшавандаи номаълуму муҳлати истеъмолшаванда гузашта аз 5 сомони ва зиёда аз он маблағро сарф мекунанду барои пешбини намудани хавф аз ҳодисаҳои нохуш баъзан ҷудо кардани ин маблағро дарёғ мебаранд. Хусусияти хоси ин намуди суғуртаи ташкилоти мо дар он аст, ки тибқи он кӯдакони ва мактаббачагон аз ҳар гуна ҳодисаҳои нохуш дар муддати шабонарӯзи фаро гирифта мешаванд. Чунин намуди суғурта тамоми ҳодисаҳои нохушро дар дилхоҳ вақт ва дар тамоми дунё фаро мегирад. Бо бастани шартномаи суғуртавии мактаббачагон аз ҳодисаҳои нохуш волидайн имконияти гирифтани ҷуброни зарари аз ҳодисаҳои нохуш ба кӯдакони

расидаро пайдо менамоянд, ки то андозае барои сабук намудани вазъи молиявию иҷтимоияшон мусоидат менамояд.

Хавфи суғуртаи ин эҳти-молияти рӯй додани ҳодисаҳои нохуши ногаҳонӣ (тасодуфӣ) мебошад, ки дар натиҷаи онҳо ба саломатӣ зарари ҷисмонӣ расонида, гум кардани қобилияти меҳнатӣ ё оқибати фавтро ба вучуд меорад. Чунин ҳодисаҳо дар ҳаёт баъзан рух медиҳанд.

Барои мисол, хонандаи мактаби таҳсилоти миёнаи умумии №24 н.Ҷайхун Аҳмадзода Маҳсуд тибқи шартномаи (полиси) суғуртаи ба суғурта ба муҳлати 1 сол аз 01 июни соли 2021 аз ҳодисаҳои нохуш фаро гирифта шуда, дар рӯзи оғози амали шартнома дар натиҷаи афтидан осеб дида, ба беморхона оварда шудааст. Дар асоси муроҷиати волидайн ва ҳуҷҷатҳои табобатӣ ба номбурда маблағи муайян кумакпулии суғуртаи пардохта шуд.

Ҳамчунин, ба мактаббачагони суғурташудаи муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии ш. Конибодом Кенҷаев О. барои осеб гирифтани аз газидани сағ, Каримов Д., Абдусатторова М. ва дигарон баъди афтидан осебҳои гуногун диданашон, ба Замирозода С., Юсупов А., Мамадзода Ю., Қурбонов Ю. – мактаббачагони Литсейи Президентӣ, Мамадқулов Б., - мактаббачаи мактаби байнал-милалӣ Президентӣ маблағҳои муайян пардохта шуданд.

Тавре дида мешавад, талабагони зикргардида бар ивази 5 сомонӣ маблағи ҳаққи суғуртаи, ки ба муҳлати 1 сол ба маблағи то 1000 сомонӣ (ё зиёда аз он) бо суғурта аз ҳодисаҳои нохуш

фаро гирифта шуда буданд, дар муҳлати муайншуда кумакпу-лиҳои суғуртави дар шартно-маҳои суғуртакунӣ пешбинишуда фаро гирифтанд. Ҳаминро бояд ёдовар шуд, ки ҳарчанд суғур-ташудагон маблағҳои муайяни суғуртави ро гирифта бошанд ҳам, амали шартномаи (полиси) суғур-таи то ба муҳлати дар он нишон додашуда давом мекунад. Яъне, дар сурати дар давоми амали муҳлати суғуртаи такроран ба ҳодисаи нохуш дучор шудани суғурташудагон кумакпулиҳои суғуртаи то ба ҳадди маблағи суғуртави дар полис нишон додашуда пардохта мешаванд.

Ҳамин тавр, дар соли сипа-ришуда аз ҳисоби маблағҳои намуд-ҳои суғуртаи, аз ҷумла суғурта ихтиёри аз ҳодисаҳои нохуш 38 762,7 сомонӣ, суғуртаи ихтиёрии воситаҳои нақлиёти автомобилӣ ва масъулияти шаҳрвандии соҳибони онҳо 167 464 сомонӣ, суғуртаи тиббии ихтиёри 53 161 сомонӣ, суғуртаи ихтиёрии сафаркунандагон ба хориҷи кишвар 69 145 сомонӣ пардохта шудааст. Мавриди зикр аст, ки танҳо дар соли 2021 аз ҷониби ташкилоти суғур-тави мазкур 191 муроҷиати воридшудаи шаҳрвандон оид

ба рух додани ҳодисаҳои гуно-гуни суғуртаи баррасӣ гардида, ҳамагӣ қонеъ гардонида шуданд.

Дар робита ба ҳамкориҳои тарафайн гуфтуаним, ки эъти-моднокии молияви ва моддӣ, муносибатҳои хуби касбӣ бо корхонаву ташкилоту муасси-саҳои шакли гуногуни молияи, шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ ба ташкилоти суғуртави номбурда имконият медиҳад, ки ба оянда назари нек дошта бошад, дар сурати ҳамкорӣ муштарӣҳои худро дар доираи шартномаҳои басташуда аз хатарҳои ғайри-чашмдошт ҳифз намояд.

Ташкилоти суғуртави “Муин” ҷашни 30–солагии фаъолияти пурбаракаташро сазовор пешвоз гирифта, ҳамдиёрони гиромии худро дар фазои орому осуда ва соҳибистиклолии Ватани азиз ба ҳамкориҳои тарафайн даъват менамояд.

Холниёзов Исмаилюлло,
муовини директори
генералии ташкилоти
суғуртави “Муин” оид ба
фаъолияти ҳуқуқӣ.

Мушкилоти асосии саводнокии молиявӣ ва роҳҳои ҳалли онҳо

Стратегияи миллии маърифати молиявӣ ҷузъи ҷудонашавандаи Стратегияи миллии фарогирии молиявӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳисоб рафта, дар доираи самти саводнокии молиявӣ таҳия карда мешавад. Дар лоиҳаи Стратегияи мазкур ин мафҳум ба таври зайл қабул шудааст: “Саводнокии молиявӣ, маҷмӯи огоҳӣҳои молиявӣ, дониш, малака, муносибат ва тарзҳои рафтор аст, ки барои қабули қарорҳои оқилонаи молиявӣ ва дар ниҳояти кор ба даст овардани неқӯаҳволии молиявӣ зарур мебошад”.

Саводнокии молиявӣ аз се элементи бо ҳам алоқаманд иборат аст: дастури мувофиқ; дониши зарурӣ; малакаи зарурӣ.

Дастури мувофиқ – ин пойсути саводнокии молиявӣ мебошад. Дар ин маврид гап дар бораи ташаккулёбии маданияти (маърифати) молиявӣ, ки аз банақшагирии буҷети оила сар мешавад ва одатан ба мӯҳлатҳои тӯлонӣ тартиб дода мешавад, инчунин тартиб додани стратегияи татбиқи талаботҳо дар давраҳои гуногуни зиндагии инсонро дар назар дорад.

Дониши зарурӣ – дар ин ҷо сухан дар бораи қоидаҳо ва нақши (тартиби) фаъолияти бозорҳои молиявӣ меравад, яъне фаҳмиши вазифаҳои институтҳои молиявӣ, фишангҳои молиявӣ, асосҳои ибтидоии дониши ҳуқуқӣ ва омӯзиши тарзу усулҳои андоз ва андозбандиро дар бар мегирад.

Малакаҳои зарурӣ – маҳорати дарки шартнома ва реквизитҳои дохилии он, инчунин бо ширкатҳои дигар муқоиса намудани (шартнома) онро дар назар дорад. Дар ҳолате, ки ҳуқуқҳои истеъмолкунандагон поймол шуданд, шумо бояд маҳорати ҳимояи манфиатҳои худ, ҷустуҷӯ ва дарёфти маълумотҳо дар бораи бозорҳои молиявиро дошта бошед.

Дониши молиявӣ – ин на танҳо огоҳ шудан ва баланд бардоштани сатҳи маърифати молиявӣ, балки мустақкам намудани интизоми молиявӣ мебошад, ки ҳадаф аз он зиёд шудани даромади пулии аҳоли ва ба таври самаранок истифода бурдани хизматрасониҳои молиявиро дар назар дорад.

Маърифати молиявӣ чист? Дар таҷрибаи байналмилалӣ - ин мафҳум ба таври зайл ифода гардидааст: “Қобилияти шахсони воқеӣ дар идоракунии маблағҳои шахсии худ ва қарорҳои молиявие, ки дар ояндаи дуру наздик самаранок (мақсаднок) амалӣ мешаванд”.

Ба андешаи мо, моҳияти дақиқ ва аниқтари маърифати молиявиро соҳибкори амрикоӣ Дэйва Рэмси ба таври зайл шарҳ додааст: “боигарӣ ин андӯхтани

арзишҳои моддӣ набуда, балки ин маҳорати камтар харч кардан нисбат ба даромади шахсии худ ва қобилияти захира ва сармоягузорӣ намуданро дорад”.

Мақсади молиявӣ чист? Нахуст мақсади молиявӣ бояд ба яқчанд талаботи махсус ҷавобгӯ бошад: ҷисман муайян бошад; дорои маблағи муайян бошад; вақти муайяни харид карданро дошта бошад; мӯҳлати муайяни ҷамъоварӣ дошта бошад. Масалан, “Ман мақсад дорам, ки моҳи декабри соли 2023 бо нархи 48000 сомонӣ мошини сабукрави тамғаи “Opel” харам ва барои ноил шудан ба ин мақсади молиявӣ, ман бояд ҳар моҳ (аз моҳи декабри соли 2021 то моҳи декабри соли 2023 – 24 моҳ аст) 2000 сомонӣ пасандоз намоям (48000 / 24).

Қадами дигари мақсади молиявӣ – ин муайянкунии сарчашмаи маблағи ибтидоиро дар назар дорад. Барои ин, шахс бояд дороиҳо ва уҳдадориҳои худро

донад ва онҳоро тахти назорат гирад.

Дороиҳо – ин пул ва молу амволе, ки Шумо соҳиби он ҳастед: амонатҳои дар ташкилотҳои қарзбуда, молҳои қиматбаҳо, манзил, автомобил, ҳуқуқи муаллифӣ ва ғайра.

Уҳдадориҳо – ин қарзи бонкӣ, қарз аз дӯстон, алимент, ичорапулӣ ва ғайраро дар бар мегирад.

Ҳамаи намудҳои дороиҳо ба се шакл тақсим карда мешаванд: пардохтпазир; эътимодноқ ва даромадноқ.

Дороиҳои пардохтпазир – ин намуди дороиҳое, ки ба пул мубаддал мегарданд. Аниқ аст, ки пул аз ҳама пардохтпазирии баландро доро мебошад. Инчунин, амонатҳои бонкӣ низ пардохтпазир мебошанд, зеро тибқи қонунгузорӣ бояд бо талаби аввалини мизоч ба ӯ баргардонида шаванд.

Дороиҳои боэътимод – ба ин намуди дороиҳо асъори хориҷӣ (долл. ИМА, Евро), амволи ғайриманкул, амонатҳо, тилло дохил шуда метавонанд. Вале ҳолатҳое мешавад, ки дороиҳои болозикр ба гурӯҳи дороиҳои хавфноқ табдил меёбанд.

Дороиҳои даромадноқ – ин дороиҳое мебошанд, ки дар мӯҳлатҳои муайян қобилияти баланд бардоштани арзиши худро доро мебошанд.

Дар робита ба ин, дар назар бояд дошт, ки барои омода намудани нақшаи молиявӣ ҳеҷ гоҳ дер намешавад. Агар Шумо даромад дошта бошед, тартиб додани нақшаҳои молиявии худро новобаста аз ҳаҷми маблағи он барвақтар анҷом дода метавонед. Нахуст дороиҳои худро аз рӯи се ҳолат бисанҷед: пардохтпазирӣ, эътимодноқӣ ва даромадноқӣ. Хусусиятҳои истифодабарии онро муайян созед. Сипас, сармояи худро ба се қисми асосӣ ҷудо намоед: сармояи ҷорӣ — барои хароҷоти ҷорӣ, сармояи захиравӣ — барои рӯзҳои мушкул, сармояи инвестиционӣ — барои ба даст овардани даромади иловагӣ.

Ҳар як намуди сармояи Шумо хусусияти хоси худро дорад: сармояи ҷорӣ бояд пардохтпазир бошад, сармояи захиравӣ бояд боэътимод бошад, сармояи инвестиционӣ бояд даромадноқ бошад. Ва дар хотир бояд дошт, ки барои ноил гаштан ба мақсадҳои гузошташуда шарт нест, ки маблағи калон дошта бошед. Сармоягузорӣ натавонанд барои гирифтани даромади иловагӣ аст, балки ин қувва, қобилият ва фаҳмиши Шумо мебошад, ки дар оянда ҳатман ба даромади иловагӣ табдил меёбад.

Маврид ба зикр аст, ки пасандозкунӣ барои расидан ба мақсадҳои молиявӣ нақши калидӣ мебозад. Пасандоз – маблағе, ки шахси алоҳида ё оила барои дар оянда истифода бурдан ҷамъоварӣ мекунад. Ба ибораи дигар, ҷамъовариҳои маблағи муайян ба шахс имконият медиҳад, ки хавфи дар оянда ба миёномадари идора намояд, аз ҳодисаҳои фавқулода эмин бошад ва танзими даромадҳои ноустувори худро

таъмин намояд. Дар баъзе ҳолатҳо ба шахсони камбизоат маблағи муайян зарур мешавад, вале, мутаассифона, ҳамаи лаҳзаҳои онҳо маблағи заруриро дар даст надорад (масалан, барои гузаронидани тӯй, маърака, таҳсил, таваллуди фарзанд, ҳодисаҳои фавқулода ва ғайра). Дар чунин ҳолатҳои роҳи ягона ва дуруст ин усулҳои гуногуни пасандозкунӣ ба шумор меравад.

Усулҳои пасандозкунӣ:

- **пасандозҳои табиӣ (натуралӣ)** – дороиҳо ба монанди тилло, нуқра, саҳмия, молҳои мӯҳлати хизматашон дуру дароз, чорводорӣ, растанипарварӣ ва ғайра;
- **пасандозҳои ғайрирасмӣ** – маблағҳои нақдӣ дар хона ҷамъшуда, ки хароҷоти зиёдаи надоранд (ба ягон шахс ғоиз намесупоред), вале ғоиз ҳам намегирад. Ин намуди пасандозҳо ду камбудӣ доранд: баднафсии ҳуди Шумо, ки шояд бе мақсад маблағро сарф мекунад, ба ҳонаатон дузд мебарояд ва ё дигар ҳодисаҳои фавқулода ба амал меоянд;
- **пасандозҳои нимрасмӣ** – гурӯҳҳои махсус маблағи муайяно ҷамъоварӣ менамоянд (ташкилотҳои ҷамъиятӣ, бонкҳои хоҷагии қишлоқ, гурӯҳҳои дастгирии якдигар ва ғайра). Камбудии асосӣ – барои пасандозашон ғоиз намегиранд, лекин агар яке аз аъзои гурӯҳ қарз гирад, дар ин ҳолат қарзро бо ғоизи муайян бармегардонанд;
- **пасандозҳои расмӣ** – ин намуди пасандоз талаб мекунад, ки ташкилотҳои қарзӣ, иттифоқи қарзгирон, кооперативҳо, шӯъбаҳои алоқа, ташкилотҳои молиявии хурд иштирок намоёнд. Ин усули пасандозкунӣ ба соҳибашон ғоида меоварад, яъне мизочони ташкилотҳои қарзӣ даромади ғоизӣ мегиранд.

Қайд кардан бамаврид аст, ки фаъолияти ташкилотҳои қарзӣ барои ҳама ҷонибҳо ғоидаовар мебошад, ҳам барои шахсоне, ки маблағҳои худро ба амонат мегузоранд ва ҳам барои шахсоне, ки қарз мегиранд. Мақсади асосии онҳоро ба таври зерин шарҳ додан мумкин аст: ташкилоти қарзӣ маблағҳои пулиро соҳибӣ мекунад, аз қисмати одамон онҳоро мегирад ва барои истифодабарии самаранок ба қисмати дигари одамон қарз медиҳад. Ҳамин тариқ, бонк байни ҳамаи аъзои гардиши пул нақши миёнаравро мебозад.

Лозим ба ёдоварист, ки дар давраҳои гуногуни зиндагӣ одамон маблағҳои пулии худро бо тарзҳои гуногун нигоҳдорӣ менамоянд. Масалан, дар дохили ҷевон, дар дохили ягон қуттӣ, дар сандук, дар таги болишт ва ё дигар воситаҳои хоб, дар байни саҳифаҳои китобҳо, дар зери фарш ва ё дар дохили яхдон. Вале, ягон тарзи номбаршуда пулро ба дараҷаи зарурӣ ҷифз намекунад. На болишт, на

**яхдон ва на ҷевон пулро аз гум кардани қобили-
яташ ва ё беқурбшавиаш эмин намедорад. Ягона
қарори дуруст — ин амонатҳои худро дар ташки-
лотҳои қарзӣ нигоҳ доштан аст. Ин маънои онро
дорад, ки Шумо пули худро ҳимоя менамояд.**

Ба ин тартиб, шахсоне, ки даромад ва хароҷоти худро оқилона ба нақша мегиранд, бучети онҳо самаранок аст, новобаста аз он ки дар кадом сатҳ ва дар кадом соҳа кор мекунанд. Аз ин лиҳоз, метавон гуфт, ки баланд бардоштани сатҳи дониши молиявӣ – ин калиди неқўаҳволии молиявии аҳоли, баланд бардоштани ҳосилнокии меҳнат ва гарави умумии рушди иқтисодиёти миллӣ мебошад.

Дар навбати аввал дониши молиявии аҳоли иборат аст аз: фаҳмиши моҳияти банақшагирии бучети оилавӣ; пайдо намудани малакаи нав дар идоракунии пасандозҳо, қарзҳо ва сармоягузори маблағҳои шахсии худ; вобастакунии маърифати иқтисодӣ бо ҳавасмандгардонии ташаббуси соҳибкорӣ; бехтар намудани корҳои фаҳмондадиҳӣ дар байни табақаҳои гуногуни ҷомеа; дар мактабҳои миёна ва олиӣ ҷумхури қорӣ намудани фанни банақшагирии бучети оилавӣ. Барои расидан ба ин мақсадҳо дар чараёни омӯзиш истифода бурдани принципу қоидаҳои барои аҳоли мутобиқ содда зарур аст, зеро он барои баланд шудани шавқу ҳаваси иштирокчиёни машғулият кафолат медиҳад.

Ҳамзамон, ҳангоми машғулиятҳои дарсӣ ба кишиҳои гуногуни ҷомеа маълумоту донишҳоеро пешниҳод кардан зарур аст, ки онро дар амал қорӣ карда тавонанд. Омӯзиши аҳоли ҳамоно вақт самаранок мешавад, ки муаллимони усулҳои ба шунаванда фаҳморо истифода баранд. Яъне, шунаванда ин амалро медонад ва ҳар рӯз дар таҷрибаи худ истифода мебарад. Агар дар чараёни таълим ба шунаванда ягон маводи нав ё наоварӣ пешниҳод гардад, ӯ бешубҳа, дар фикри қорӣ намудани ин мавод мешавад ва онро бо таҷрибаи пештараи худ муқоиса ва пайвасти менамояд.

Велла Ўжейн¹ дар китоби худ “Гӯш кардан ва таълим доданро меомӯзем: қудрати муколама дар чараёни омӯзиши калонсолон” - нӯҳ принцип ва қоидаҳои омӯзиширо тавсия намудааст:

- қомилан мутобиқ намудан – чараёни омӯзиш ҳамоно вақт самаранок мешавад, ки агар ба малака ва таҷрибаи шунаванда таъя намоём. Яъне, омӯзиш ба таври аниқ ба фаъолият ва оилаи шунаванда мутобиқ бошад;
- муколама – чараёни омӯзиш бояд дутарафа

1. Из книги Велла Джейн, Учимся слушать, учимся преподавать: Сила диалога в обучении взрослых, Jossey-Bass, Сан-Франциско, 1997.

бошад, ҳам аз ҷониби муаллим ва ҳам аз ҷониби шунаванда;

- қалб намудан – шунавандагон бояд дар чараёни таълим бо яқдигар баҳсу мунозира ва ба гурӯҳҳои хурд ҳудо шаванд ва таҷрибаи яқдигарро омӯзанд;
- бечунучаро иҷрошаванда – ба шунаванда шароите муҳаё кардан лозим аст, ки малакаи навро пурра азхуд қунад;
- қоидаи 20/40/80 – мо бояд 20% - ро аз шунидаамон, 40% - ро аз шунидаамон ва дидаамон ва 80% - ро аз шунидаамон, дидаамон ва дар амал иҷро намудаамон дар ёд гирем;
- пурра дарк кардан ва бо эҳсос машварат намудан - дар чараёни таълим истифода бурдани тафаккур ва эҳсосотро дар назар дорад;
- эҳтиром – шунаванда бояд ҳурмату эҳтиром нисбати ҳудаи ва дигаронро эҳсос қунад;
- дастгирӣ – шунаванда дар чараёни таълим бояд барои иҷрои қори нотиҳ ҳам таърифу таҳният шунавад;
- бехатарӣ – шунаванда бояд дарк қунад, ки дигарон фикру ақидаи ўро баҳо медиҳанд ва қабул мекунанд ва боварии қомил дошта бошад, ки манбаи тамасхур намешавад.

Аз нӯҳ принципи зикршуда шаштоаш ба марҳилаи тартиб додани маводи таълими даҳл доранд ва се принципи дигараш, дар чараёни таълим қорӣ карда мешаванд.

Боиси ифтиҳор аст, ки тибқи муқаррароти Барномаи миёнамуҳлати рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025 ва супориши Роҳбари Дастиҳои иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷониби Бонки миллии Тоҷикистон ва дигар мақомотиҳои шарик лоиҳаи Стратегияи миллии фарогирии молиявии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2022-2026 таҳия гардидааст ва дар назар аст, ки тибқи тартиби муқарраргардида барои баррасӣ ба Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод шавад.

Фарогирии молиявӣ - яке аз самтҳои афзалиятноки Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 ба ҳисоб меравад, дар он зарурати баланд бардоштани саводнокии молиявии аҳоли зикр гардида, таҳия ва амалисозии Барномаи давлатии баланд бардоштани саводнокии молиявии аҳоли пешбинӣ шудааст.

Тибқи Стратегияи миллии рушд “то соли 2030 ҳадди ақал 50% оилаҳо бояд бо ҳадамоти бонкӣ фаро гирифта шаванд ва ҳиссаи пардохтҳои ғайринақдӣ дар савдои чакана на қамтар аз 50% -ро ташкил диҳад.

Яке аз ҳадафҳои Стратегияи миллии фарогирии молиявӣ қалби табақаҳои гуногуни аҳоли, ҳамқории бештари онҳо ба бозори молиявӣ ва таъмини

дастрасии ҳарчӣ бештари аҳоли (ба монанди занон, ҷавонон, табақаҳои камбизоати аҳоли, муҳоҷирон, соҳибкорони хурд ва миёна)-ро ба хизматрасониҳои молиявӣ пешбинӣ менамояд. Мутаассифона, айни замон, аҳоли танҳо тариқи назарияи “хушк” оид ба саводнокии молиявӣ маълумот ба даст меорад ва аз рӯйи ҳатогиҳои содиркардаи худ таҷриба мегиранд. Дар шабакаи интернет бошад, аксаран миқдори зиёди иттилооте пешниҳод мешаванд, ки барои одамони оддӣ, бинобар сабаби надоштани дониши кофӣ иқтисодӣ, ниҳоят мушкул ва нофаҳмо мебошанд. Дар баробари ин, бояд ба назар гирифт, ки сатҳи дониши молиявӣ қисме аз занон, аҳолии деҳот, шаҳракҳои хурд, шаҳрвандони камбизоат ва шахсоне, ки маълумоти олии ва миёнаи махсус надоранд, пасттар аст.

Сабабҳои асосии сатҳи пасти саводнокии молиявиро мутахассисони соҳа ба таври зайл шарҳ медиҳанд: сатҳи пасти огоҳӣ (маълумот) оиди қарзҳо, пасандозҳо, фоизҳо ва имтиёзҳо; бекорӣ дар байни аҳоли; ба қадри кофӣ нафаҳмидани мафҳуми хавфи молиявӣ; ба таври оқилона истифода набурдани даромадҳо; дараҷаи пасти дониши соҳавӣ; надонистани усулҳои идоракунии манбаъҳои молиявӣ; ба қадри имкон нафаҳмидани хизматрасониҳои молиявӣ. Тавре маълум аст, то як андоза костагии мавҷудаи боварии аҳоли ба таъкилотҳои молиявӣ аз байн бардошта нашудааст ва на ҳама пасандозҳои худро дар бонкҳо нигоҳ медоранд ва ин кор ба рушди мунтазами сохторҳои молиявӣ мамониат эҷод менамояд.

Барои ноил шудан ба ҳадафҳои зикршуда, ба андешаи мо, бояд як қатор вазифаҳо ба анҷом расонида шаванд. Муҳимтарини онҳоро номбар менамоем: баланд бардоштани сифати низомии таълимӣ дар сатҳи давлатӣ; ҳамкории фаъоли мақомоти давлатӣ ва аҳоли; пайдоиши қонунҳои нав дар бораи мафҳуми қарз ва дигар фишангҳои молиявӣ ва шарҳи муҳтасари онҳо; гузаронидани дарсҳои таълимӣ оид ба саводнокии молиявӣ дар мактабҳои таҳсилоти умумӣ.

Дар робита ба ин, саволе ба миён меояд, ки чаро баланд бардоштани дониши молиявӣ барои аҳоли ба ин андоза муҳим аст? Таҳқиқотҳои нишон медиҳанд, ки кишварҳои дорои сатҳи баланди саводнокии молиявӣ як қатор афзалиятҳои зеринро доранд: сармоягузорию муваффақ; омодагӣ ба ҳолатҳои бӯҳронӣ ва фавқулода; қобилияти тартиб додани нақшаи молиявӣ бо меъёрҳои фоизӣ (аз ҷумла “фоизҳои мушкул”); фаҳмиши мафҳуми “таваррум” ва оқибатҳои он барои аҳоли ва иқтисодиёт; фаҳмиши хавфҳо, сабабҳои пайдоиши хавфҳо ва оқибатҳои онҳо.

Шахси аз ҷиҳати молиявӣ саводнок бояд қобилияти зеринро дошта бошад: даромад ва хароҷоти худро ба нақша гирифта тавонад; хизматрасониҳои

молиявӣ ва маҳсулотҳои молиявиро оқилона интихоб кунад; вазъи молиявӣ худро мунтазам назорат кунад; аз қарзҳо ва хароҷоти беҳуда қанорагирӣ намояд; фаҳмиши масъалаи молиявиро дошта бошад; ҳуқуқи худро ҳамчун истеъмолкунандаи хизматрасониҳои молиявӣ дарк карда тавонад ва қобилияти ҳимояи онҳоро дошта бошад; ба ҳолатҳои фавқулода омодагӣ дошта бошад; ҳамеша аз вазъи иқтисодии кишвар бохабар бошад.

Ҳамин тариқ, саводнокии молиявӣ дар замони муосир ба қисми ҷудонашавандаи ҳаёти ҳар шахс табдил ёфтааст, ки бояд ба тамоми соҳаҳои ҳаёти ҷомеаи дунё ворид гардад. Бинобар ин, баланд бардоштани дараҷаи дониши молиявӣ - калиди беҳбудии молиявӣ аҳоли, гавари рушди иқтисодиёти солими ҷомеа ба шумор меравад.

Адабиёт:

1. Велла Джейн. “Учимся слушать, учимся преподавать: сила диалога в обучении взрослых” - Jossey-Bass, Сан-Франциско, 1997.
2. Финансовая грамотность [Электронный ресурс]—URL: <https://4brain.ru/finance/> (дата обращения: 21.11.2021).
3. Индекс финансовой грамотности россиян вырос [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://11.rospotrebnadzor.ru/news/-/asset_publisher/m3yU/content/ (дата обращения 28.11.2021).
4. Правила поведения в условиях кризиса. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://vc.ru/finance/115946-desyat-sovetov-kak-perezhit-finansovyy-krizis-rossii-v-2020-godu>.
5. Устинова К.А. Анализ факторов, определяющих финансовую грамотность и материальное положение населения // Региональная экономика: теория и практика. 2018. №12 (459). С. 2276-2291.
6. Финансовая грамотность населения: проблемы, региональные практики и перспективы развития. Сборник научных статей по материалам межрегиональной научно-практической конференции, 14 октября 2021 года, Калуга, Россия.
7. Хикматов У.С., Койчуева М. Т. X-44 Основы финансовой грамотности: учеб. пособие. – Б.: КРСУ, 2015, - С. 11-12.

*Раҳматшо Сайисмонов,
муовини раиси Ассотсиатсияи
Бонкҳои Тоҷикистон,
н.и.и., дотсент.*

ҲИСОБОТИ ТАШКИЛОТҲОИ СУҒУРТАВИИ КИШВАР ДАР СОЛИ 2021 (ҲАЗОР СОМОНӢ)			❑ ДОРОИҲО	
НОМГУӢ ТАШКИЛОТҲОИ СУҒУРТАВӢ	2021	2020	Тағйирот (сомонӣ)	Тағйирот (бо фоиз)
ҚСП ТС "СУҒУРТАИ АВВАЛИНИ МИЛЛӢ"	215 418,8	163 013,4	52 405,4	32,1%
ҚСДММ "СПИТАМЕН СУҒУРТА"	103 586,0	101 152,3	2 433,7	2,4%
КВД "ТОҶИКСУҒУРТА"	51 174,3	50 354,9	819,4	1,6%
ҚДММ ТС "БИМА"	33 643,2	24 082,9	9 560,3	39,7%
КВДС "ТОҶИКСАРМОЯГУЗОР"	32 240,0	29 807,2	2 432,8	8,2%
ҚСП ТС "ПАЙМОН ИНШУРЕНС"	29 430,0	0,0	29 430,0	100,0%
ҚДММ ТС "МУИН"	16 339,6	16 390,8	-51,2	-0,3%
ҚДММ "ДС СУҒУРТА"	10 845,0	0,0	10 845,0	100,0%
ҚДММ ТС "БОВАРӢ"	8 235,4	1 360,5	6 874,9	6,1 мар.
ҚДММ ТС "МЕҲНАТ"	4 854,0	2 182,2	2 671,8	2,2 мар.
ҚДММ "СУҒУРТАИ АСРИ 21"	3 503,0	9 551,0	-6 048,0	-63,3%
ҚДММ "ЭСХАТА СУҒУРТА"	2 914,3	5 480,4	-2 566,1	-46,8%
ҚДММ ТС "ИТМИНОН"	2 874,6	1 934,1	940,5	48,6%
ҚДММ "СУҒУРТАИ ШАРҚ"	2 655,1	1 975,2	679,9	34,4%
ҚДММ ТС "МЕҲРУБОН"	2 280,1	980,1	1 300,0	2,3 мар.
ҚСП ТС "КАФИЛ"	2 072,0	1 898,0	174,0	9,2%
ҚДММ "СУҒУРТАИ ТОҶИК ВА ЧИН"	1 702,8	63,1	1 639,7	27,0 мар.
ҚДММ ТС "СИПАҲР"	1 695,8	438,2	1 257,6	3,9 мар.
ҚДММ "МДСМ"	1 332,8	1 233,5	99,3	8,1%
ҚДММ ТС "ТАКАФУЛ"	513,0	500,4	12,6	2,5%
ҲамагӢ	527 309,8	412 398,2	114 911,6	27,9%

ҲИСОБОТИ ТАШКИЛОТҲОИ СУҒУРТАВИИ КИШВАР ДАР СОЛИ 2021 (ҲАЗОР СОМОНӢ)			УҲДАДОРИҶО	
НОМГӢИ ТАШКИЛОТҲОИ СУҒУРТАВӢ	2021	2020	Тағйирот (сомонӣ)	Тағйирот (бо фоиз)
ҚСП ТС "СУҒУРТАИ АВВАЛИНИ МИЛЛӢ"	85 683,0	99 664,0	-13 981,0	-14,0%
КВД "ТОҶИКСУҒУРТА"	44 032,1	43 477,0	555,1	1,3%
ҚДММ ТС "БИМА"	29 784,3	23 279,8	6 504,5	27,9%
КВДС "ТОҶИКСАРМОЯГУЗОР"	12 333,5	9 859,2	2 474,3	25,1%
ҚСП ТС "ПАЙМОН ИНШУРЕНС"	15 342,8	0,0	15 342,8	100,0%
ҚДММ ТС "МУИН"	4 720,7	5 006,2	-285,5	-5,7%
ҚСДММ "СПИТАМЕН СУҒУРТА"	5 881,9	4 156,0	1 725,9	41,5%
ҚДММ ТС "БОВАРИ"	3 177,2	855,6	2 321,6	3,7 мар.
ҚДММ ТС "МЕҲНАТ"	2 257,8	1 103,9	1 153,9	104,5%
ҚДММ "МДСМ"	1 289,7	1 162,5	127,2	10,9%
ҚДММ "ЭСХАТА СУҒУРТА"	737,4	3 272,4	-2 535,0	-77,5%
ҚДММ "ДС СУҒУРТА"	531,0	0,0	531,0	100,0%
ҚДММ "СУҒУРТАИ ШАРҚ"	319,2	1 253,0	-933,8	-74,5%
ҚДММ ТС "ИТМИНОН"	427,8	423,1	4,7	1,1%
ҚДММ "СУҒУРТАИ АСРИ 21"	155,0	782,0	-627,0	-80,2%
ҚДММ "СУҒУРТАИ ТОҶИК ВА ЧИН"	42,8	13,3	29,5	3,2 мар.
ҚСП ТС "КАФИЛ"	47,0	616,0	-569,0	-92,4%
ҚДММ ТС "СИПАҲР"	35,4	13,9	21,5	2,5 мар.
ҚДММ ТС "ТАКАФФУЛ"	5,0	13,5	-8,5	-63,0%
ҚДММ ТС "МЕҲРУБОН"	0,0	0,0	0,0	0,0%
Ҳамагӣ	206 803,6	194 951,4	11 852,2	6,1%

ҲИСОБОТИ ТАШКИЛОТҲОИ СУҒУРТАВИИ КИШВАР ДАР СОЛИ 2021 (ҲАЗОР СОМОНӢ)			☐ САРМОЯ	
НОМГУӢ ТАШКИЛОТҲОИ СУҒУРТАВӢ	2021	2020	Тағйирот (сомонӣ)	Тағйирот (бо фоиз)
ҚСДММ "СПИТАМЕН СУҒУРТА"	90 269,2	87 742,1	2 527,1	2,9%
ҚСП ТС "СУҒУРТАИ АВВАЛИНИ МИЛЛӢ"	71 349,4	500,0	70 849,4	142,7 мар.
КВДС "ТОҶИКСАРМОЯГУЗОР"	15 675,0	15 675,0	0,0	0,0%
ҚСП ТС "ПАЙМОН ИНШУРЕНС"	12 000,0	0,0	12 000,0	100,0%
ҚДММ "ДС СУҒУРТА"	10 000,0	0,0	10 000,0	100,0%
КВД "ТОҶИКСУҒУРТА"	5 200,0	5 200,0	0,0	0,0%
ҚДММ ТС "БОВАРӢ"	5 000,0	500,0	4 500,0	10,0 мар.
ҚДММ "СУҒУРТАИ АСРИ 21"	4 320,0	4 320,0	0,0	0,0%
ҚДММ ТС "МУИН"	3 218,8	2 976,6	242,2	8,1%
ҚДММ ТС "МЕҲРУБОН"	2 050,0	500,0	1 550,0	4,1 мар.
ҚДММ ТС "МЕҲНАТ"	2 000,0	500,0	1 500,0	4,0 мар.
ҚДММ ТС "БИМА"	2 000,0	500,0	1 500,0	4,0 мар.
ҚДММ ТС "ИТМИНОН"	2 000,0	500,0	1 500,0	4,0 мар.
ҚДММ "СУҒУРТАИ ШАРҚ"	2 000,0	500,0	1 500,0	4,0 мар.
ҚДММ "ЭСХАТА СУҒУРТА"	2 000,0	500,0	1 500,0	4,0 мар.
ҚДММ ТС "СИПАҲР"	2 000,0	1 000,0	1 000,0	2,0 мар.
ҚСП ТС "КАФИЛ"	2 000,0	1 000,0	1 000,0	2,0 мар.
ҚДММ "СУҒУРТАИ ТОҶИК ВА ЧИН"	2 000,0	500,0	1 500,0	4,0 мар.
ҚДММ ТС "ТАКАФФУЛ"	500,0	500,0	0,0	0,0%
ҚДММ "МДСМ"	21,1	21,1	0,0	0,0%
ҲамагӢ	235 603,5	122 934,8	112 668,7	91,6%

ҲИСОБОТИ ТАШКИЛОТҲОИ СУҒУРТАВИИ КИШВАР ДАР СОЛИ 2021 (ҲАЗОР СОМОНӢ)			❑ ВОРИДОТИ МУКОФОТ	
НОМӢИ ТАШКИЛОТҲОИ СУҒУРТАВИЙ	2021	2020	Тағйирот (сомонӣ)	Тағйирот (бо фоиз)
ЧДММ ТС "БИМА"	107 543,8	79 303,0	28 240,8	35,6%
ҚСП ТС "СУҒУРТАИ АВВАЛИНИ МИЛЛӢ"	86 867,8	103 184,7	-16 316,9	-15,8%
КВД "ТОҶИКСУҒУРТА"	35 656,7	26 649,2	9 007,5	33,8%
ҚСП ТС "ПАЙМОН ИНШУРЕНС"	24 200,0	0,0	24 200,0	100,0%
ЧДММ ТС "МЕҲНАТ"	5 789,6	3 448,0	2 341,6	67,9%
ҚСДММ "СПИТАМЕН СУҒУРТА"	5 076,4	4 286,2	790,2	18,4%
ЧДММ ТС "МЕҲРУБОН"	4 602,7	2 816,5	1 786,2	63,4%
ЧДММ ТС "БОВАРӢ"	4 534,9	35,0	4 499,9	129,6 мар.
ЧДММ ТС "МУИН"	4 260,5	3 657,7	602,8	16,5%
КВДС "ТОҶИКСАРМОЯГУЗОР"	2 282,0	4 700,9	-2 418,9	-51,5%
ЧДММ ТС "ИТМИНОН"	1 312,0	1 285,0	27,0	2,1%
ЧДММ "СУҒУРТАИ ШАРҚ"	1 260,3	1 221,9	38,4	3,1%
ЧДММ "ДС СУҒУРТА"	1 179,1	0,0	1 179,1	100,0%
ЧДММ "СУҒУРТАИ АСРИ 21"	600,2	34,3	565,9	100,0%
ЧДММ "СУҒУРТАИ ТОҶИК ВА ЧИН"	598,6	925,8	-327,2	-35,3%
ЧДММ "МДСМ"	543,9	580,0	-36,1	-6,2%
ЧДММ "ЭСХАТА СУҒУРТА"	344,0	3 011,8	-2 667,8	-88,6%
ҚСП ТС "КАФИЛ"	235,0	651,0	-416,0	-63,9%
ЧДММ ТС "СИПАҲР"	65,6	25,2	40,4	2,6 мар.
ЧДММ ТС "ТАКАФУЛ"	0,0	19,3	-19,3	-100,0%
ҲАМАӢ	286 953,1	235 835,5	51 117,6	21,7%

ҲИСОБОТИ ТАШКИЛОТҲОИ СУҒУРТАВИИ КИШВАР ДАР СОЛИ 2021 (ҲАЗОР СОМОНӢ)			ПАРДОХТ	
НОМГӢИ ТАШКИЛОТҲОИ СУҒУРТАВӢ	2021	2020	Тағйирот (сомонӣ)	Тағйирот (бо фоиз)
ЧДММ ТС "БИМА"	80 609,5	9 733,6	70 875,9	8,3 мар.
КВД "ТОҶИКСУҒУРТА"	6 294,0	4 911,5	1 382,5	28,1%
ҶСП ТС "СУҒУРТАИ АВВАЛИНИ МИЛЛӢ"	2 235,9	1 710,2	525,7	30,7%
КВДС "ТОҶИКСАРМОЯГУЗОР"	533,3	727,7	-194,4	-26,7%
ЧДММ ТС "МУИН"	436,6	597,7	-161,1	-27,0%
ЧДММ "СУҒУРТАИ АСРИ 21"	394,2	0,0	394,2	100,0%
ЧДММ "СУҒУРТАИ ТОҶИК ВА ЧИН"	348,2	3,1	345,1	112,3 мар.
ЧДММ "ДС СУҒУРТА"	264,4	0,0	0,0	100,0%
ЧДММ ТС "МЕҲНАТ"	213,6	847,3	-633,7	-74,8%
ҶСДММ "СПИТАМЕН СУҒУРТА"	105,6	171,9	-66,3	-38,6%
ЧДММ ТС "СИПАҲР"	104,0	0,0	104,0	100,0%
ЧДММ "ЭСХАТА СУҒУРТА"	91,9	69,1	22,8	33,0%
ЧДММ ТС "ИТМИНОН"	76,7	63,7	13,0	20,4%
ЧДММ "СУҒУРТАИ ШАРҚ"	75,7	1,1	74,6	68,8 мар.
ҶСП ТС "ПАЙМОН ИНШУРЕНС"	34,8	0,0	0,0	100,0%
ЧДММ ТС "БОВАРӢ"	0,0	200,0	-200,0	-100,0%
ЧДММ ТС "МЕҲРУБОН"	0,0	0,0	0,0	0,0%
ҶСП ТС "КАФИЛ"	0,0	0,0	0,0	0,0%
ЧДММ "МДСМ"	0,0	0,0	0,0	0,0%
ЧДММ ТС "ТАКАФФУЛ"	0,0	0,0	0,0	0,0%
ҲамагӢ	91 818,4	19 036,9	72 781,5	4,8 мар.

ҲИСОБОТИ ТАШКИЛОТҲОИ СУҒУРТАВИИ КИШВАР ДАР СОЛИ 2021 (ҲАЗОР СОМОНӢ)			ШАРТНОМАҲО	
НОМӢИ ТАШКИЛОТҲОИ СУҒУРТАВИЙ	2021	2020	Тағйирот (сомонӣ)	Тағйирот (бо фоиз)
ҚСП ТС "СУҒУРТАИ АВВАЛИНИ МИЛЛӢ"	991 271	1 062 788	-71 517,0	-6,7%
КВД "ТОҶИКСУҒУРТА"	599 325	538 846	60 479,0	11,2%
ҚСП ТС "ПАЙМОН ИНШУРЕНС"	273 521	0	273 521,0	100,0%
ЧДММ ТС "МУИН"	66 786	26 317	40 469,0	2,5 мар.
ЧДММ ТС "БИМА"	23 554	29 744	-6 190,0	-20,8%
ҚСДММ "СПИТАМЕН СУҒУРТА"	13 277	837	12 440,0	15,8 мар.
ЧДММ "СУҒУРТАИ АСРИ 21"	2 128	8	2 120,0	266,0 мар.
КВДС "ТОҶИКСАРМОЯГУЗОР"	379	3 200	-2 821,0	-88,2%
ЧДММ ТС "ИТМИНОН"	157	120	37,0	30,8%
ЧДММ "СУҒУРТАИ ШАРҚ"	65	19	46,0	3,4 мар.
ЧДММ ТС "МЕҲНАТ"	57	48	9,0	18,8%
ЧДММ ТС "СИПАҲР"	50	8	42,0	6,3 мар.
ЧДММ "ДС СУҒУРТА"	22	0	22,0	100,0%
ЧДММ "ЭСХАТА СУҒУРТА"	18	16	2,0	12,5%
ЧДММ ТС "БОВАРӢ"	13	1	12,0	13,0 мар.
ЧДММ "СУҒУРТАИ ТОҶИК ВА ЧИН"	5	3	2,0	66,7%
ЧДММ "МДСМ"	4	19	-15,0	-78,9%
ЧДММ ТС "МЕҲРУБОН"	3	6	-3,0	-50,0%
ҚСП ТС "КАФИЛ"	1	4	-3,0	-75,0%
ЧДММ ТС "ТАКАФУЛ"	0	5	-5,0	-100,0%
Ҳамагӣ	1 970 636	1 661 989	308 647,0	18,57%

Unique "golden dirhem" of the 10th century, minted in Rasht town

Tajiks are among the peoples with ancient traditions of coinage and money circulation. The money circulation arose in the 6th century BC in the territory of modern Tajikistan. This is evidenced by finds of gold Akhaemenid coins and an ancient silver coin of Lydia in our republic. In Bactria already in the IV century BC people began to mint silver coins according to the antique type.

DAVLATKHOJA DOVUDI,
Chief Expert Archeology
and Numismatology
Division National Museum
of Tajikistan, Doctor of
Historical Sciences.

The oldest coins of Soghd were minted on the model of the coins of Alexander the Great. Coin production and money circulation in Bactria continued to develop in the Greco Bactrian (III-II centuries BC) and especially in the Kushan period (I-III centuries AD), as evidenced by the ubiquitous finds of copper, silver and gold coins of these states in the territory of Tajikistan.

The rapid development of coin production and money

circulation falls on the time of existence of the first medieval Tajik centralized state of the Samanids. In 63 cities of this state, dirhams were issued in huge quantities, which served not only in the domestic market, but were exported in huge quantities to Russia and other countries of eastern and northern Europe. This is clearly evidenced by the finds of hundreds of hoards of Islamic and especially Samanids dirhams found in these countries. According to the calculations of the American numismatist S. Noonan in the X century annually 1 million dirhams were exported from Central Asia and Khorasan to Europe via trade routes. In the IX-X centuries Islamic and Samanids dirhams were the main means of circulation in Eastern and Northern Europe and served as an international currency.

The development of coinage and monetary circulation in the Samanids state is also evidenced by the fact that mints functioned not only in large cities located in the valleys, but also in high-mountainous towns. One of these cities was Rasht, located in the high mountainous

region of the south Tajikistan. In this article, we would like to talk about one unique gold coin minted at the mint of this town.

In the National Museum of Tajikistan, among the gold coins received in recent years, we managed to find a rare gold coin. It was acquired by the museum from a private person in 2014. The exact place where the coin was found is not known. On the obverse of the coin in the center of the field at the top is the name of **على** (Ali), and below it is the symbol of the Islamic religion **لا اله الا الله / وحده / لا شريك له** "La ilaha ila / Allah wahdahu / lo sharika lahu" (There is no god but/Allah/he is one/he has no comrade). This inscription is surrounded by two circular inscriptions. The inner circular lettering contains the issuance information: **بسم الله ضرب هذا الدرهم** "Bismillah zuriba haza al-dirham bi Rasht... sitina (In the name of Allah this dirham was minted in Rasht sixty...). The end of the inscription containing the date of issue was erased. The outer circular of inscription contains the Qur'anic verse 30, 3-4. On the reverse side of the coin in the center of the

field is the second part of symbol of Islamic religion, the name of Caliph and the Samanids emir, / محمد / رسول / الله / المطع الله / منصور / بن نوح "Lillah, Muhmmad rasul Allah, al- Mute lillah. „ (Lillah / Muhammad / Messenger / Allah / al-Mute lillah / Mansur / bin Nuh) (Fig. 1). The circular legend contains the Qur'anic verse, 9.33. Museum storage code: KB - 15175.

Judging by the inscription, the coin was minted on behalf of the Samanids ruler Mansur b. Nuh in Rasht town. This is the capital of region of the same name, which is mentioned in medieval written sources. For example, in the geographical composition of the 10th century Hudud ul-olam, written in Persian (Tajik) language when describing the border regions of the southeast of Maverannahr, the following is written about Rasht: "The Rasht region is located in rocky mountains between Butamon and Khatlon, has many villages and arable lands. Noble inhabitants are called dihkans". As noted V.V. Bartold, this region is located in the mountainous region of southern Tajikistan in former Karategin (now Rasht) region. The date on the coin is heavily erased, which causes certain difficulties in its identification. As you know, among the Samanids rulers there were two Mansur b. Nuh. In connection with the erased date on this gold coin, the question arises as

to whom of these two Mansurs it belongs to. The second word of the date, although heavily erased, resembles the numeral i.e. sixty. On the basis of this, the date of minting of this gold coin can be determined as 36 ... AH, which corresponds to the reign of Mansur I b. Nuh (350-365 / 961-976). This identification is confirmed by the synchronous Rasht silver coins published by V.V. Tiesenhausen and other researchers.

The uniqueness of investigated coin lies in the fact that although it is gold, in a circular legend, instead of the word "الدینار" "al-dinar", which denoted gold coins, there is the word "الدرهم" denoting silver coins. With this in mind, we conditionally named this coin "the golden dirham". In appearance, handwriting of inscriptions, diameter and weight, it differs from gold dinars. So, its weight is 3.1 grams, and the diameter of 29-30 mm corresponds to the weight and diameter of silver coins. Two gold dinars Nuh b. Nasr, exhibited in the exposition of the National Museum of Tajikistan compared to the investigated coin of a smaller size (22 mm and 23 mm) and a larger weight (4.3 grams), the inscriptions on them are made in more elegant handwriting and the circle is smoother (Fig. 2).

In terms of appearance, weight, diameter and handwriting of inscriptions, our "golden dirham" fully corresponds to the Samanids silver coins, i.e. dirham. This suggests that it was minted with a stamp intended for minting silver

coins. In order to confirm this, it was necessary to find Rasht dirhams of a similar type. Indeed, such dirhams exist and were published already in 1855 by V. Tiesenhausen. This researcher published the dirham of the Samanids emir Mansur I b. Nuh, minted in Rasht in 364 / 974-975 y. On its obverse side above the symbol of faith there is the name علی (Ali). It should be emphasized that on the obverse of Rasht "golden dirham", above the symbol of Islam, there is also the name علی (Ali). This feature, along with the coincidence of name of the mint, the name of the emir and the date, allows us to quite confidently conclude that the gold coin we are examining was minted with the stamp of the Rasht dirhams of the 360s of AH with the name of the Samanids emir Mansur b. Nuh and the name of the local ruler Ali. V. Tiesenhausen believes that Ali was the ruler of Badakhshan, which included Rasht. However, information from written sources does not entirely confirm this point of view. About Rasht Makdisi reports that this region did not pay the kharaj, i.e. taxes to the central treasury of Samanids, and send gifts. From this message it follows that Rasht was a separate region, it was not a part of Badakhshan and was directly subordinated to the Samanids emirs and enjoyed certain privileges. Based on this, it can

be assumed that the name of Ali, mentioned on our "golden dirham" and on the silver dirham published by V. Tiesenhausen, belonged to the ruler of Rasht.

Another distinguishing feature is the metal of Rasht "golden dirham". Visually, it has a brown tint and differs in color from other two Samanids dinars of the National Museum of Tajikistan, which are yellowish with a luster characteristic of gold. This difference may have been due to the following circumstances: 1. The "Golden Dirham" is made from local, i.e. Rasht gold contained natural impurities in the alloy, which gave it a darkish tint; 2. It is possible that the Rasht gold, from which the investigated coin was made, had admixtures of base metals; 3. "Golden Dirham" is specially made of gold with the addition of non-precious impurities to reduce its cost while maintaining its nominal value, at the dinar level.

It must be assumed that the minting of the "golden dirham" in Rasht was not accidental; it is not a mistake of mint master who, inadvertently, used the dirham stamp for minting a gold coin. The correspondence between the diameter of the "golden dirham" and the silver dirhams leaves no doubt that the circle for its minting was originally and deliberately made under the dirham stamp. Although the finds of

other "golden dirhams" of Rasht are unknown to us, it is obvious that this is not the only "golden dirham" issued by mistake. Most likely, this was a special issue of gold coins according to the weight standard and the type of silver coins using stamps intended for minting dirhams.

An important distinguishing feature of the "golden dirham" is its weight (3.1 grams), which corresponds to the weight of dirhams and differs from the weight of dinars (4.3 grams). It seems to us that the release of the "golden dirham" was not an accidental, but a purposeful act. The Rasht authorities decided to issue gold and silver coins according to the same weight standard, possibly to facilitate calculations and determine the ratio of these two types of coins. Most likely, this action was an initiative of local financiers. It is not known what result this event gave, how long the issue of "golden dirhams" in Rasht lasted and how many they were issued. Only the rarity of these "golden dirhams" known so far only in one copy can indicate the short duration and small volume of their mintage. We do not know whether the issue of "golden dirhams" was practiced in other cities of the Samanids state.

As for the Rasht silver coins, they are found in the hoards of Kufi and Samanid dirhams found in Russia and other countries of Eastern and Western Europe. Therefore, they were already in the 19th century became objects of research. The description of Rasht dirhams is available in the book of V. Tiesenhausen (1855),

they are mentioned in the Topography of hoards of eastern coins of A. Markov (1910) and in the numerous books and articles devoted to the hoards of Kufi and Samanids dirhams. The detailed research and compilation of consolidated catalogue of Samanids dirhams of Rasht is a matter for the future. Here we will give a brief description of Rasht dirhams, based on several catalogues.

The systematic issuance of dirhams in Rasht refers to the reign of the Samanids emir Mansur I b. Nuh. The issuance of dirhams begins in 357/967-968 and continues until 366/976-977 (Table 1). All these dirhams have an inscription of name of Mansur I b. Nuh. The inscriptions on these dirhams are the same as on the above-described "golden dirham". However, in reverse side of dirhams of Rasht 357/967-968 there is the name of جعفر بن علی (Jafar b. Ali). The scientist V. Tiesenhausen considers this person likely is the ruler of Rasht, which is quite acceptable. On dirhams of subsequent years, i.e. from 358/968-969 to 366/976-977 this name is absent, and on the obverse side there is a symbol of Islam, the name علی (Ali). We mentioned above this name, which is also on our "golden dirham" and it was noted that he, most likely, was also the ruler of Rasht. However, the relationship of these two names remains not entirely clear, who was Ali for Jafar b. Ali. Logically, he should have been the son of Jafar b. Ali and also had the name of his

grandfather. It is unlikely to admit that the name Ali refers to the father of Jafar, who removed his son Jafar from power and again became the ruler of Rasht himself. Thus, on the basis of the coins, the names of two rulers of Rasht become known, one of whom (Jafar b. Ali) ruled until 357 / 967-968, and the second (Ali) from 358 / 968-969 to 366 / 976-977 or longer. The beginning of Jafar b. Ali's reign and the end of Ali's reign are unknown.

Turkish researcher Omer Diler mentions the Rasht dirhem, minted under the next Samanid emir, Nuh II b. Mansoor in 368 / 978-979. However we do not know whether Ali's name was on this dirham or not. Omer Diler mentions one Rasht fell, minted in 363 / 973-974. Thus, it turns out that not only silver and gold coins but also copper coins were issued in Rasht. The issuance of dirhams in Rasht on behalf of Emir Mansur I b. Nuh testifies to the entry of this region into the Samanid state.

The systematic issue of dirhams in Rasht from 357/967-968 to 368/ 978-979, the episodic issuance of gold and copper coins testifies to the economic recovery, which was partly associated with international trade along the Great Silk Road.

The fact is that one major branch of this trade route passed through the city of Rasht. This route from Balkh went north to the Amu Darya

and passed through Termez, Chaghaniyan, Hissar, Andigan, Vashgird, Darband, Rasht, the Alai valley, Osh, Kashgar and then went to China. Rasht merchants actively participated not only in the interregional, but also in the international trade along the Great Silk Road. In the IX-X centuries the trade ties of the Samanids state and other Muslim countries with Russia and other countries of Eastern and Northern Europe are being strengthened. Finds of Rasht

dirhams in these countries indicate the participation of merchants of this area in trade with them. As a result of interregional trade ties, Rasht dirhams entered such large cities as Balkh, Samarkand, Bukhara, and from there, in the general flow of Samanids dirhams along trade routes, they reached Eastern and Northern Europe.

LITERATURE

1. Бартольд В.В. Соч., Т. I, М., 1963.
2. Марков А. Топография кладов восточных монет (сасанидских и куфических). С.-Петербург, 1910.
3. Тизенгаузен В. О саманидских монетах //Труды Восточного отдела Императорского археологического общества. Часть I. Санкт Петербург, 1855.
4. Худуд ул- олам. Подготовка текста Н.Косимов. Душанбе, 1983.
5. Ömer Diler. Islamic Mints. Istanbul, 2009.
6. Sylloge Numorum Arabicorum Tübingen. Balh und Landschaften am oberen Oxus. XIV c Hurasan III, bearbeitet by Florian Schwarz. Tübingen . Berlin, 2002.
7. Sylloge of Islamic coins. Estonian public collection, by Ivar Leimus. Tallinn, 2007.

Photo 1. Gold coin of the Samanids Emir Mansur b. Nuh from the National Museum of Tajikistan with the word dirham in the circular legend of the obverse.

Photo 2. "Golden Dirham" of Mansur b. Nuh minted in Rasht and Dinar of Nasr b. Nuh minted in Nishapur.

Photo 3. Handwriting of inscriptions on the golden dirham of Mansur b. Nuh and Dinar of Nasr b. Nuh.

Конспект выступления первого заместителя председателя Национального банка Таджикистана в Российско-Таджикском славянском университете

В целях повышения уровня финансового образования молодежи, пробуждения стремлений к получению знаний, а также формирования исследовательских и новаторских способностей, 3 февраля 2022 года первый заместитель председателя Национального банка Таджикистана Нуралиев Джамолиддин Камолович провел презентацию на тему “Институциональные преобразования в сфере денежно-кредитной политики. Восстановление доверия” для свыше 400 студентов, соискателей и профессорско - преподавательского состава Российско - Таджикского славянского университета.

В своем выступлении Джамолиддин Камолович отметил, что сегодняшняя встреча очень важна для развития финансово-экономического мышления, расширения экономического кругозора молодежи с учетом современной теории и практики. Было подчеркнуто, что презентация состоит из 88 слайдов, составлена она на трех языках - государственном, русском и английском и охватывает период последних 11 лет, слайды снабжены аналитическими материалами и диаграммами. Ввиду этого, данная презентация длилась непрерывно более 5 часов, что дало возможность участникам данной лекции получить полноценную картину о прошлом и настоящем банковской системы страны.

В связи с этим, мне видится необходимым, как участнику презентации и сотруднику Национального банка Таджикистана поделится ключевыми моментами данной выдающейся с аналитической и практической точки зрения презентации, с читателями журнала “Бонкдорй Тарракиёт Чаҳонишавӣ” которыми

являются люди, занимающихся практической работой в финансово-банковской сферы страны.

Ниже прилагаются ключевые тезисы выступления первого заместителя председателя Национального банка Таджикистана перед аудиторией в РТСУ от 3 февраля 2022 года:

● **У Вас мало времени и Вы испачканы – что Вы сделаете первым, помоете руки или лицо?**

В 2015 году банковско-финансовая система столкнулась одновременно с большим количеством проблем – главный торговый партнер оказался под санкциями, банковская система была неподготовленной к кризису и была нестабильна, оказывалось большое давление на курс валюты. Вдобавок к этому, политика НБТ, как монетарного института, показала свою неэффективность. Многие тогда необоснованно уверяли, что санкции никак не повлияют на нашу экономику, но такое в принципе невозможно, когда экономика открытая, и работает на принципах капитализма.

● **Большие реформы требуют больших ресурсов.** Для проведения успешных реформ необ-

ходима сплоченная команда, движимая единой целью. Начиная с 2015 года, был выполнен колоссальный объем работы, что отражается и в числе пересмотренных и измененных, и разработанных и утвержденных новых законодательных документов: эта цифра превышает 120 нормативно-правовых документов, что в 2,5 раза больше по сравнению с предыдущим периодом. Также показательно и число сменённых руководителей департаментов: так, например, в Департаменте монетарной политики за этот период поменялись 4 директора, в Департаменте управления международными резервами и валютного курса - 3 директора, Управлении международными отношениями - 3, Управлении по защите прав потребителей - 3. Показательно, что в настоящее время они занимают высокие должности в банковском и государственном секторах, что является показателем их профессионализма и высокой оценки проделанной ими работы.

СТРУКТУРА ПРОВЕДЕННЫХ РЕФОРМ НБТ ЗА ПЕРИОД 2010-2021

● Необходимо вспомнить, какой была ситуация в 2015 году.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ МЕХАНИЗМОВ ДЕНЕЖНО-КРЕДИТНОЙ ПОЛИТИКИ В РАМКАХ РЕЖИМА ИНФЛЯЦИОН- НОГО ТАРГЕТИРОВАНИЯ

Для эффективного выполнения своего мандата, НБТ провел в 2015-2017 году реформы по переходу на режим инфляционного таргетирования. Начиная с 2017 года, ставка рефинансирования начала играть определяющую роль в стоимости денег в стране, показателем которой является отсутствие расхождений в ставках кредитования на межбанковском рынке и в ставке НБТ. Благодаря проведенным реформам, годовая инфляция снизилась на 30% по сравнению с предыдущим статусом-кво, в рамках которого монетарная политика фокусировалась на резервных деньгах.

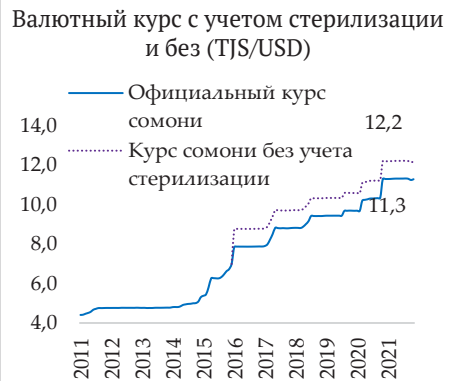
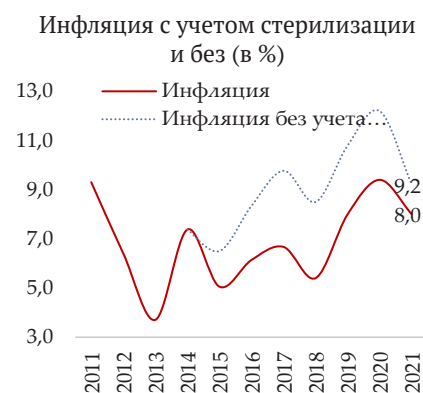
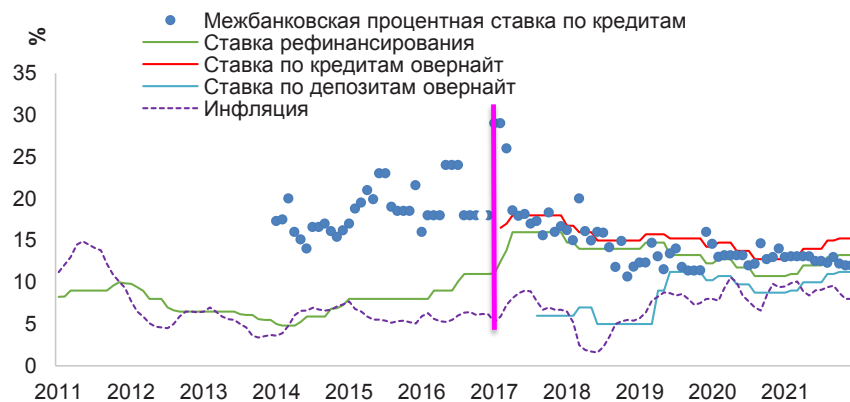
Валютные спекулянты определяли курс в чатах Вайбера и зарабатывали на искусственной волатильности. Уровень долларизации достигал 70%; из-за низкого уровня корпоративного управления уровень просроченных кредитов достиг 50%; банки и иностранные платежные системы не выполняли свои обязательства перед гражданами.

Вдобавок ко всему этому, уровень обязательств НБТ более чем в 2 раза превышал объем золотовалютных резервов (ЗВР), в то время как абсолютный объем резервов упал до 18 дней покрытия импорта. Также, НБТ обеспечивал конвертацию для обслуживания внешнего долга, покрытия расходов на поддержание дипломатического корпуса, на строительство инфраструктурных проектов. Стоит отметить, что сейчас данные показатели достигли высоких значений, что позволяет сохранить баланс счета текущих операций страны, а также обеспечивать финансовую стабильность страны.

Что хорошо – сильный или слабый сомони? В то время, когда многие скажут, что нужен сильный сомони, НБТ при определении курса в первую очередь будет руководствоваться экономическим развитием, финансовой

стабильностью и поддержкой покупательской способности населения.

Девальвация и инфляция – это разные феномены. Продуктовая корзина в стране состоит из 546 наименований, 47% которой состоит из импортных наименований. На основе эмпирических данных, подсчитанных в 2017 году, в Таджикистане 1% девальвации приводит к 0,73% инфляции.

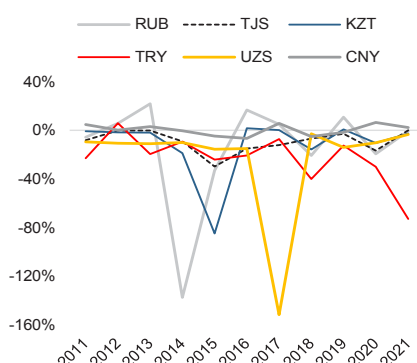

Индикаторы инфляции основных торговых партнеров Таджикистана (%)

Динамика долл. США по отношению к национальным валютам основных торговых партнеров Таджикистана (%)

момент снизился до 11%.

● **Хорошо ли для экономики большее количество выделенных кредитов?** Важен источник финансирования и платежеспособность заемщиков. Если источником выдачи кредитов являются депозиты, средняя длительность которых в Таджикистане составляет всего 2 года, кредиты в стране в принципе не могут быть долгосрочными и устойчивыми. Для стабильного развития финансового рынка и кредитования необходимо привлечение иностранных инвестиций и развитие рынка ценных бумаг

● На сегодняшний день долларизация кредитов и депозитов снизилась до 33,1% и 44,6% соответственно, тогда как в 2015 эти показатели составляли 64% и 70%. Многие банкиры думали, что перекладывают валютные риски на клиентов при выдаче кредитов в долларах. Теперь же, очевидно, что финансовое здоровье клиентов определяет финансовое здоровье банка – более 80% необслуживаемых кредитов являются валютные кредиты.

Структура (кредитных финансовых организаций) и выданные кредиты (млрд. сомони)

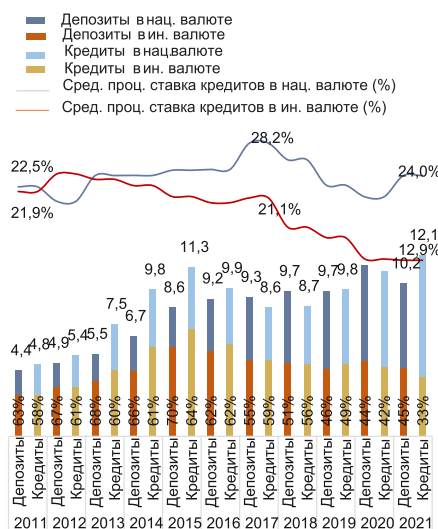

● В банковском секторе не должно быть случайных банков, приемлющих неэтичные практики ведения бизнеса и плохо обслуживающих клиентов. Показательно, что с 2015 года число банков уменьшилось в 2 раза, но объем кредитования вырос на 10%, объем активов банковского сектора увеличился на 17%, а самое главное – соотношение необслуживаемых кредитов упало в 3 раза.

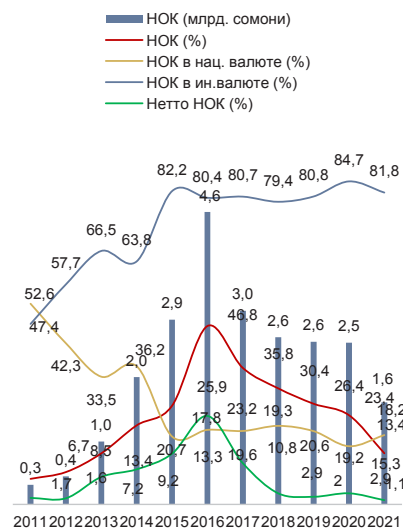
● Для того, чтобы поставить правильный диагноз, в 2015 году руководство НБТ предоставило возможность кредитным организациям показать состояние собственного кредитного портфеля, избегая штрафных санкций. Уровень необслуживаемых кредитов (NPL) поднялся с 26% до 47%. В целях быстрого реагирования была изме-

нена процедура подсчета показателя NPL – период определения необслуживаемых кредитов был снижен с 90 дней до 30 дней. С каждым банком, уровень “плохих” кредитов, который превышал 15%, был разработан план мероприятий по финансовому оздоровлению. Были восстановлены фонды по покрытию потерь, которые на сегодняшний день достигли рекордного показателя – 92,5%, а это означает, что деньги вкладчиков будут возвращены вне зависимости от возвращаемости кредитов. Необходимо отметить, что общий уровень NPL на данный

Кредиты/депозиты (млрд. сомони и % в ин. валюте и нац. валюте)

Необслуживаемые кредиты (млрд. сомони и %)

● В 2015 году nepoзвoли-
 тельным образом более 33 млн.
 сомони наших мигрантов были
 утеряны из-за банкротства
 платежных систем “Лидер” и
 “Мигом”. НБТ обратился в регу-
 лирующие органы России для
 получения содействия по данному
 вопросу, однако получил ответ, что
 хозяйствующие субъекты должны
 решать вопросы между собой, и что
 из-за банкротства данных органи-
 заций деньги невозможно вернуть.
 Все взаиморасчеты между банками
 проводились за рубежом – деньги
 не приходили в страну, соответ-
 ственно, в данном случае реализо-
 вались все самые плохие риски.

● Кроме того, существовала
 монополия одной платежной
 системы с уставным капиталом в
 5000 тыс. долл. США - компания
 занимала 82% процента рынка
 денежных переводов Таджикистана.
 Подобный концентрационный риск
 имел серьезные последствия для
 финансовой стабильности страны.
 За данной компанией были также
 замечены неэтичные практики
 – сотрудники таджикистанских
 банков получали бонусы за продви-
 жение интересов “Золотой короны”,
 в том числе за выдачу денежных
 переводов, втайне от руководителей
 банков, находящихся в республике.

● В целях обеспечения
 финансовой стабильности
 страны и защиты прав граждан
 страны НБТ в 2019 внедрил
 Национальный процессинговый
 центр денежных переводов
 (NPCR), который по сей день не
 имеет аналогов в мире.

● Отныне денежные пере-
 воды являются безопасными и
 банки соревнуются друг с другом
 на принципах лучшего клиент-
 ского обслуживания. Теперь

платежные системы должны
 получать лицензию НБТ для
 осуществления деятельности на
 территории страны, а также соот-
 ветствовать пруденциальным и
 нормативным требованиям НБТ и
 открывать депозиты в НБТ, которые
 в случае банкротства или при иных
 проблемах с их функционирова-
 нием, полностью покроют все их
 обязательства перед гражданами
 страны. К нам обращаются многие
 страны, желающие внедрить
 подобную систему.

● Стоит отметить, что услуги
 NPCR являются абсолютно бесплат-
 ными и не взымают абсолютно
 никакой платы с платежных систем
 или кредитных организаций.
 Хотелось бы добавить, что **нельзя
 решать все вопросы деньгами
 налогоплательщиков, необхо-
 димо привлекать иностранные
 инвестиции.**

● Также благодаря данной
 системе, был внедрен системный
 подход выдачи иностранной
 валюты коммерческим банкам,
 целью которой являлось обеспе-
 чение стабильности, развитие
 безналичных расчетов и умень-
 шение зависимости кредитных
 организаций от НБТ. В рамках
 данной системы для получения
 иностранной валюты банки
 должны увеличивать кредитование,
 продажу наличной иностранной
 валюты, стимулировать безна-
 личные расчеты, а также уменьшать
 проблемные кредиты, непро-
 центные доходы, участвовать в
 аукционах НБТ.

С момента внедрения данной
 системы количество банковских
 платежных карт и электронных
 кошельков увеличилось много-
 кратно, однако, существующая
 платежная инфраструктура не

используется в должной мере со
 стороны пользователей, в том
 числе, и потому, что частный сектор
 не заинтересован в безналичных
 расчетах. Около 90% процентов
 транзакций со стороны держа-
 телей банковских платежных
 карт осуществляются по снятию
 наличности. При существующей
 ситуации, когда частный сектор
 не заинтересован в прозрачности,
 монетарная политика не может
 быть в полной мере эффективной.
 Нельзя добиваться прозрачности
 только административным путем,
 необходимо также внедрять
 рыночные механизмы, которые
 будут стимулировать предприни-
 мателей заниматься прозрачной
 деятельностью.

● Видением НБТ банковской
 системы страны является
 стабильная и устойчивая к шокам
 банковская система, преобразо-
 вание НБТ в финансовый мегаре-
 гулятор страны, усиление финан-
 сового мониторинга, реализация
 полноценного корпоративного
 управления в банковской системе
 страны, снижения уровня долла-
 ризации, полноценное внедрение
 финтех, что позволит снизить
 операционные расходы кредитных
 организаций, развитие страхо-
 вого рынка страны, повышение
 финансовой доступности. НБТ не
 собирается сворачиваться с пути
 проведения реформ, однако стоит
 помнить, что монетарная политика
 сама по себе не может решить все
 проблемы.

*Хамрализода Махмуд,
 Заместитель начальника
 управления платежных
 систем Национального
 банка Таджикистана.*

“Ҳумо”: Расонидани хизматрасони дастрасу босифат ба аҳоли мароми мост!

Ташкилоти амонатии қарзии хурди “Ҳумо” аз ҷумлаи муассисаҳои фаъол дар бозори бонкии кишвар ба шумор меравад, ки солҳост устуворона хадамоти бонкиро ба муштарӣ пешниҳод мекунад. Бо мақсади шинос намудани теъдоди бештари хонандагон бо фаъолияти ин ташкилот, вазъи молиявии он, иқдомҳо ва нақшаҳои он чиҳати боз ҳам беҳтар намудани хизматрасониҳои бонкӣ, маҷаллаи “Бонкдорӣ Тараққиёт Ҷаҳонишавӣ” бо директори ташкилоти амонатии қарзии хурди “Ҳумо” Фирдавс Маюнусов мусоҳиба намуд.

ниёзҳои мардумро бароварда месозад ва оё барои некӯахлоқии аҳоли мусоидат мекунад? Вазъи феълӣ ва нишондиҳандаҳои солони ташкилот шуморо қаноатманд мекунад?

– Ҳадафи ташкилоти мо ҳиссагузори дар тамоми самтҳои рушди кишвар ва некӯахлоқии мардум мебошад. Ташкилот айни замон барои мизочоне, ки ба соҳибкориҳои истеҳсоли машғуланд, бо меъёри фоизи нисбатан пасттар қарз дода истодааст. Соҳаи дигаре, ки ташкилот ҳоло барои мусоидат намудан ба некӯахлоқии аҳоли маблағгузори карда истодааст, ин соҳаи кишоварзӣ мебошад. Бо ин мақсад ба ин соҳа низ бо меъёри фоизи пасттар қарз дода мешавад. Аз ибтидои соли равон ташкилот иқдоми махсусро дар пешниҳоди қарзҳои соҳаи кишоварзӣ ва истеҳсолоти роҳандозӣ намуд, ки акнун кишоварзон ва соҳибкорон метавонанд бо шарту шароити мусоид барои кишти кор, хариди нуриҳои минералӣ, техникаҳои хоҷагии қишлоқ,

◀ **ТАҚҲ “Ҳумо” яке аз ташкилотҳои амонатии қарзии хурде ба шумор меравад, ки қариб дар ҳама ноҳияҳои кишвар марказҳои хизматрасониҳои худро боз кардааст. Ба фикри шумо, ин ва дигар комёбиҳои ТАҚҲ “Ҳумо” чӣ тавр ба даст омадаанд?**

– Ташкилоти мо аз рӯзҳои аввали ташкилшавӣ тасмим

гирифт, ки нахуст хизматрасониҳои худро дар минтақаҳои дурдаст ба роҳ монда, бо ин восита соҳаҳои кишоварзӣ ва тичоратро дастгирӣ намояд. Бинобар ин, имрӯз 78% сандуқи қарзӣ ва мизочони ташкилот дар ноҳияҳо ва деҳаҳои ҷумҳури мебошанд.

◀ **Фаъолияти ташкилоти амонатии қарзии хурди “Ҳумо” то кадом андоза**

сохтани гармхонаҳо ва сардхонаҳо қарз дастрас намоянд.

◀ **Дар низоми бонкии Тоҷикистон бонкҳо ва муассисаҳои қарзии зиёде фаъолият мекунанд ва рақобати солиро ба вучуд овардаанд. Ба назари шумо, барои ташкилоти амонатии қарзии хурд дар чунин шароит ҷалби муштариён осон аст?**

– Албатта, ҷалби муштариён дар чунин шароит осон нест ва ташкилот ҳамеша кӯшиш мекунад дар мадди аввал хизматрасонии босифатро ба мизочон пешниҳод кунад ва онҳоро бо маҳсулоти зарурӣ ва муосир сари вақт таъмин намояд.

◀ **Дар Паёми имсолаи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии**

Тоҷикистон ба Маҷлиси Олии Тоҷикистон дар назди низоми бонкии кишвар дастуру супоришҳои муҳим гузошта шуданд. Ташкилоти Шумо барои иҷро намудани дастуру супоришҳо, аз қабилӣ паст кардани фоизи қарзҳо ва зиёд намудани маблағи қарзҳои дарозмуҳлат ба соҳаҳои иқтисодиёт, махсусан, ба соҳибкории истеҳсолӣ кадом корҳоро анҷом доданист?

– ТАҚХ “Ҳумо” мунтазам меёри фоизҳои худро аз рӯи қарзҳо бо эълон намудани иқдомҳои гуногун ба соҳаҳои кишоварзӣ ва истеҳсолӣ коҳиш дода истодааст. Бо мақсади ба соҳаҳои иқтисодиёт, аз ҷумла истеҳсолот, пешниҳод намудани қарзҳои арзони дарозмуҳлат ташкилот

бо барномаҳои мухталифи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамкориро ба роҳ мондааст. Аз ҷумла, 21 январи соли 2022 байни Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ҶСП ТАҚХ “Ҳумо” дар доираи барномаи маблағгузории арзиши иловашуда дар соҳаи хоҷагии қишлоқ, ба маблағи 2 млн. евро шартномаи қарзӣ ба имзо расонида шуд. Илова бар ин, ташкилот нақша дорад, ки бо шарикони кунунӣ ва нав ҳамкориро тақвият дода, маблағҳои арзону дарозмуҳлат ҷалб намояд, аз он ҷумла бо Бонки Аврупои Таҷдид ва Рушд дар рӯзҳои наздик шартномаи қарзӣ баста мешавад.

◀ **Беҳтар кардани дастрасии соҳибкорону кишоварзони ноҳияҳои дурдаст ба хизматрасониҳои бонкӣ, баланд бардоштани сатҳи маърифати молиявии аҳоли ва афзоиши эътимоди мардум ба низоми бонкӣ низ аз масъалаҳои муҳиме ҳастанд, ки дар маркази тавачҷӯҳи роҳбарияти кишвар қарор доранд. Барои иҷрои ин масъалаҳо ТАҚХ “Ҳумо” чӣ иқдомҳоеро амалӣ карданист?**

– Мақсади асосии ташкилот таъмин намудани доираи васеи хизматрасониҳои бонкии босифат ба аҳоли мебошад. Илова бар ин, ташкилот мақсаду вазифаҳои иҷтимоиро ҳам ба худ қабул кардааст, ки яке аз онҳо таъмин намудани дастрасӣ ба

хизматрасониҳои бонкӣ дар ноҳияҳои дурдаст ва мусоидат кардан барои баланд бардоштани саводнокии молиявӣ ва рақамӣ дар деҳот мебошад. Бо ин мақсад, тули чанд сол аст, ки ТАҚХ “Ҳумо” ба мизочони худ ва ба аҳоли дарсу машғулиятҳои омӯзишӣ ва машваратҳои мегузаронад. Дар давоми се соли охир ташкилот ба зиёда аз 24 ҳазор нафар ин гуна омӯзишҳо гузаронид ва ин корро давом медиҳад.

◀ **ТАҚХ “Ҳумо” дар самти истифодаи технологияҳои рақамӣ дар фаъолияти худ ба чӣ натиҷаҳо ноил шудааст ва дар оянда кадом корҳои дигарро анҷом доданист?**

– Қобили қайд аст, ки дар ташкилоти мо барои рушд додани технологияҳои рақамӣ соли 2017 сохтори алоҳидаи “Ҳумо Лаб”-ро таъсис дода шуд, ки дар он мутахассисони ҷавон маҳсулот ва хизматрасониҳои рақамиро барои мизочон тартиб медиҳанд. Тайи солҳои 2017-2021 ҳамзамон бо рушди барномаи автоматикунони бонкӣ онҳо боз якчанд платформа ва барномаҳои тайёр намуданд, аз он ҷумла барномаи бонкинги мобилии “Ҳумо Онлайн”, барномаи мобилии “Ҳумо Интиқол”, барномаи мобилӣ барои кормандон “Ҳумо Корманд”, системаи пардохтии “Ҳумо Пей” ва ғайра аз ҷумлаи онҳост. Соли гузашта барои осон ва беҳтар намудани дастрасӣ ба маҳсулотҳои қарзӣ, платформаи нави “ОРЗУ”-ро

тайёр намудем, ки он технологияҳои навро, аз он ҷумла скоринг, барномаҳои мобилӣ ва ғайраро фаро мегирад.

Бо мақсади тайёр намудани мутахассисон дар самти тартиб додани барномаҳои иттилоотӣ дар доираи Академияи рақамии “Ҳумо” якчанд курсҳои омӯзишии роӣгон ташкил ва гузаронида шуданд. Аз аввали таъсисёбии Академияи зикршуда, дар он зиёда аз 170 ҷавон дар курсҳои омӯзишӣ таълим гирифтанд.

◀ **Дар айни замон гузаштан ба пардохтҳои ғайринақдӣ дар ҷумҳури яке аз ҳадафҳои муҳими соҳаи бонкдорӣ ба ҳисоб меравад. Дар ин ҷода кадом корҳои субут расонида шудаанд ва ташкилоти Шумо барои ҳавасманд кардани аҳоли ба пардохтҳои ғайринақдӣ кадом иқдомҳоро пеша кардааст?**

– ҶСП ТАҚХ “Ҳумо” ҷиҳати рушди пардохтҳои ғайринақдӣ аз тамоми имкониятҳои мавҷуда истифода намуда истодааст. Ҷиҳати ҳавасмандгардонии аҳоли ва оммавиғардонии пардохтҳои ғайринақдӣ ташкилот иқдоми кэшбекро мунтазам роҳандозӣ менамояд. Масалан, шуруъ аз моҳи апрели соли 2021, ташкилот аз ғоидаи худ дар ин самт даст

кашида, тамоми комиссияҳои аз соҳибкорон гирифтара ба намуди кэшбек ба муштарииён - пардохткунандагони ғайринақдӣ равона намудааст. Яъне, ҳангоми ба таври ғайринақдӣ бо истифода аз QR-рамз пардохт намудани муштарӣ, фоизи муайян дар шакли кэшбек ба ӯ баргардонида мешавад. Инчунин, дар ҳамкорӣ бо соҳибкорон мунтазам иқдомҳо роҳандозӣ мегарданд, ки то 50% арзиши мол ё хизмати расонидашуда ҳамчун кэшбек ба пардохткунанда бармегардад. Ба туфайли ин амалҳо пардохтҳои ғайринақдӣ дар муассисаҳои савдою хизматрасонӣ тавасути кортҳои бонкӣ ба 159% ва бо QR-рамзи ташкилот ба 345% нисбат ба соли гузашта афзоиш ёфтаанд.

◀ **Масъалаи ба кор фаро гирифтани бонувон дар ташкилоти шумо чӣ гуна аст ва барои дастгирии онҳо кадом маҳсулоти нави бонкӣ пешниҳод карда мешавад?**

– Барои мизочон - занон дар ташкилоти мо маҳсулоти қарзии “Старт-бизнес” барои оғози фаъолият ва маҳсулоти “Занҳо дар тиҷорат” бо шароитҳои нисбатан беҳтар пешниҳод карда мешаванд. Ҳангоми ба кор қабул намудани кормандони нав, ба занон ва духтарон имтиёзҳо дода мешаванд. Айни замон зиёда аз 42% мизочон ва 41% кормандони ташкилотро занон ташкил медиҳанд.

◀ **Зиёд шудани теъдоди қарзҳои ғайрифайол яке аз мушкилиҳое ба шумор мераванд, ки дар чанд соли охир ба қатъ шудани фаъолияти баъзе ташкилотҳои қарзӣ боис шуданд. Оё дар ташкилоти шумо ҳам қарзҳои ғайрифайол ҳастанд ва агар вучуд дошта бошанд, барои ҳалли ин масъала кадом корҳоро анҷом дода истодаед?**

– Ташкилот дар қори худ принципи маблағгузорию масъулро истифода мебарад ва кӯшиш менамояд, ки қарзҳои худро барои рушди мизочон пешниҳод намуда, аз ҳад зиёд қарз додан пешгирӣ кунад. Барои ин ташкилот аз ҳама имкониятҳои Бюрои Қарзҳои Иттилоотии Тоҷикистон истифода мебарад. Ҳиссаи қарзҳои ғайрифайол дар ташкилот

нисбатан хурд буда, NPL аз 1% камтар мебошад.

◀ **Умуман, ба фикри шумо чӣ қарзҳои ғайрифайол кард, ки қарзҳои ғайрифайол табдил наёбанд?**

– Барои зиёд нашудани қарзҳои ғайрифайол пеш аз ҳама омӯзиши кормандонро дуруст ба роҳ монда, кумитаҳои қарзиро пурзӯр намудан лозим аст. Инчунин, ҳангоми тайёр намудани маҳсулотҳои қарзӣ таҳлили дурусти пардохт-пазирии мизочро ворид карда, хавфҳои худ мизочонро ба назар гирифтани даркор аст. Фарҳанги мувофиқи корпоративӣ дар идоракунии хавфҳо нақши муҳим мебозад. Яъне, қабл аз ҳама, дар вақти пешниҳоди қарз аллакай бояд ҳамаи хавфҳо ба назар гирифта шаванд ва ҳангоми ба душворӣ дучор омадани мизочон, таври дурусти кор бо онҳо бояд ба роҳ монда шаванд.

◀ **Дар мавриди ҳарчи бештар ҷалб кардани сармояи хориҷӣ, бахусус, сармояи мустақим ТАҚХ “Ҳумо” кадом тадбирҳоро андешида истодааст? Дар робита ба ин, чиҳати афзоиши пасандозу амонатҳои шахсонӣ ҳуқуқӣ ва воқеӣ кадом корҳо рӯйи даст гирифта шудаанд? Ба назари шумо, чӣ бояд кард, ки аҳоли пасандозҳои худро дар низомии бонкӣ нигоҳ дорад?**

– Моҳи сентябри соли 2021 ташкилот ширкати маъруфи ҷопонӣ гурӯҳи “Gojo &

Company, Inc”-ро ба ҳайати саҳмдорони худ ҷалб намуд, ки он 3 млн. доллари ИМА-ро барои хариди саҳмияҳои ТАҚХ “Ҳумо” ба Ҷумҳурии Тоҷикистон ворид намуд. Моҳи феврари 2022 бошад, ташкилоти Gojo & Company, Inc сармояи ташкилотро иловатан ба 3 млн. доллари ИМА зиёд намуд, яъне дар муддати 6 моҳ ташкилот ба Ҷумҳурии Тоҷикистон 6 миллион доллари ИМА сармоя ворид кард. Инчунин, барои таъмини афзоиши сандуқи қарзӣ дар соли 2022, ташкилот нақша дорад, ки зиёда аз 20 млн. доллари ИМА маблағҳои қарзиро аз беруни кишвар ҷалб намояд. Оид ба зиёд намудани пасандозҳо, пеш аз ҳама, боварии аҳолиро ба соҳаи бонкӣ пурзӯр бояд кард, аз он ҷумла, хизматрасонии хуб ва маҳсулоти зарурӣ ва муосир вобаста ба вазъи бозор пешкаш намудан лозим аст.

◀ **ТАҚХ “Ҳумо” дар робита ба “Солҳои рушди саноат” эълон шудани солҳои 2022-2026 чӣ гуна тасмим дорад ва нақшаҳои он барои ояндаи наздик аз чӣ иборатанд?**

– Ташкилот нақша дорад, ки чиҳати рушди саноати хурд маҳсулоти қарзии махсус тайёр намуда, шарту шароитҳои қарзиро ба ин самт мувофиқ намояд.

Мусоҳиб:
Аслам Мӯминов,
“БТЧ”.

**АЗ ЗАНГҲО ВА НОМАҲОИ
БЕШУМОРИ ЭЛЕКТРОНИИ
РАВОНКАРДААШОН ЯГОНТОЯШ
БА ҲАДАФ МЕРАСАД.**

Мутахассисон мегӯянд, ки қоидаҳои амну беҳатари собиқа ҳамоно боқӣ мемонанду амал мекунанд: ҷавоб надодан ба зангҳо аз рақамҳои ношинос; наraftан аз пайи ишораҳои, ки маблағҳои пулӣ ваъда медиҳанд ва кӯшиш намоед, ки бо одамони ношинос суҳбат накунед. Ва ниҳоят, худ ва наздиконатонро эҳтиёт намоед!

Найрангҳои нави қаллобон, ё чӣ гуна одамон ҳам қарздор мешаванду ҳам хонаҳои худро аз даст медиҳанд

Тавре таҷрибаи зиндагӣ нишон медиҳад, ҳар қадаре, ки илму техника пеш раваду технологияҳои иттилоотӣ рушд намоянд, ташкилотҳои қарзӣю молиявӣ ва дигар соҳаҳои иқтисодиёт ин ҳама дастовардҳои муосирро дар амалияи худ мавриди истифода қарор диҳанд, қаллобону фиребгарони кордидаю омӯзишфто ба ҳамон андоза кӯшиш ба харҷ хоҳанд дод, то ки ҷиҳати ноил шудан ба мақсаду ғаразҳои нопоки худ қадаме пештар бошанд. Барои ин кор онҳо аз тамоми роҳу усул ва воситаҳои қонунию ва ғайри он истифода мебаранд ва дар баъзе мавридҳо комёб низ мешаванд.

Дар вақтҳои охир қаллобон бозиҳои худро дар миқёси бузургтар оғоз кардаанд – акнун онҳо на танҳо аз қортҳои бонкӣ пул медузданд ва қарзхоро ба номи бегонаҳо ба расмият медароранд, балки одамонро розӣ мекунонанд, ки хонаҳояшонро ба гарав монда, фурӯшанд. Коршиносон одамонро аз ин гуна хавфҳо огоҳ мекунанд, вале ҳанӯз бо онҳо чӣ гуна мубориза бурданро намендонанд.

Моҳи декабри соли гузашта дар форуми байналмилалӣ оид ба мубориза бо қаллобӣ дар бахши технологияҳои баланд AntiFraud Russia намояндагони Сбербанк ва Вазорати қорҳои дохилии Русия иброз доштанд, ки ин тамоюли нав аст ва дар ин гуна тарҳҳо нақши ширкатҳои риэлторӣ дида мешавад.

РБК бо иқтибос ба суҳанони сардори раёсати муқовимат бо киберқаллобии Сбербанк Сергей Велигодский чунин менависад: “Дар ибтидо қаллобон аз қортҳо пул медуздиданд, сипас ба гирифтани қарз сар карданд ва акнун ба мавзӯи нав рӯй оварданд – ба шаҳраванд тавре таъсир мерасонанд, ки вай акнун дар якҷоягӣ бо қарзҳо боз моликияти ғайриманқули худро ба гарав монда, мефурӯшад. Гузашта аз ин, агар пештар баъди чунин ҳамлаҳо одамон қарздор мешуданд, акнун бошад, онҳо бе хонаю дар мемонанд. Чунин аст таърихи нофаҳмою номаълум, дар ин вазъият чӣ бояд кард”.

Дар робита ба ин ҳолатҳо сардори Сарраёсати ВҚД-и Русия Филипп Немов хавфи мавҷударо тасдиқ намуда, иттилоъ дод, ки дар тарҳҳои қаллобӣ ба тариқи иштироки бевоситаи риэлторҳо ва ташкилотҳои маблағгузори хурд анҷом дода мешаванд.

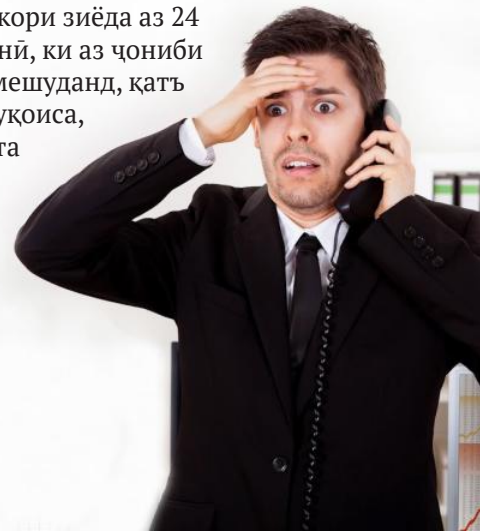
Қаллобон ба қурбонҳои худ занг зада, худро

кормандони хадамоти амнияти бонк муаррифӣ мекунанд ва дар бораи амалҳои шубҳанок бо суратҳисобҳо хабар медиҳанд. Агар мизоч бовар кунад, бо мақсади наҷот додани андӯхтҳои худ якҷанд амалҳои аҷоибро анҷом медиҳад: пулҳои худро ба суратҳисоби “бехатар”, ки барояш фиребгарон гуфтаанд, мегузаронад, қарз мегирад ва боз онро ба одамони ношинос медиҳад.

Дар идомаи кори худ бадкорон аз паси моликияти ғайриманқули қурбонии худ мешаванд – ба ин маънӣ, ки гӯё касе бо роҳи ба гарав мондани моликияти вай қарз гирифтани аст. Дар ин мавридҳо шахс ба хоҳири аз даст надодани манзили зист худааш аз тариқи ба гарав мондани хонааш гирифтани қарзро ба расмият медарорад ё онро мефурӯшад. Мутаассифона, дар ин ҳолат ҳам пулҳо боз ба ҷайби қаллобон ворид мешаванд.

МАРДУМ БОЯД ҲУШӢР БОШАД, ТО КИ АЗ АМАЛҲОИ ҚАЛЛОБОН ПЕШГИРӢ НАМОЯД

Бояд диққати мардумро ба ин гуна амалҳои фиребгаронаи қаллобон ҷалб намуд, то ки ҳушғиро аз даст надиханд. Зеро танҳо дар семоҳаи сеюми соли 2021 бо ташаббуси Бонки марказии Русия кори зиёда аз 24 ҳазор рақамҳои телефонӣ, ки аз ҷониби фиребгарон истифода мешуданд, қатъ карда шуданд. Барои муқоиса, ин назар ба соли гузашта ду маротиба зиёд аст. Ба ибораи дигар, аз 183 ҳазор то 256 ҳазор адад амалиёт бе ризоияти мизочон анҷом дода шуда, 3,2 млрд. рубл дуздаи шудааст,

ки назар ба семоҳаи сеюми соли 2020 ба андозаи 18% зиёд мебошад. Ва бояд гуфт, ки ин танҳо дар асоси маълумотҳои расмие, ки пешниҳод гаштаанд.

Аҷоиботи кор дар он аст, ки оид ба зиёд-шавии киберқаллобӣ ҳозир дар ҳама ғӯшаю канори олам ҳарф мезананд, огоҳ мекунанд, вале одамон кушодани калимаҳои истинодӣ дар сомонаҳои интернетӣ, гузаронидани маблағҳоро ба ҳисобҳои ношинос, ба “кормандони амният” хабар додани маълумотҳои шиносномаи худ ва се рақами паси корти бонкиро идома медиҳанд.

Барои беҳтар дарк кардани масъала як мисол меорем: моҳи ноябри соли 2021 бисёре аз шаҳрвандони Русия дар почтаҳои электронии худ оид ба баргардонидани андӯхтҳои суғуртавӣ огоҳинома гирифтанд. Кормандони кадом як “ҳадамоти мониторинги молиявӣ” дар бораи баргардонидани андӯхтҳои суғуртавӣ ва мушкilotи баамал-омада дар раванди интиқоли маблағҳо хабар равон карда буданд. Ва барои анҷом додани амалиёти баргардонидани маблағҳо бояд тугмачаеро дар матни нома пахш кардан зурур аст.

Баъзеҳо инро шӯҳӣ хаёл карда, хандиданд ва номаро ба бахши “Спам” равон карданд, дигарон барои муайян кардани асли гап саросемавор ба муассисаҳои гуногун занг заданд, вале касе, ки тугмаро пахш намуда, тибқи раҳнамоиҳои онҳо амал кард, пулҳояшро аз даст дод.

Дар назар бояд дошт, ки қаллобон маҳз ба ҳамин амалҳои қурбонихоӣ худ умед мебаранд: аз зангҳо ва номаҳои бешумори электронии равонкардашон ягонтояш ба ҳадаф мерасад. Одамон метарсанд, ки пасандозу моликияти худро аз даст надиханд (бигузур ғайриихтиёру бешууроно бошад ҳам), дар бораи пардохтҳо ва ҷубронпулиҳо бисёр шундаанд, бинобар ин, ба доми фиребгаронаи онҳо меафтанд.

ҲАР БИСТУМИН ЗАНГИ ТЕЛЕФОНӢ АЗ ҚАЛЛОБОН МЕБОШАД

Барои ҷоннок кардани мубориза бо қаллобони телефонӣ Вазорати рушди рақамӣ, алоқа ва робитаи оммавии Русия пешниҳод намуд, ки ба оператороне, ки зангҳои аз рақамҳои тағйирдодашударо дар низоми худ қабул менамоянд, ҷавобгари маъмури ҷорӣ карда шавад. Тавре аз рӯйи арзёбии вазорати зикршуда бармеояд, ҳар 20-умин занги телефонӣ аз рақами номаълум – ин занг аз қаллоб мебошад.

Дар Бонки амонатгузори Русия бошад, роҳу воситаҳои аз тариқи овоз муайян кардани қаллобони телефонӣ ва нигоҳ доштани амалиёти шубҳанокро ёд гирифтаанд. Бонки марказии ин кишвар ҳанӯз соли гузашта барои чунин қаллобон ҷорӣ кардани ҷазои ҷиноятӣ ва ба муҳлати то 10 сол маҳрум кардан аз озодиро пешниҳод карда буд. Дар он муҳлате, ки мақомот барои ҳимояи шаҳрвандон аз фиребгарон воситаҳои нав меҷӯяд, қаллобон амалҳои сиёҳи худро идома медиҳанд.

Мутахассисон мегӯянд, ки қоидаҳои амну бехатари собиқа ҳамоно боқӣ мемонанду амал мекунанд: ҷавоб надодан ба зангҳо аз рақамҳои ношинос; нарафтан аз пайи ишораҳои, ки маблағҳои пулӣ ваъда медиҳанд ва кӯшиш намоед, ки бо одамони ношинос суҳбат накунед. Ва ниҳоят, худ ва наздиконатонро эҳтиёт намоед!

ҲАР ШАШУМИН ШАҲРВАНДИ РУСИЯ ПУЛ Ё МОЛИКИЯТИ ХУДРО БО АЙБИ ҚАЛЛОБОН АЗ ДАСТ ДОДААСТ

Профессори донишгоҳ, файласуф ва фарҳангшиноси 76-сола Игор Яковенко қурбонии фиребгарони телефонӣ шуд. Дар оғоз ҷинояткорон пирамардро бовар кунониданд, ки онҳо квартираи ӯро аз қаллобон наҷот медиҳанд.

Тобистони соли гузашта ба вай гӯё аз Бонки марказӣ занг зада, аз амалҳои шубҳанок, ки дар суратҳисобҳои ӯ рух дода истодаанд, хабар доданд. Дар муддати ду моҳ Игор Яковенко аз пасандозҳо, квартира дар Москва ва бӯстонсарои худ маҳрум шуд. Дар ин бораи ба РБК адвокати профессор Сергей Худяков хабар дод.

Барои он ки профессорро дилпур намоянд, ба ӯ хабар доданд, ки тамоми суратҳисобҳои вай таҳти назорат қарор доранд. Вале барои он ки қаллобон дар болои ҷиноят дастгир карда шаванд, бояд тамоми пулҳоро гирифта, ба ҳисоби дигар гузаронидан зарур аст. Баъд аз ин, аз бонк қарз гирифта, пулҳоро боз ба ҳамон суратҳисоб гузаронад. Ба ҳамаи ин қаноат накарда, қаллобон

ба квартираи Игор Яковенко шавқу ҳавас пайдо карданду нақшаи шуми худро ба кор дароварданд. Ин дафъа онҳо гуфтанд, ки барои наҷот додани квартира ӯ бояд шартномаи хариду фурӯш баста, пулҳои онро ба кормандони полисе, ки кори риэлторҳои фиребгарро пеш мебарад, супорад. Нақшаи онҳо ниҳоят норавшан буд ва он қадар боваринок ҳам набуд, вале олим боз ба доми фиреби онҳо афтид. Дар баробари ин, барояш гуфтанд, ки дар бораи занг аз бонк ба касе нагӯяд, то ки нақшаи тарҳрезшудаи амалиёти махсус вайрон нашавад. Дар ин байн профессор ҳуҷҷатҳоро дар бораи фурӯши квартира ва бўстонсаро имзо карда, пулҳоро тибқи маслиҳат супорид. Баъд аз ин, “дӯстони Ҳимоятгар” дигар боре ҳам ба ӯ занг назаданд. Ба ҷойи онҳо харидори картира пайдо шуда, талаб кард, ки Игор Яковенко бо писари ноболиғаш дар муддати чанд рӯз хонаро холи намояд.

Дар ниҳояти кор, профессор ба идораи пулис ва прокуратура ариза навишт ва бар асоси он кори ҷинояти оғоз карда шудааст. Умед аст, ки ин муомила ғайриқонунӣ ҳисобида шавад, зеро бачаи ноболиғ дар қайди квартира мебошад.

Худи Игор Яковенко зимни суҳбати худ шарҳ дод, ки ба назараш ҳама гуфтаҳои онҳо ҳақиқат намуданд, зеро: “Онҳо ба ман аз номи бонки давлатӣ мактубҳои дуруст тартибдода ва дар коғазӣ намунаи расмӣ чопшударо, ки ба назар асл менамуд, мефиристоданд”. Дар баробари ин, номбурда қайд кард, ки бо қаллобон танҳо бо телефон суҳбат мекард, зеро онҳо аз воҳӯрии рӯ ба рӯ худдорӣ мекарданд.

Дар навбати худ, қорбарони шабакаҳои иҷтимоӣ ҳайрон ҳастанд: магар чунин мумкин аст!? Профессор шуда ба фиребгарон бовар кардааст! Дар баробари ин, ҳама гуна омор нишон медиҳад, ки маҳз одамони куҳансол қурбонии макри қаллобон мегарданд. Боз

ҳам маълум мегардад, ки маълумоти олии ва дараҷаҳои илмӣ қафолат намедиханд, ки Шумо ба доми Ҳиллагарон намеафтед.

Бо Ҳиллаю найранг аз қурбонии худ “кашида” гирифтани квартира – ин маҳорати баланди қаллобон ба ҳисоб меравад. Бештари вақт маккорон роҳу усулҳои куҳнаро истифода мебаранд. Онҳо ба одамон паёмакҳоро дар бораи ба мушкилоте гирифтор шудани ҳешу таборашон равон мекунанд ва хабар медиҳанд барои ҳалли масъала маблағи калон зарур аст.

Ҳамчунин қаллобон паёмакҳо равон карда, хоҳиш менамоянд, ки ба рақами телефони нишондодашуда занг зананд ё аз тариқи истиноди оварда, гузариш намоянд. Дар ҳарду ҳолат шахс ба хавф рӯ ба рӯ мешавад, зеро метавонанд аз суратҳисоби вай пулҳояшро дузданд.

ЗАНГҲО АЗ “ҲАДАМОТИ АМНИЯТӢ”-И БОНКҲОИ МУХТАЛИФ АКНУН КАСЕРО БА ҲАЙРАТ НАМЕОРАНД

Қоршиносон хотиррасон менамоянд, ки дар баъзе мавридҳо агар ягон амалиёти бонкӣ барояшон шубҳаовар намояд, бонкҳо метавонанд занг зананд. Вале онҳо ба ҳеҷ ваҷҳ муштарӣ-ёнро бовар намекунонанд, ки пулҳоро ба дигар суратҳисоб гузаронанд, балки фаъолияти корти бонкиро муваққатан қатъ менамоянд.

Бояд дар назар дошт, ки вақтҳои охир фиребгарон, ки худро кормандони Бонки маркази ва ё мақомоти ҳифзи ҳуқуқ муаррифӣ менамоянд, барои баланд бардоштани эътимоднокии худ ба қурбонихои худ сурати ҳуҷҷатҳои худро мефиристанд. Табиист, ки онҳо ҳуҷҷатҳои қалбакиро истифода мебаранд, вале одамон ба онҳо бовар мекунанд ва маълумотҳои махфиро ошкор месозанд.

Аз ҳама муҳимтар, якчанд калимаи инқории “на”, аз қабилӣ ҷавоб надодан ба зангҳо аз рақамҳои ношинос, хабар надодан дар бораи маълумоти шахсӣ ва маълумоти корти бонкӣ, бовар накардан ба бурдҳои афсонавӣ ва ёриҳои моддӣ, ки аз тариқи телефон ба шумо пешниҳод менамоянд, кумак мекунанд, ки моликияти худро аз қаллобону нобакорон Ҳимоя намоед. Фаромӯш набояд кард, ки пасандозу андӯхтҳои худро дар як лаҳза метавон аз даст дод, вале баргардонидани онҳо ниҳоят мушкил хоҳад буд.

**Таҳияи А. Қурбонов,
бо истифода аз маводи
Интернет.**

Роҳҳои такмилдиҳии идоракунии корпоративӣ дар бонкҳои тиҷоратии Ҷумҳурии Тоҷикистон

Дар мақолаи мазкур муаллиф яке аз масъалаҳои баҳсталаб ва муосир – такмили идоракунии корпоративиро дар бонкҳои тиҷоратӣ баррасӣ ва зерӣ таҳқиқу таҳлил қарор додааст. Метавон гуфт, ки идоракунии корпоративӣ барои низоми бонкдории кишвари мо истилоҳи нав воридшуда ба ҳисоб меравад.

Ворид намудани идоракунии корпоративӣ ба низоми бонки тиҷоратӣ аз ҷониби олимони ин соҳа гуногунҷанба эътироф карда мешавад. Ҳатто баъзе аз мутахассисон онро тамоман эътироф накарда, қайд меkunанд, ки фаъолияти бонкҳо бояд ба вазъи дохилӣ ва вазъи бозор нигаронида бошад ва он бояд бо таваккал қору фаъолияташро амалӣ созад. Аммо ба андешаи муаллиф, ворид намудани идоракунии корпоративӣ дар бонкҳои тиҷоратӣ ба рушди бонкҳо, даромад ва беҳтаргардонии хизматрасониҳои қарзӣ ба аҳоли мусоидат хоҳад кард. Барои рушду тақомули идоракунии корпоративӣ дар низоми бонкҳои тиҷоратӣ, ба ақидаи муаллиф, бояд якҷанд принципу механизмҳо ва омилҳои тиҷоратӣ ба назар гирифта шаванд, зеро онҳо барои амалӣ сохтани идоракунии корпоративӣ мусоидат хоҳанд кард. Аз ҷумла, яке аз принципҳои асосии идоракунии корпоративӣ – ин принципи демократӣ, яъне ҳаракату фаъолияти озоди тамоми кормандони бонк, роҳбарият, менечерон, саҳмдорон, ба инобат гирифтани фикру андешаҳои онҳо, саҳми якҷоя барои дастрас намудани ғоида ва даромади бонк ба ҳисоб мераванд.

Масъалаи идоракунии корпоративӣ дар иқтисодиёти ҷаҳони муосир, махсусан дар бонкҳои тиҷоратӣ яке аз масъалаҳои мубрам ба ҳисоб меравад. Дар робита ба ин, Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар яке аз Паёмҳои наватии худ баҳри андешидани ҷораҳои мушаххас дар низоми бонкӣ, алаҳхусус дар самти коҳиш додани хавфҳо ва ҷорӣ намудани усулҳои идоракунии корпоративӣ изҳори андеша кардаанд [7; 8]. Тавре таъкид карда шуд, идоракунии корпоративӣ мафҳуми нав аст ва ба

истилоҳоти низоми бонкӣ солҳои охир ворид гардидааст.

Дар шароити иқтисоди бозоргонӣ низоми муосири идоракунии корпоративӣ имконият медиҳад, ки муносибатҳо байни Шӯрои назирон, Роҳбарият ва саҳмдорон дар сатҳи муносиб ташкил карда шуда, нисбат ба ҳамдигар боварии пурра дошта бошанд ва аз беҳтаршавии фаъолияти бонк ва ё ҷамъияти саҳомӣ манфиатдор бошанд. Чунин низом ба афзоиши арзиши хизматрасонии бонк мусоидат намуда, ба сармоягузoron қафолат медиҳад, ки пули онҳо самаранок истифода бурда мешавад. Сарфи назар аз он, ки пешниҳоди оммавии саҳмияҳо дар ибтидои қор як тартиби ҷалби маблағҳо ба шумор меравад, дар оянда ҷалби маблағгузории иловагӣ ба фаъолияти бонк аз бунёди низомии идоракунии корпоративӣ, ки ҷавобгӯи стандартҳои олии байналмилалӣ мебошад, вобаста хоҳад буд. Аз ин лиҳоз, шартҳои зарурии сармоякунонии бонкҳо ва дар ин замина таъмини устувории молиявии онҳо аз дуруст ба роҳ мондани идоракунии корпоративӣ вобастагӣ дорад.

Бояд қайд кард, ки дар сурати риояи принципҳо ва стандартҳои идоракунии корпоративӣ, мониторинги доимии фаъолияти ташкилотҳои қарзӣ, ташаккул додани низоми самарбахши идоракунии хавфҳо ва назорату аудити дохилӣ ба сатҳи баланди фарҳанги корпоративӣ ноил шудан имконпазир аст. Дар бонкҳое, ки низоми идоракунии корпоративӣ навишта шудааст, дуруст ба роҳ монда нашудааст, барои тамоми низоми молиявии кишвар хавф эҷод меkunанд. Маҳз бинобар надоштани низоми мукаммали идоракунии корпоративӣ дар давраи бухрони иқтисодии панҷ соли пешин бонкҳо натавонистанд ба тақонҳои беруна

муқовимат кунанд ва ба мушкилот гирифта шуданд, ки имрӯз ба низом таъсири бевоситаи худро мерасонанд. Аз ин рӯ, Бонки миллии Тоҷикистон масъалаи низоми идоракунии корпоративиро дар соҳаи бонкӣ яке аз самтҳои муҳим ва афзалиятнок дар сиёсати ислоҳоти худ қарор дода, тайи чанд соли охир баҳри тақвият бахшидани он тадбирҳои зарурӣ меандешад, ки дар ин росто институтҳои байналмилалӣ низ саҳм доранд.

Бонки миллии Тоҷикистон бо кумаки мутахассисони Бонки Аврупоии таҷдид ва рушд таҳлили ҳолати ҷорӣ низоми идоракунии корпоративиро ба роҳ монд ва дар доираи тавсияҳои таҳлили мазкур дар ин самт чораҳои дахлдор андешида шуданд, ки ин дар навбати худ ба мустақкам намудани низоми идоракунии корпоративӣ, тақвият додани талаботҳои санадҳои меъёрий ва ба таҷрибаи байналмилалӣ мутабиқ намудани онҳо мусоидат намуданд. Барои мисол, дар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ вобаста ба васеъ намудани ваколати уҳдадорӣ ва масъулияти мақомоти идоракунии, низоми назорат ва аудити дохилӣ, аз ҷумла дар самти идоракунии хавфҳо ба инобат гирифта шуданд.

Бо мақсади танзими муносибатҳо дар самти пешбурди идоракунии корпоративии бонкҳо ва ҷалби сармояи мустақим, ки барои ҷорӣ намудани стандартҳои байналмилалӣ ҳисоботи молиявӣ ва аз аудити ҳарсолаи ҳатмӣ гузаштани субъектҳои дорои манфиати умум ва дигар субъектҳои хоҷагидорӣ аз тарафи танзимгар чораҳои бетаъхир андешида шуданд. Бонки миллии Тоҷикистон аз нимаи дууми соли 2015 татбиқи сиёсати гузариш аз миқдор ба сифатро оғоз намуда буд, ки ин ба беҳтаршавии вазъи идоракунии корпоративӣ дар ташкилотҳои қарзӣ мусоидат карда истодааст.

Маҳз бо беҳтаршавии вазъи идоракунии корпоративӣ дар ташкилотҳои қарзӣ, тайи солҳои 2016-2020 дар нишондиҳандаҳои асосии рушди низоми бонкии Ҷумҳурии Тоҷикистон низ томоҷули беҳтаршавӣ мушоҳида карда мешавад. Қобили зикр аст, ки дороиҳои низоми бонкӣ аз 311 миллион сомони соли 2000-ум ба беш аз 26 миллиард сомонӣ дар соли 2020 расонида шуданд. Дар соли 2020 аз ҷониби ташкилотҳои қарзӣ ба соҳаҳои гуногуни иқтисоди кишвар қариб 10,9 миллиард сомонӣ

қарз дода шуд, ки нисбат ба соли 2017-ум 16,2 фоиз зиёд мебошад. Сифати сандуқи қарзӣ дар соли 2020 нисбат ба соли 2016 ба таври кулӣ беҳтар шудааст. Агар дар соли 2016 ҳиссаи қарзҳои муҳлаташон батаъхирарфта 35%-ро ташкил дода бошад, дар соли 2020 ҳиссаи онҳо дар сандуқи қарзӣ то 12,54% коҳиш ёфтааст. Вобаста ба беҳтаршавии сифати сандуқи қарзӣ даромаднокии дороиҳо (ROA) - и низоми бонкӣ дар солҳои 2016-2020 аз -2,8% то 2,1% афзудааст [1].

Вале ин нишондиҳанда барои расидан ба ҳадафҳои рушди кишвар қонеъкунанда нест. Дар ин бора сатҳи нишондиҳандаҳои марбут ба рушди низоми бонкии кишварҳои хориҷӣ шаҳодат медиҳад. Масалан, дороиҳои умумии низоми бонкӣ нисбат ба ММД дар Россия 75,2% -ро ташкил медиҳанд ва дар кишварҳои дорои иқтисоди бозории рушдкарда онҳо аз ММД ба андозаи 3 маротиба ва аз ин ҳам зиёдтар мебошанд [4]. Ин нишондиҳанда дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соли 2020 30,8%-ро ташкил дод. Маблағгузори қарзии бонкҳо ба иқтисодиёт нисбат ба ММД дар Россия 40,0%, дар ИМА 66% ва дар минтақаи евро 114%-ро ташкил медиҳад [6;13]. Дар Тоҷикистон ин нишондиҳанда дар солҳои охир тамоҷули коҳишёбӣ дорад.

Мақсади ниҳоии низоми идоракунии корпоративӣ – ин ташаккул ва баланд бардоштани боварии аҳоли ба низоми бонкӣ буда, ба устуворӣ ва эътимоднокии фаъолияти минбаъдаи ташкилотҳои қарзӣ мусоидат менамояд. Зеро ташкилотҳои қарзӣ ҳамчун миёнаравҳои молиявӣ бо ҷалби сармоя ва ба ин васила дастгирии соҳибкории истеҳсоли, дар рушди иқтисодиёт нақши муҳим мебозанд.

Расми 1.

Идоракунии корпоративӣ дар бонкҳои тижоратӣ

Сарчашма: аз ҷониби муаллиф таҳия шудааст.

Идоракунии корпоративӣ ин идоракунии

умумии фаъолияти иқтисодии бонки тичоратӣ ба ҳисоб рафта, он аз тарафи маҷлиси умумии саҳмдорон, Шӯрои директорон ва дигар шахсони манфиатдор ба роҳ монда мешавад.

Принсипҳои идоракунии корпоративӣ, ки аз ҷониби Созмони Ҳамкории Иқтисодӣ қабул карда шудаанд, нишон медиҳанд, ки идоракунии корпоративӣ маҷмӯи муносибатҳои байни маъмурияти ширкат, раёсати он, саҳмдорон ва дигар ҷонибҳои манфиатдорро дар бар мегирад. Идоракунии корпоративӣ инчунин ҷаҳорҷӯбаеро дарбар мегирад, ки ҳадафҳои ширкат ва инчунин воситаҳои расидан ба ин ҳадафҳо ва мониторинги фаъолияти ширкатро муайян мекунад. Идоракунии хуби корпоративӣ бояд ба масъулияти мақомоти роҳбарикунандаи он мусоидат намояд. Ҳамин тариқ, идоракунии корпоративӣ ин маҷмӯи тадбири қоидаҳоест, ки он барои ҳам саҳмдорон ва ҳам роҳбарияти бонки тичоратӣ барои расидан ба ҳадафҳо кумак мекунад.

Дар шароити имрӯзаи рушди бонкҳои тичоратӣ ва ҷорӣ намудани идоракунии корпоративӣ, бояд ба омилҳои институтсионалии идоракунии корпоративӣ аҳамияти ҷиддӣ дод, зеро танҳо бо фароҳам овардани омилҳои муносиби институтсионалӣ ташаккули модели муосири миллии иқтисодии корпоративӣ, ки ба ҳалли масъалаҳои стратегии рушди иқтисодӣ қодир мебошад, сурат гирифта метавонад.

Баъд аз муайян кардани омилҳои институтсионалии идоракунии корпоративӣ, муқаррар намудани модели идоракунии корпоративӣ қадами дуввум барои тақмили идоракунии корпоративӣ дар бонкҳои тичоратӣ ба ҳисоб меравад.

Қобили қайд аст, ки идоракунии корпоративӣ аз принципу механизмҳои иборат аст, ки бидуни риояи онҳо тақмили он ва рушди бонкҳои тичоратӣ ғайриимкон мебошад. Тавре дида мешавад, тавсияҳои кумитаи Базели дар бораи мониторинги бонкӣ аҳамияти риояи принципи коллегиялии қабули қарорҳоро дар амалияи роҳбарияти бонки тичоратӣ таъкид мекунад.

Расми 2.

Омилҳои институтсионалии идоракунии корпоративӣ

Сарчашма: аз ҷониби муаллиф таҳия шудааст.

Барои идоракунии корпоративӣ дар ташкилотҳои қарзӣ бояд методологияе амалӣ карда шавад, ки марҳилаҳои зеринро дар бар гирад,

Ҷадвали 1.

Моделҳои асосии идоракунии корпоративӣ

АНГЛО-АМРИКОӢ	Афзалияти бевоситаи ҳуқуқи саҳмдорон, назорат тавассути бозори қоғазҳои қимматнок. Қонеъгардонии манфиатҳои молиявии саҳмдорон, шакли динамикии идоракунии корпоративӣ.
КОНТИНЕНТАЛӢ	Бонкҳо ва намояндаҳои онҳо дар Шӯрои директорон нақши асосӣ доранд. Ташкили фаъолияти идоракунӣ, ҷорӣ намудани шаклҳои анъанавӣ, милли ва муосири фаъолияти меҳнатӣ.
ОЛМОНӢ	Нақши ҳалкунандаи саҳмгуздорон дар банақшагирии стратегӣ. Устуворӣ дар идораи корпоративӣ.
ОСИЁӢ-ҶОПОНӢ	Се принциби ин модел: -сиёсати таҳияшудаи саноатии давлат; -ислоҳоти маҳсулнокии соҳаи кишоварзӣ; -бахши молиявӣ ба сифати низоми ғридиҳанда.

Сарчашма: аз ҷониби муаллиф таҳия шудааст.

Чадвали 2.

Марҳилаҳои идоракунии корпоративӣ ва методологияи амалии он дар ташкилотҳои қарзӣ

Марҳилаи 1.	Гирифтани маълумот дар бораи ҳолати ибтидоии идоракунии корпоративӣ дар ташкилотҳои қарзӣ, дар асоси саволномаи махсус, ҳуҷҷатҳои дохилӣ ва манбаъҳои оммавӣ
Марҳилаи 2.	Мусоҳиба бо роҳбарияти банк, саҳомони асосӣ, сармоягузори портфели (агар онҳо) бо мақсади фаҳмидан ва муайян кардани имкониятҳои стратегӣ, манфиатҳо, ҳадафҳо ва алтернативаҳои банк, муносибати онҳо бо низоми идоракунии корпоративӣ
Марҳилаи 3.	Таҳлили ҳамаҷонибаи ҳамаи ҷузъҳои низоми идоракунии корпоративӣ дар банк
Марҳилаи 4.	Таҳлили муқоисавии амалияи идоракунии корпоративӣ дар ташкилотҳои қарзӣ бо амалия муқоиса кардан бо ташкилотҳои қарзии хориҷӣ
Марҳилаи 5.	Тавсияҳо оид ба таҳияи нақшаи ҳамаҷонибаи марҳила ба марҳила тақмил додани амалияи идоракунии корпоративӣ дар ташкилотҳои қарзӣ дар асоси стратегияи рушди он

Сарчашма: аз ҷониби муаллиф таҳия шудааст.

(чадвали 2). Зарур аст, ки дар ташкилотҳои қарзӣ ба сифати идоракунии корпоративӣ баҳои мустақилона дода шавад.

Аз таҳлилҳо ва муқоисаҳои боло ба ҳулосае омадан мумкин аст, ки марҳила ва методологияи амалии идоракунии корпоративӣ дар банкҳо бояд қомилан тарҳрезӣ карда шавад, инчунин, ҳама гуна низомҳои он омӯхта шавад. Танҳо бо ин роҳ мо метавонем ба қомеъӣ ноил гардем. Бояд гуфт, ки дар кишвар солҳои охир дигаргуниҳои иқтисодие ба амал омада истодаанд, ки ба инкишофи мунтазами ҳамаи соҳаҳои иқтисодиёт равона шудаанд.

Тавре аз таҳлили фаъолияти низоми идоракунии корпоративӣ бармеояд, он дар таъмини самараноки сиёсати молиявӣ, аз он ҷумла сиёсати фискалӣ, назорати молиявии давлат, рушди бозори қарзҳои қиматнок, суғурта, дастгириҳои молиявии соҳибқориҳои хурд миёна ва тайёр кардани муттаҳасисони соҳаи мазкур дар самти идоракунии корпоративӣ саҳмгузор мегардад. Ин аз он шаҳодат медиҳад, ки дар муддати даҳсолаҳои охир дар Ҷумҳурии Тоҷикистон захираҳои молиявӣ қарзӣ ташаккул ёфта, низоми идоракунии корпоративӣ дар ташкилотҳои қарзӣ қоннок карда шудааст ва барои рушди устувори низоми молиявии мамлакат ва ташкилотҳои қарзӣ қадамҳои устувор мегузорад.

Адабиёт:

1. Бюллетени омили банкӣ соли 2020 https://www.nbt.tj/tj/statistics/statistical_bulletin.php
2. Банк России “О современных подходах к организации корпоративного управления в кредитных организациях” // Вестник Банка России. – 2005. №50 (848).
3. Базельский комитет по банковскому надзору “Совершенствование корпоративного управления в кредитных организациях”.
4. Колосова Е.С. Анализ современного состояния банковской системы России / Е.С. Колосова. Экономика, налоги, право. – 2011. – С.176.
5. Короткий С.В. Корпоративное управление как инструмент повышения качества менеджмента компаний минерально-сырьевого комплекса / С.В. Короткий // Записки Горного института. – 2013. – Т. 205.
6. Таштамиров М.Р., Вараев А.А. Методика оценки устойчивости банковской системы с использованием макроэкономических индикативных показателей / М.Р. Таштамиров. // Вестник Евразийской науки, 2018 №3, С.1-13.
7. Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи самтҳои асосии сиёсати дохилӣ ва хориҷии ҷумҳурӣ” аз 26.01.2021, шаҳри Душанбе, 2021. – С.8.

Абдулхайров Фаҳриддин,
ассистенти кафедраи аудит ва ревизияи
Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди
Тоҷикистон.

Нақши хизматрасониҳои босифати бонкӣ дар пешрафти фаъолияти занони соҳибкор назаррас аст

Хушбахтона, солҳои охир теъдоди зиёди занонро метавон мушоҳида кард, ки новобаста аз серкориву ташвишҳои бешумори оилавӣ тавонистаанд дар аксари соҳаҳои ҳаётан муҳими кишвар фаъолияти худро пеш баранд. Бонувон ба туфайли ободкориву хидматҳои содиқонаю софдилона дар пешрафти кишварамон саҳми муносиби худро гузошта истодаанд. Бешубҳа, барои бонувон дар баробари тарбияи фарзандон ва иҷрои рисолати муқаддаси модар фаъолият кардан дар ташкилоту муассисаҳо кори сахлу осон нест. Ин амал бори дигар аз масъулиятшиносӣ, ватандӯстӣ ва ободкории занони тоҷик далолат медиҳад.

Воқеан, боиси ифтихор ва хурсандист, ки бонувон ба ҳайси як нерӯи бисёр қавӣ ва солим дар пешрафти давлат ва идораи соҳаҳои гуногун иқтисод бо дилбастагии гарм ва самимияти хосса заҳмат мекашанд. Маҳз ба туфайли дастгириҳои давлатӣ сафи бонувони соҳибкор торафт афзоиш меёбад, зеро роҳбарияти кишвар нисбат ба солҳои гузашта имкониятҳои онҳоро дар самти пешбурди кори тиҷорат ва фаъолияти соҳибкорӣ васеътар мекунад. Дар ин гузориш кӯшише ба харҷ дода шуд, то ки оид ба фаъолияти занони соҳибкор ва нақши хизматрасониҳои бонкӣ дар пешрафти кори онҳо бо чанде аз бонувон комёб суҳбат орошта шавад, ки инак, манзури хонандагон мегардад.

БОНУИ КОРДОН – САРВАРИ “БУХОРО ПАЛАС”

Моҳира Мирзоева, директори ширкати сохтмони “Бухоро Палас” чандин сол аст, ки бо бонкҳои кишвар ҳамкории зич ва судманд дорад. Ин бонуи кордон баъди таъсиси ширкати “Бухоро Палас” ва ба фаъолият шуруъ кардани он тавонист, 50 нафарро бо ҷойи кори доимӣ ва маоши

хуб таъмин намояд. Тавре номбурда зимни суҳбат иброз дошт, солҳои пеш ӯ бо навъҳои дигари тичорат машғул буд ва мушкилоти зиёдеро ҳис намекард. Вале дар ин маврид, бахусус дар оғози он чунин як кори серташвишро ба роҳ мондан чандон осон набуд. Зеро, зан-модар дар зиндагӣ, пеш аз ҳама, масъулияти бузурги хонаводагӣ ва тарбияи дурусти фарзандонро бар дӯш дорад. Вале ҳамаи ин душвориҳо садди роҳ шуда натавонистанд, зеро часорат ва қави-иродагӣ ба Моҳира Мирзоева нерӯ бахшиданд, то ки фаъолияти соҳибкориро пеша намояд.

”Манзура Ғафурова аз оғози фаъолият то ҳол бо якчанд бонкҳои кишвар ҳамкории судманд дорад. Тавре ҳангоми суҳбат мавсуф иброз дошт, мутмаин бар он аст, ки ба соҳибкорон бе кумак ва дастгирии бонкҳо пешбурди фаъолияти касбӣ душвор хоҳад буд.“

Хушбахтона, имрӯз бисёриҳо аз ӯ ҳамчун як соҳибкори муваффақ ном мебаранд. Бояд гуфт, ки мавсуф аз рӯзҳои аввал ва зинаҳои нахустини фаъолияти соҳибкорӣ бонкҳои ватаниро ҳамчун шарикони бозътимоди худ қарор дод. Дар як муддати кӯтоҳ тавонист ҳамчун як соҳибкорзани комёб миёни соҳибкорон мавқеъ пайдо намояд. Моҳира Мирзоева соли 2016-ро ба ёд оварда, чунин мегӯяд: “Он вақт ширкати навтаъсиси соҳтмони “Бухоро Палас” дар майдони васеи рақобат дар рӯ ба рӯи дигар ширкатҳои соҳтмонӣ қарор гирифт. Мизочон ба ширкат ва роҳбараш бо шубҳа менигаристанд,

дар зехни онҳо фикрҳои гуногун ҷарх мезад, яъне оё як зан чӣ гуна метавонад роҳбари ширкати соҳтмонӣ бошад? Оё аз ӯҳдаи чунин кор баромада метавонад? То кадом андоза метавон ба ӯ эътимод кард?

Аммо ин бонуи масъулиятшинос бо кӯшишу ғайрат ва бо истифода аз кордониву донишандӯзӣ дар як муҳлати кӯтоҳ тавонист дар ҷодаи соҳибкорӣ муваффақ шавад ва дар байни дигар ширкатҳои соҳтмонӣ нуфузи худро пайдо намояд.

Хонум Моҳира бар ин назар аст, ки маҳз ҳамкории ширкати “Бухоро Палас” бо бонкҳои ватанӣ боиси рушди корҳои соҳтмонӣ ва ривож ёфтани фурӯши биноҳои истиқоматии бунёдкардааш гардида аст. Соҳибкори варзида имрӯз чунин андеша дорад, ки бо шукргузорӣ аз истиқлолият метавон гуфт, ки доираи хизматрасониҳои бонкӣ дар кишвар васеъ гардида, саҳми бонкҳо дар ҳал намудани мушкилоти мардум назаррас гардидааст. Маҳз пешниҳоди хизматрасониҳои хубу босифат ва муносибати некроҳонаи бонкҳо бо мизочон сабаби афзоиши эътибори бонкҳо ва эътимоди мардум ба онҳо гардиданд.

Илова бар ин, бояд бигӯем, ки истифода аз имкониятҳои васеи қортҳои бонкӣ аз чанд ҷиҳат ба фаъолияти ширкат сабуқӣ овардааст. Ширкат метавонад мустақиман ба воситаи қортҳои бонкӣ, аз ҳамаи электронӣ бе мушкилӣ маблағҳои коммуналӣ, барқ, ва дигар хизматрасониҳоро пардохт намояд.

Ин бонуи дар кори худ муваффақ умед ба он дорад, ки ҷиҳати пуштибонӣ аз сиёсати пешгирифтаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти рушди соҳибкорӣ дар кишвар аз ҷониби бонкҳо пешниҳоди қарз боз ҳам зиёдтар мегардад.

ТАБИБИ ҲОЗИҚ – СОҲИБКОРӢ СОҲАИ ТИБ

Тавре маълум аст, таҷрибаи соҳибкорӣ дар соҳаи тиб падидаи нав мебошад. Бо вучуди он ки ин соҳа дар кишварҳои Аврупо аллакай рушд ёфтааст. Хушбахтона, дар ҷумҳурии мо низ дар ин соҳа мутахассисони варзида фаъолияти шоистаи таҳсинро пеш бурда истодаанд. Барои мисол, директори ҶДММ “Шафқат” Манзура Ғафурова яке аз соҳибкорони ботажриба дар соҳаи тиб ба шумор меравад. Номбурда соли 2009 пас аз таъсис додани ширкати ҶДММ “Шафқат” бори аввал чун шахси ҳуқуқӣ ба кор шурӯъ намуд. Азбаски Манзура Ғафурова аз рӯи тахассусаш табиби амрози занона мебошад, дар бораи тарзу усулҳои тиҷорату соҳибкорӣ қариб ки маълумоти кофӣ надошт. Хушбахтона, бонкҳо дар ин ҷода ба вай кумак карданд. Маҳз бо ташаббуси бонкҳо, ки барои соҳибкорон дарсҳои омӯзишӣ ташкил карда буданд, ӯ тавонист асосҳои иқтисодро омӯхта, дониши худро сайқал диҳад.

Дар ин байн якчанд сол сипарӣ шуд ва соли 2017 пас аз 6 соли фаъолият ба Манзура Ғафурова имкон даст дод, ки филиали ҶДММ “Шафқат”-ро дар ноҳияи Спитамени вилояти

Суғд таъсис диҳад. Бо истифода аз имкониятҳои фароҳамсохтаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва талоши ин бону ҳоло дар шаҳри Ваҳдат ва ноҳияи Спитамен 38 нафар корманд дар ҶДММ “Шафқат” бо ҷойи кори доимӣ таъмин мебошанд, ки аз ин шумора 23 нафарашонро занон ташкил медиҳанд. Ин хонуми соҳибкор бо ҷонибдори аз сиёсати созандаи давлат дар оянда нақша дорад, ки шумораи ҷойҳои кориро бештар карда, табибонро ба кор ҷалб намояд.

“Хонум Моҳира бар ин назар аст, ки маҳз ҳамкории ширкати “Бухоро Палас” бо бонкҳои ватанӣ боиси рушди корҳои сохтмонӣ ва ривож ёфтани фурӯши биноҳои истиқоматии бунёдкардааш гардида аст.

Манзура Ғафурова ғолиби чандин озмунхост. Диплому сипосномаҳои ӯ аз натиҷаи меҳнати софдилона ва кордониҳои шоистааш шаҳодат медиҳанд. Дар озмуни ҷумҳуриявии “Фарах”, ки аз ҷониби ҶСП ТАҚХ “Имон Интернешнл” ташкил шуда буд, сазовори ҷойи якум гардида, бо 100 ҳазор сомонӣ қадрдонӣ карда шуд.

Қайд кардан бамаврид аст, ки маҳз бо дастгирии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ин бонуи меҳнаткаш барои рушди фаъолияти соҳибкориаш қитъаи замин ҷудо карда шуд.

Манзура Ғафурова аз оғози фаъолият то ҳол бо якчанд бонкҳои кишвар ҳамкории судманд дорад. Тавре ҳангоми сӯҳбат мавсуф иброз дошт, мутмаин бар он аст, ки ба соҳибкорон бе кумак ва дастгирии бонкҳо пешбурди фаъолияти касбӣ душвор хоҳад буд.

АЗ СОҲИБКОРИ ИНФИРОДӢ – ТО РОҲБАРИ ҶДММ “ШАҲЗОДА”

Ҳамсуҳбати навбатии мо Сафаргул Шарифова, роҳбари ҶДММ “Шаҳзода” мебошад, ки соли 2003 ҳамчун соҳибкори инфиродӣ фаъолияти худро оғоз намулдааст. Дар муддаи даҳ сол ба ин сифат фаъолият бурдаю таҷриба андӯхтааст. Аз соли 2013 бошад, то имрӯз роҳбарии ҶДММ “Шаҳзода”-ро ба зимма дорад. Вай дар робита ба фаъолияти хеш чунин мегӯяд: “– Мо корро бо ёрии бонкҳо аз бунёди мағозаи хӯрокворӣ оғоз карда, ҳоло марказҳои хизматрасонии интернетӣ ва нуқтаи мубодилаи асбоб бунёд кардем. Ҳоло дар корхонаи мо кормандон бо кори доимӣ ва маоши хуб таъминанд”.

Тавре маълум гардид, Сафаргул Шарифова дар давраи фаъолияти худ бо якчанд бонк ҳамкорӣ намуда истодааст ва маҳз ҳамин кор боиси пешрафти тиҷораташ гардидааст. Номбурда хатмкардаи факултети иқтисод ва идораи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон мебошад. Яке аз омилҳои рушди фаъолияти соҳибкориашро ба дастгириву имтиёзҳои давлатӣ рабт медиҳад. Ҳамчунин саҳми бонкҳо дар пешбурди қораш назаррас медонад. Зеро, ба қавли ӯ, танҳо тавассути

маблағҳои аз бонкҳо гирифтааш тиҷорат мекард. Ҳоло бошад, андозхоро электронӣ бо истифодаи сомонаи интернетии Кумитаи андози назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон пардохт менамояд. Ин имкон дод, ки бидуни ташриф овардан ба мақомоти андоз сари вақт ҳисоботхоро супорад. Барои боз ҳам беҳтар шудани фаъолият омӯзиши мутахассисонро зарур медонад.

Соли 2018 барои васеъ кардани доираи фаъолияти ҶДММ “Шаҳзода” бо дастгирии ҳукумати кишват ба соҳибкор Сафаргул Шарифова қитъаи замин ҷудо карда шуд. Ҳоло қорҳои сохтмонӣ дар ин замин идома дорад ва дар назар аст, ки имсол қорҳои истеҳсолии дӯзандагӣ мавриди истифода қарор дода шавад. Ҳадаф аз ин амали нек рушди соҳибкорӣ ва ба қор ҷалб кардани бонувон ва хонумони бешуғл аст. Тибқи нақша дар ин қорхонаи истеҳсоли 200 зан ба қор ҷалб карда хоҳанд шуд.

Сафаргул Шарифова бо масъулият иброн медорад: “– Мо бояд қўшиш кунем, ки бо бунёди қорхонаҳои нави саноатӣ ҳаҷми содирот аз кишварро зиёд намоему ҳаҷми воридотро кам. Мутаассифона, қорхонаҳои хориҷӣ ашӯи хомро бо нархи арзон аз мо харидорӣ карда, маҳсулоти тайёрро бо арзиши гарон ба кишвари мо ворид менамоянд”.

Тибқи ҳисобҳои Сафаргул Шарифова аз соли 2003 то имрӯз ҳаҷми умумии қарзҳои аз бонкҳо гирифтааш тақрибан 2 миллион сомони ро ташкил медиҳад. Ё, бо ёдоварӣ аз таҷрибаи ҳамкории судманд бо бонкҳо мегӯяд, ки бояд барои мизочони доимӣ аз ҷониби ташкилотҳои қарзӣ имтиёз ва сабукиҳои пешбинӣ карда шавад. Ба қавли ӯ, ҳоло ин гуна имтиёзҳо барои қорхонаҳои истеҳсоли дода шудаанд, вале боз беҳтар мешуд, агар барои дигар самтҳои фаъолияти соҳибкорӣ низ чунин сабукиҳои пешбинӣ карда шаванд.

*Нигориши
М. Умадуллоева, “БТЧ”.*

Совершенствование технологии розничного кредитования для банковской системы Таджикистана

Ключевые слова: розничное кредитование, скоринговая модель, цифровая технология, оптимизация процесса.

Аннотация: В данной статье рассмотрены вопросы совершенствования модели розничного кредитования в коммерческих банках Республики Таджикистан. Изучен процесс розничного кредитования в рамках действующей модели одного из системообразующих банков Республики Таджикистан, проведен анализ проблемных зон изученной модели и предложена новая схема бизнес - процесса.

Банковский сектор является важнейшим элементом экономики каждой страны и на фоне миграции бизнес-процессов в сторону цифровизации, повышается актуальность эффективности банковского сектора, в том числе кредитования. Основная проблема многих банков Республики Таджикистан заключается в том, что банки используют относительно старую технологию розничного кредитования, которая основана на индивидуальной оценке каждого заёмщика. То есть нынешняя модель подразумевает оценку кредитоспособности заёмщиков исходя из опыта и видения кредитного специалиста. Такой подход считался эффективным, когда в стране банки только начинали розничное кредитование, и в этом направлении у банков тогда ещё не было ни опыта, ни понимания.

Банковской системе Республики Таджикистан сегодня уже 30 лет и банки страны должны и смогут совершенствовать свою бизнес модель, используя тот опыт и базу, которую они набрали за годы независимости Республики Таджикистан.

Президент Республики Таджикистан, Лидер нации уважаемый Эмомали Рахмон в своем послании Маджлиси Оли Республики Таджикистан “Об основных направлениях внутренней и внешней политики республики” отметил, что: “В нынешних условиях развитие цифровых технологий считается основой экономической конкурентоспособности”.

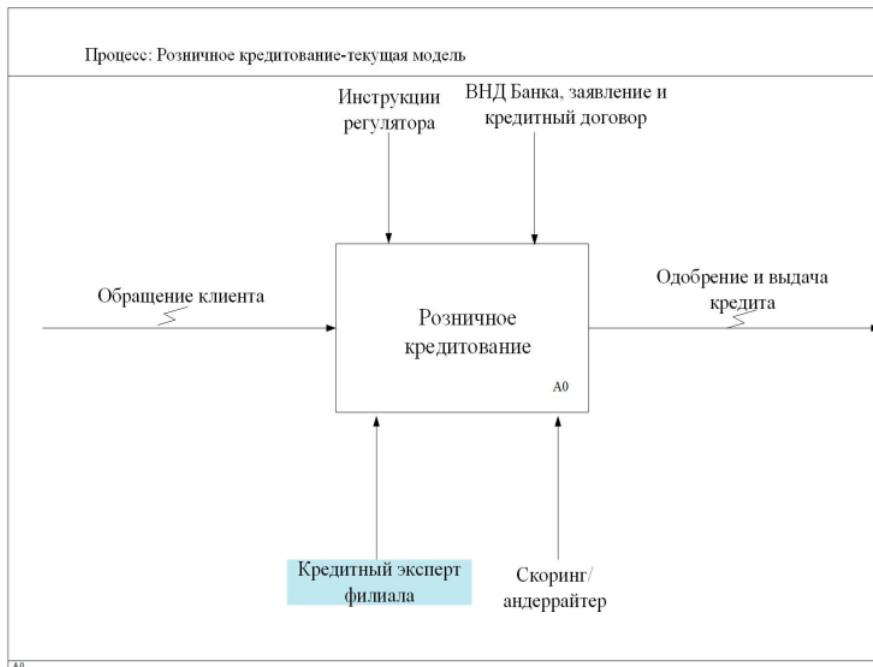
Сегодня перед всеми банками страны стоит задача по оптимизации своей деятельности с целью повышения рентабельности и эффективности, так как со стороны регулятора ужесточаются требования по определению достаточности капитала.

Для развития розничного бизнеса и внедрения инновационных технологий, банки уже начали внедрение цифровых каналов продаж банковских услуг и имеют мобильное приложение, а также обновляют свой корпоративный сайт. Далее, чтобы успешно использовать указанные цифровые каналы продаж, банкам необходимо оптимизировать свои бизнес-процессы, особенно по розничному кредитованию, чтобы возможно было их реализовать как в точках продажах, так и через мобильное приложение и/или корпоративный сайт Банка.

На рисунке 1 и 2 описан действующий процесс розничного кредитования, практикуемый во многих банках Республики Таджикистан по методологии IDEF0.

Рисунок 1. Описание действующего процесса розничного кредитования

Примечание: составлено автором

Действующая модель розничного кредитования банков, подразумевает индивидуальное привлечение клиентов и оценку каждой заявки, что позволяет более точно оценивать риски, но делает процесс менее эффективным и менее гибким, так как в среднем занимает от 3 до 6 часов времени клиента и специалистов банков. Также действующая модель многих банков подразумевает сопровождение кредита после выдачи со стороны кредитных экспертов и работу с ними в случае, если кредит попадет в просрочку. В вышеприведенной схеме процесса, выделены функции, которые на взгляд автора усложняют процесс и их нужно оптими-

зировать исходя из следующих доводов:

- **Кредитный эксперт (A0, A2)** – имеет аналитические компетенции и соответственно считается относительно дорогим ресурсом для продажи розничных продуктов. Сегодня уже банки уходят от индивидуальной оценки кредитоспособности заемщиков, что позволяет им поставить кредитный цикл в режиме конвейера и задействовать цифровой канал продажи.

Для увеличения объемов кредитования, поток клиентов должен обеспечиваться централизованно, путем разработки и внедрения маркетингового плана с применением современных и эффективных

инструментов привлечения клиентов.

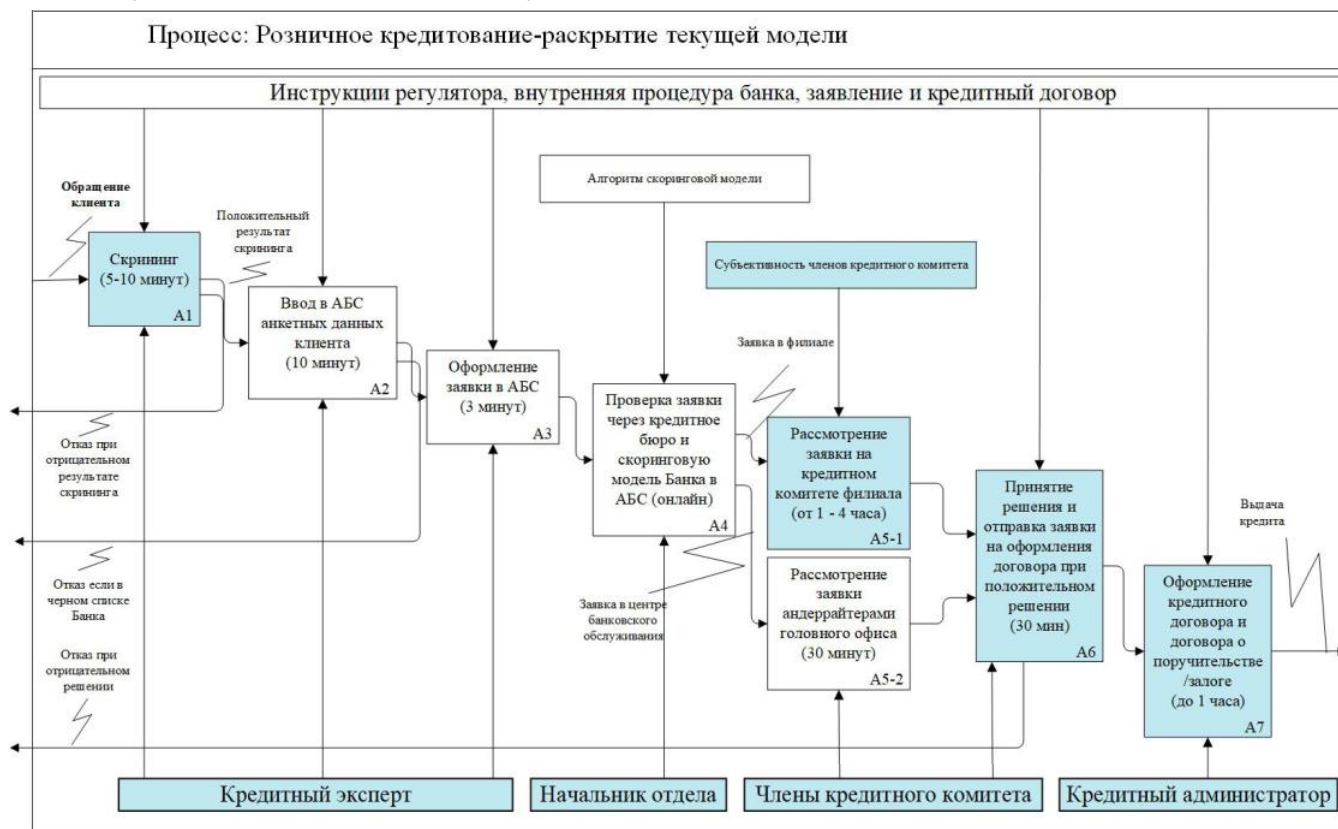
Подходы по сопровождению кредитов и работа с проблемными кредитами сегодня тоже мигрирует в сторону централизации и цифровизации. То есть уже существуют автоматизированные системы по работе с проблемными кредитами - система Soft Collection и Банк может также делегировать эту функцию такой автоматизированной системе.

- **Скрининг (A1)** – современные системы по оценке кредитоспособности заемщиков уже перешли на скоринговые модели и соответственно банкам необходимо развиваться в этом направлении чтобы избежать ручных работ по скринингу и оценке кредитоспособности заемщиков.

- **Рассмотрение заявки на кредитном комитете (A5-1)** – как уже выше было отмечено, индивидуальная оценка считается слишком дорогим инструментом и соответственно индивидуальное рассмотрение на кредитных комитетах также не эффективно с точки зрения времени менеджера и субъективности решений членов кредитного комитета. Данную функцию банки могут передать скоринговой модели с условием постоянного сопровождения и совершенствования алгоритмов скоринга [1].

Рисунок 2 – Раскрытие действующего процесса розничного кредитования

Примечание: составлено автором

• **Отправка заявки на оформление договоров (A6) и оформление договоров (A7)**

– сегодняшние технологии АБС уже позволяют банкам внедрять шаблоны договоров и без индивидуального оформления каждого отдельного договора обеспечить эту функцию. В рамках внедрения принципа единого окна по обслуживанию розничных клиентов, в этом направлении банкам необходимо только закрепить эту функцию за операторами розничных продуктов и обучить их этой функции, то есть распечатка договоров и получение подписи клиентов.

Изученная модель банков говорит о том, что с целью повышения эффективности и доступности розничного кредитования, можно сегодня совершенствовать процесс розничного кредитования в коммерческих банках республики путем миграции процесса в цифровые технологии и каналы продаж. Для этого коммерческим банкам, которые еще не перешли на современные модели по обслуживанию розничных клиентов, рекомендуется уже сегодня инициировать проект по совершенствованию своей модели с акцентом на миграцию в сторону

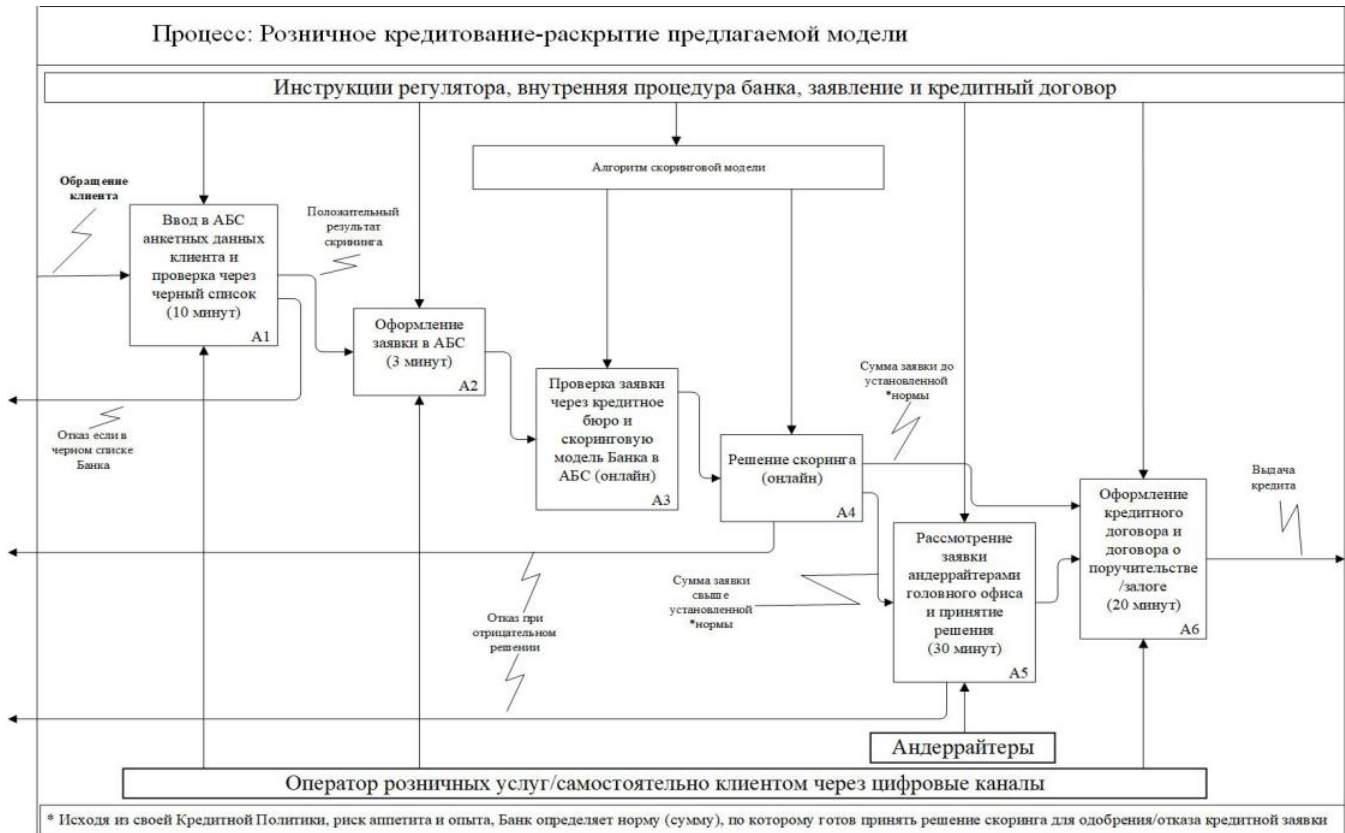
цифровых технологий и каналов продаж.

Итак, для того чтобы мигрировать свой бизнес - процесс по розничному кредитованию в сторону цифровых технологий, банкам сперва необходимо оптимизировать свой бизнес - процесс. Для этого автор рекомендует схему бизнес – процесса по рисунку 3, в котором учтены все недостатки действующей модели и совершенствованы с учетом сопутствующих рисков процесса.

Предлагаемая модель уже практикуется в современных банках Российской Федерации [2] и Банку оста-

Рисунок 3 – Раскрытие предлагаемого процесса розничного кредитования

Примечание: составлено автором

ется только совершенствовать свою скоринговую систему, расширить возможности цифровых каналов продаж и обновить процесс кредитования. Данная модель позволит банкам запустить онлайн кредитование посредством корпоративного сайта банков и мобильного приложения, что повысит эффективность процесса путем сокращения издержек и повышает доступность розничных кредитов для растущего потока клиентов поколения Z, так как для этого поколения цифровые сервисы и технологии — это неотъемлемая бытовая часть жизни [3].

Источники:

1. Сорокин А. С. Построение скоринговых карт с использованием модели логистической регрессии. Статья в интернет журнале “Науковедение” доцента кафедры математической статистики и эконометрики Московского финансово-промышленного университета “Синергия”, 2014.
2. Годовой отчет “Тинькофф кредитные системы” банка (закрытого акционерного общества) за 2013 год.
3. https://ru.wikipedia.org/wiki/Поколение_Z

Сайфидинов А. Т.,
Слушатель программы МВА Алматы
Менеджмент Университет, г. Алматы.
Глава Департамента банковских рисков
ОАО “Банк Эсхата”.
Сурапбергенова З. А.
Доцент ВШБ AlmaU, к.ф.-м.н, PhD.

УДК: 336.77.067.31

Далелҳои ҷолиби олами бонкдорӣ

■ “УҚОБ БО 13 НАЙЗА” ДАР РӢИ ДОЛЛАРИ АМРИКО

Бисёре аз аломату тасвирҳое, ки дар рӯи доллар дар солҳои гуногун ҷойгир шуда буданд, аз байн рафтанд ва аломатҳои нав ҷойи онҳоро гирифтанд. Агар шумо ба бархе номиналҳои доллар бо таваҷҷуҳ нигаред, метавонед, аломатҳоро чун “чашми ҳамабин” дар болои пирамида, уқоб бо 13 тир ва ибораи латинии “E Pluribus Unum” ки маънои “аз бисёриҳо яке”-ро дорад, ба осонӣ бубинед. Ин аломату тасвирҳо то ҳол дар рӯи баъзе аз номиналҳои доллар дидан мумкин аст, вале якчанд аломатҳое ҳастанд, ки дидани онҳо дар долларҳои нав аз имкон берун аст. Барои мисол, ибораҳои латинии “Annuit Coeptis” –ро ба маънои “Худо ӯҳдадорихоии моро дастгирӣ кардааст” ва “Novus ordo seclorum” бо мазмуни “Тартиботи нави асрҳо”-ро дигар дар рӯи доллар пайдо нахоҳед кард. Зеро ҳоло онҳоро дигар дар рӯи долларҳо ҷой намедиханд. Акнун дар ҷойи онҳо дар рӯи пули амрикоӣ, ҷумлаи “In God

We Trust”-ро, ки маънои “Мо ба Худо боварӣ дорем” –ро дорад, метавонед ба осонӣ пайдо намоед. Ин ҷумла бори нахуст дар рӯи доллари ИМА тахминан дар байни солҳои 1864 - 1873 дар тангаи ду сентӣ ҷойгир карда шудааст. Соли 1955 дубора пайдо шуд ва аз соли 1963 инҷониб дар тамоми пулҳои ИМА нашр мешавад.

■ ДАР ЯК СОЛ ДАР ИТТИҲОДИ ШҶРАВИ БЕШТАР АЗ 1300 АДАД БОНКҲОИ НАВ КУШОДА ШУДАД

Дар соли 1990 дар Иттиҳоди ШҶравӣ иҷозатномаҳои зиёде барои таъсис додани бонкҳои тичоратӣ ба имзо расида буданд. Он замон мақомоти давлатӣ дар бораи масъалаҳое чун пулшӯӣ ва ё дар бораи пардохтҳои ҷиноятӣ фикр намекарданд. Барои онҳо ташкил шудани ташкилотҳои қарзӣ, ки ба одамон хизмат расонанд, муҳим буд. Дар он давра хоҳишмандони ташкил намудани ташкилоти қарзии шахсӣ зиёд буданд. Барои кушодани бонк ҳатто доштани сармоя талаб намешуд. Ҳар кас метавонист, ҳуҷҷатҳои зару-

риро ба Бонки давлатии ИҶШС пешниҳод кунад ва бо ҳамин соҳиби бонк шавад. Бинобар ин, аз аввали соли зикршуда то 1 январи соли 1991 дар Иттиҳоди ШҶравӣ 1357 адад бонк пайдо шуданд.

■ РӢЗИ ОХИРИНИ ИТТИҲОДИ ШҶРАВИ ДАР ТАЪРИХИ БОНКДОРӢ

Бонки марказии ИҶШС аз 1 ноябри соли 1991 пардохти тамоми хароҷот ва додани маблағ аз буҷети иттифоқӣ, аз ҷумла, нафақа, маош ва стипендияро комилан қатъ кард. Виктор Геращенко, роҳбари Бонки марказии ИҶШС ба Михаил Горбачёв, президенти ИҶШС, барқия фиристода, хабар дод, ки: “Бонки давлатии ИҶШС аз 1 ноябри соли 1991 пардохти тамоми хароҷот ва додани маблағро аз буҷети иттифоқӣ дар тамоми мамлакат боз медорад”. Ба назари бархе коршиносон маҳз, ин рӯзро рӯзи охири мавҷудияти Иттифоқи ШҶравӣ номидан мумкин аст. Зеро давлат аллакай он замон аз иҷрои ӯҳдадорихоии молиявии худ даст қашида буд.

Таҳияи
Аслам Мӯминов, “БТЧ”.

ВАЗОРАТИ ФАРҶАНГИ ҶУМҶУРИИ ТОҶИКИСТОН

Маҷаллаи “Бонқдорӣ Тараққиёт Ҷаҳонишавӣ” бо Сипосномаи Вазорати фарҳанги ҷумҳури қадрдонӣ карда шуд

Рӯзи матбуоти тоҷик, иди касбии рӯзноманигорони кишвар 11 марти соли равон бо баргузори барномаи идонаи фарҳангӣ ва намоиши китоб дар толори Осорхонаи миллии Тоҷикистон таҷлил гардид. Дар маҷлиси идона мушовири бахши ёрдамчии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба масъалаҳои рушди иҷтимоӣ ва робита бо ҷомеа Шӯҳрат Азиззода, вазири фарҳанги Тоҷикистон Зулфия Давлатзода, муовини раиси Ҳизби Халқии Демократии Тоҷикистон Хайринисо Юсуфӣ, сармуҳаррирони рӯзномаву маҷаллаҳо, директори радиову телевизионҳои мамлакат ва дигар намоёндагони вазорату идораҳои марбута иштирок ва суҳанронӣ намуданд.

Зулфия Давлатзода, вазири фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон зимни ифтитоҳи ҷаласаи тантанавӣ Рӯзи матбуоти тоҷикро яке аз падидаҳои даврони соҳибистиклолии мамлакат арзёбӣ намуда, зикр кард, ки он бо ибтикори Асосгузори сулҳу ваҳдати миллий, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон аз соли 1994 инҷониб дар саросари Тоҷикистон расман ҷашн гирифта мешавад.

Дар ҷараёни вохӯрии аҳли қалам иштирокдорони он нақши рӯзноманигоронро дар тарғибу ташвиқи дастовардҳои солҳои соҳибистиклолии кишвар ва баррасии масъалаҳои ҳаёти ҷомеа муҳим ва арзанда арзёбӣ карданд. Дар ҷамъомадани тантанавӣ ба як зумра рӯзноманигорон унвонҳои «Аълоии фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон», «Аълоии матбуоти Тоҷикистон», ҷоизаҳои Иттифоқи журналисти Тоҷикистон ба номи Абӯлқосим Лоҳутӣ ва Воҳид

Асрорӣ, сипосномаҳо ва ба расонаҳои иттилоотӣ диплому ифтихорномаҳо тақдим гардиданд.

Дар ин ҳамоиши идона маҷаллаи “Бонқдорӣ Тараққиёт Ҷаҳонишавӣ”-и Бонки миллии Тоҷикистон дар қатори бехтарин расонаҳо барои инъикоси самараноки рӯйдодҳои муҳими сиёсӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоӣ фарҳангии давлат, саҳми бориз дар тарғиби дастовардҳои Истиклоли давлатии Тоҷикистон бо Сипосномаи Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии

Тоҷикистон сарфароз гардонида шуд.

Рӯзи матбуоти тоҷик ба нашри нахустин рӯзномаи тоҷикӣ - «Бухорои шариф», ки шумораи аввалинаш 11 март соли 1912 интишор ёфта, дастраси хонандагон гардида буд, иртибот дорад. Имсол аз ҷопи ин рӯзнома 110 сол сипарӣ гардид. Ҳамасола ин сана чун иди касбии кормандони воси-таҳои ахбори омма таҷлил карда мешавад.

“БТЧ”.

Тоҷикистон тайи зиёда аз ду даҳсолаи охир чиҳати пешбурди рӯзномаи ҷаҳонии об талошҳои зиёд ба харҷ дода, дар ин раванд саҳми муносиб дорад. Бо ибтикори Тоҷикистон Маҷмаи Умумии Созмони Милали Муттаҳид ҳашт қатъномаро қабул карда, кишвари мо чандин маротиба мизбони ҷамоиишҳои сатҳи баланди ҷаҳонӣ оид ба баррасии масъалаҳои муҳими об гардид.

Эмомалӣ Раҳмон

2018-2028

Даҳсолаи байналмилалӣ амал
"Об барои рушди устувор"